

1

2008

Diakonian tutkimus

Diakonian tutkimus -aikakauskirjan toimitus

Päätoimittaja

Diakonian yliopettaja, professori (Tallinna), dosentti **Kari Latvus**
kari.latvus@diak.fi, puhelin 0400-9799 21
Päätoimittaja ottaa vastaa artikkelit ja muut tekstit
kirja-arvosteluja lukuunottamatta

Toimitussihteeri

Tohtorikoulutettava **Laura-Elina Koivisto**
laura-elina.koivisto@helsinki.fi, puhelin 040-519 7207

Toimittajat

Tutkija, TT, dosentti **Anne Birgitta Yeung**
anne.yeung@helsinki.fi, puhelin 041-544 3424

TtM **Raija Pyykkö**
raija.pyytko@professoriliitto.fi, puhelin 044-542 0290
Raija Pyykkö ottaa vastaan kirja-arvostelut.

Yksikönjohtaja, Diak, YTT, FT, KM **Heikki Hiilamo**
heikki.hiilamo@diak.fi, puhelin 040-358 7203

Diakonian tutkimuksen toimitusneuvosto

Tutkimuspäällikkö, dosentti Mikko Malkavaara, Diak, HY
Professori Paavo Kettunen, Joensuun yliopisto
Johtaja Heikki Hiilamo, KDY
Professori Sakari Hänninen, Stakes
Yliassistentti Irene Roivainen, Tampereen yliopisto
Pastori Kai Henttonen, Berliini
Yhteinen diakonias sihteeri Anne Maria Maunuksela, Espoon seurakuntayhtymä
Professori Heikki Kotila, HY
Neuvotteleva virkamies Juho Saari, STM
Yliopettaja Lea Rättyä, Diak
Ohjelmajohtaja, TL Antti Elenius, Namibia
Toiminnanjohtaja Riitta Hiedanpää, Diakoniatyöntekijöiden Liitto

Ulkoasu ja taitto: Seija Puro

ISSN 1795-5270

Diakonian tutkimus

I

2008

SISÄLLYS

Kirjoittajat

2

Pääkirjoitus

Kari Latvus Kansainvälisen diakonian jännitteinen asema 3

Artikkeli

Mikko Malkavaara Lähetystyötä, kehitysyhteistyötä vai kansainvälistä diakoniaa 5

Kirjoitukset

Tapio Leskinen Apua ääritilanteessa 35

Vesa Häkkinen Kolehti – uskon ja rakkauden lahja 43

Marketta Antola Kiinan kirkon diakoniset haasteet 50

Henrietta Grönlund Kirkon Ulkomaanapu: läheinen, luotettava ja asiantunteva – entä hengellinen 56

Puheenvuoroja

Kansainvälinen vastuu

Martti Ahtisaari Köyhyyden vähentäminen on kansainvälisen yhteisön yksi kaikkein tärkeimpiä tehtäviä 63

Kristiina Kumpula Humanitaarisen avun moninaisuus antaa äänen hiljaisille 67

Wille Riekkinen USA ja muut länsimaat myyvät köyhän kenkäparista ..70

Antti Pentikäinen Siltoja rakentamaan - matkakavuus Somaliasta 76

Diakonian ja lähetyksen rajankäynti

Voitto Huotari Kansainvälinen diakonia vai lähetys 78

Reino Junttila Käännynnäytämisen myytit 81

Naiset muuttavat maailman

Anni Vepsäläinen Naiset talouden moottoreina 86

Kaisa Rauma Ystävät, käykää kylässä 88

Kolumni

Irja Askola Tottelemattomuuden teologia 93

Kirjallisuus

Kari Latvus ja Antti Elenius (toim.) Auttamisen teologia (Paavo Kettunen) 95

Anni Hentschel Diakonia im Neuen Testament (Kari Latvus) 97

Gustavo Gutiérrez A Theology of Liberation (Kari Latvus) 99

Anna-Maria Isola, Meri Larivaara ja Juha Mikkonen (toim.)

Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä. (Kari Latvus) 99

Diakonian tutkimus I / 2008 kirjoittajat

Martti Ahtisaari
Presidentti
Crisis Management Initiative
cmi.helsinki@cmi.fi

Marketta Antola, TM
Pastori
marketta.antola@evl.fi

Irja Askola
Hiippakuntasihteeri
irja.askola@evl.fi

Henrietta Grönlund, TM
Koulutuspäällikkö
Vapaaehtoistoiminnan koulutus
Kirkkopalvelut ry
henrietta.gronlund@kirkkoalvelut.fi

Voitto Huotari
Piispa
Mikkelin hiippakunta
voitto.huotari@evl.fi

Vesa Häkkinen, TM
Yksikön päällikkö
Koulutus- ja seurakuntapalvelu
Kirkon Ulkomaanapu
vesa.hakkinen@kua.fi

Reino Junttila
Aluekoordinaattori
Suomen Lähetysseura
reino.junttila@mission.fi

Paavo Kettunen
Professori
Käytännöllisen teologian laitos
Joensuun yliopisto
paavo.kettunen@joensuu.fi

Kristiina Kumpula
Suomen Punainen Risti
Pääsihteeri

Kari Latvus
Yliopettaja (Diak), professori (Tallinna)
kari.latvus@diak.fi

Tapio Leskinen
Ulkomaisen työn apulaisjohtaja
Suomen Lähetysseura
tapio.leskinen@mission.fi

Mikko Malkavaara
Tutkimuspäällikkö, Diak
Dosentti, Helsingin yliopisto
mikko.malkavaara@diak.fi

Antti Pentikäinen
Toiminnanjohtaja
Kirkon Ulkomaanapu
antti.pentikainen@kua.fi

Kaisa Rauma
Johtava diakoniatyöntekijä
Kaarinan seurakunta
kaisa.rauma@evl.fi

Wille Riekkinen
Piispa
Kuopion hiippakunta
wille.riekkinen@evl.fi

Anni Vepsäläinen
Toimitusjohtaja, partneri
HRM Partners Oy
anni.vepsalainen@hrmpartners.fi

Kansainvälisen diakonian jännitteinen asema

Kirkon ulkomaanapu vietti viime vuonna 60-vuotisjuhliaan. *Diakonian tutkimus* -aikakauskirjan erityisnumero 1/2008 on jatkoa juhluvuodelle. Nyt tarkastelun kohteena on kansainvälisen diakonian merkitys ja asema. Kuuden vuosikymmenen ikä viittaa ajankohtaan, jossa ulkomaiset kirkot ojensivat auttavan kätensä Suomelle. Jos sen sijaan halutaan laskea kuinka kauan Suomesta on kohdistettu apua ulkomaille, voimme tänä vuonna viettää kansainvälisen diakonian 45-vuotisjuhlia. Olipa kyse kummasta vuosimäärästä tahansa, ajanjakso on huomattavan pitkä. Kaupallisella puolella puhuisimme pitkän elinkaaren yhtiöstä. Toisaalta kansainvälisen diakonian historia on Suomessa kovin lyhyt verrattuna kristillisen kirkon kahteen vuosituhanteen, luterilaisuuden viiteen vuosisataan tai modernin diakonian liki parin sadan vuoden ikään. Tämä on syytä pitää mielessä tarkasteltaessa kansainvälisen diakonian osin jännitteistä asemaa. Kansainvälisen vastuunkantaminen on maailmanlaajuisesti vielä nuori ilmiö.

Tässä numerossa käsitellään kansainvälistä diakoniaa eri näkökulmista. Mikko Malkavaaran artikkeli osoittaa, miten monet tekijät – kuten diakonian ja lähetyksen suhde, kirkkojen ekumeeniset suhteet ja kansainvälinen yhteistyö – ovat vaikuttaneet kansainvälisen diakonian määrittelyyn ja asemaan. Tapio Leskinen, Reino Junttila ja Voitto Huotari liittyvät kirjoituksillaan samaan keskusteluun. Henrietta Grönlund analysoi kansainväliseen auttamistyöhön liittyviä asenteita ja Vesa Häkkinen kysymystä kolehdin merkityksestä. Martti Ahtisaaren ja Wille Riekkisen kirjoitukset ovat tärkeitä puheenvuoroja diakonian poliittisesta ulottuvuudesta. Kristiina Kumpula ja Antti Pentikäinen avaavat kirjoituksissaan näkökulman avustustyön arkeen ja Marketta Antola kuvaa diakonian näkökulmia Kiinassa. Kaisa Rauma, Anni Vepsäläinen ja Irja Askola teksteissä nousee esiin tärkeä naisnäkökulma, johon liittyy tulevaisuudessa runsaasti uusia raikkaita avauksia.

Tarkastelujen perusteella on syytä nostaa esiin vielä yksi jatkokysymys, johon myös Jaakko Ripatti viittasi marraskuussa Lahdessa *Diakoniatieteen vuosikirja Anno Domini 2007* julkistamistilaisuudessa. Kansainvälisellä diakonialla on maailmanlaajuisesti erittäin tärkeä tehtävä. Edelleen on ilmeistä, että kansainvälisen diakonian määrittely kaipaa lisää selvitystä eri tasoilla. Havainnollinen esimerkki on kirkon lainsäädäntö. Kirkkolaki toteaa ”lähimmäisenrakkauden toteuttamisen” kirkon perustehtävään kuuluvaksi. Tätä tarkennetaan kirkkojärjestyksessä: ”seurakunnan ja sen jäsenten tulee harjoittaa diakoniaa, jonka tarkoituksena on kristilliseen rakkauteen perustuva avun antaminen erityisesti niille, joiden hätä on suurin ja joita ei muuten auteta.” Vaikka kyse on nykyisestä tekstistä, sanamuotojen määrittely on käytännössä peräisin vuodelta 1943 – siis ajalta, jolloin kansainvälisen diakonian käsitettä ei vielä tunnettu.

Kirkon lainsäädännön näkökulmasta kansainvälistä diakoniaa ei oikeastaan ole olemassa kirkon keskeisten päätehtävien kuvauksessa. Jos kansainvälinen diakonia tulkitaan kuuluvaksi kirkkojärjestyksen 4. luvun pääkohtiin, valittavana ovat lähetystyö (4§) tai diakoniatyö (3§). Mahtuuko kansainvälinen diakonia lähetyspykälään? Lähetystyön tulisi kirkkojärjestyksen mukaan kohdentua niiden keskuuteen, jotka eivät ole kristittyjä. Kirkon laaja-alaisen mission näkökulmasta tällainen ”avaran evankeliumin” tulkinta lienee mahdollista, muttei ole ehkä lainsäätäjän pyrkimys. Jos taas kansainvälinen diakonia kuuluu diakoniapykälään, siitä seuraa uusi jatkokysymys: tulisiko seurakuntien diakoniatyön ottaa harkittavaksi se, kenen hätä globaalilla tasolla on suurin. Onko diakonian ryhdyttävä keskustelemaan aktiivisesti tästä vaihtoehdosta?

Esimerkki osoittaa, kuinka suuria käsitteellisiä puutteita nykyiseen lainsäädäntöön sisältyy. Otto Aarnisalonen ja Eino Sormusen 1940-luvulla kehittämä *hädän ääripää* -ajattelu ja avun kohdistaminen niihin, joita ei muuten auteta, on osoittautunut diakoniatyöntekijöiden käsityksiä kartoittaneissa selvityksissä paikoin (ei tosin aina) vain iskulauseeksi, joka ei vastaa käytäntöä. Tämä perinteinen diakonian määrittelmä tulisi tulkita oman aikansa asiayhteydestä käsin, arvioida uudelleen ja lopuksi päivittää kirkkojärjestykseen uudestaan muotoiluna. Lisäksi myös lainsäädännön on tunnistettava diakonian kentän uudemmat tulokkaat. Uudella vuosituhanella on toivottavaa, että kansainvälisen diakonian asema määritellään myös kirkon lainsäädännön tasolla.

Lähetystyötä, kehitysyhteistyötä vai kansainvälistä diakoniaa

I Tutkimustehtävä

Tällä tutkielmalla on kaksi tarkoitusta. Ensiksi selvitän kansainväliseksi diakoniaksi kutsutun ilmiön historiaa, sen taustaedellytyksiä, syntyä ja myöhempää muotoutumista. Toiseksi tutkin kansainvälisen diakonian käsitettä, sen syntyä, käyttötapoja ja oikeutusta. Erityistä huomiota kiinnitän kansainvälisen diakonian suhteeseen lähikäsitteisiinsä diakoniaan, ekumeniaan, lähetystyöhön ja kehitysyhteistyöhön, jotka ovat myös kansainvälisen diakonian pysyviä yhteistyökumppaneita ja reuna-ilmioita. Ilman selkeää suhteen määrittelyä niihin kansainvälisen diakonian oma identiteetti jää epäselväksi eikä sen asema kirkon tehtäväkentän kokonaisuudessa (= *missio*) ole täysin ymmärrettävä.

Kirkkojen kansainvälisen ekumeenisen avustustoiminnan kehityslinjat ovat selkeämmät kuin kansainvälisen diakonian, sillä avustustoimintaa on vuosien varrella perusteltu muutenkin kuin diakonian käsitteellä. Diakonian käsite on puolestaan ymmärretty eri ympäristöissä jonkin verran toisistaan poikkeavalla tavalla. Suomalaisessa kontekstissa käsite kansainvälinen diakonia on ollut pitkään täysin vakiintunut. Sen takia sitä on mielekästä tutkia sellaisena kuin se suomalaisen ja suomenkieliseen ympäristöön on vakiintunut.

Tutkielmassani käytän lähinnä internet-aineistoa sekä aiempaa tutkimusta. Havaintoni on, että viimeaikainen keskustelu Suomen luterilaisen kirkon sisällä on pikemmin hämähäntänyt kuin selkiyttänyt kansainvälisen diakonian käsitteen sisältöä. Samalla keskustelu on vaikeuttanut kansainväliseksi diakoniaksi kutsutun toiminnan hahmottamista. Viime vuosina kansainvälinen eksegeettinen, ekklesiologinen ja kirkon virkaan kohdistuva tutkimus on tuonut esiin runsaasti uusia näkökohtia. Artikkelissani esittelen keskustelun teologianhistoriallisia taustoja ja sen nykyvaihetta Suomessa ja samalla pyrin selkiyttämään kansainvälisen diakonian paikkaa kirkon elämässä.

2 Kansainvälisen diakonian määrittelyjä

Lainaus Suomen evankelis-luterilaisen kirkon nelivuotiskertomuksesta vuosilta 2000–2003 osoittaa, miten moninaiseksi kirkon kansainvälisen toiminnan kokonaisuus voidaan hahmottaa:

Kirkon kansainvälisen vastuun kokonaiskuva on moni-ilmeinen, jopa pirstaleinen. Lähetystyö, kansainvälinen diakonia, ekumeeninen työ, lähialue työ, ulkосуomalaistyö, maahanmuuttajatyö ja ystävyyssurakuntatoiminta mielletään yhä selkeämmin yhdeksi seurakunnan kansainvälisen vastuun kokonaisuudeksi. (Kääriäinen ym. 2004, 256.)

Edellisestä kokonaisuudesta irrotetun kansainvälisen diakonian määrittely on haastavaa. Kirkon sisäisessä kielenkäytössä kansainvälisellä diakonialla tuntuisi olevan selkeä ja vakiintunut sisältö, mutta silti käsite kätkee itseensä monia vaikeuksia. Suomalaiseen kirkolliseen kielenkäyttöön kansainvälinen diakonia on kuulunut yli 40 vuotta, mutta lyhyttä määritelmää käsitteelle ei ole. Wikipediaan hakusanan mukainen artikkeli ilmaantui ensi kerran joulukuussa 2007.

Pistokokeet Suomen luterilaisen kirkon seurakuntien verkkosivuille vahvistavat käsitystä, että seurakunnissa kansainvälinen diakonia ymmärretään melko samansuuntaisesti. (Verkkosivujen sisällön ja sanamuotojen tarkistus on tätä artikkelia varten tehty 3.1.2008.)

Kuopion seurakuntayhtymän mukaan kansainvälisen diakonian tehtävänä on herättää seurakuntalaiset Suomessa vastuuseen sorretuista, vähäosaisista ja maailman köyhimmistä. (www.kuopionseurakunnat.fi/kansainvalindiakonia) Keravan seurakunnan määrittely on samantapainen, mutta määrittelyssä on lievästi kuultavissa diakonialle usein ominaista paternalistista tai holhoavaa sävyä. (www.keravanseurakunta.fi/kansainvalinen_diakonia.asp)

Tampereen seurakuntayhtymän esittämässä kansainvälisen diakonian määrittelyssä on nasevan teknisiä ja menetelmällisiä piirteitä:

Kansainvälinen diakonia on kärsivien tai puutteessa elävien ihmisten aineellista ja henkistä auttamista. Jeesuksen kehoitus palvella ja rakastaa lähimmäistä kattaa kaikki maailman ihmiset. Kansainvälinen diakonia on kehitysyhteistyötä, katastrofi- ja pakolaisapua sekä kirkkojen välistä yhteistyötä. Työn päämääränä on ihmisten kärsimysten lievittäminen ja heidän elämänmahdollisuuksiensa parantaminen.

(www.tampereenseurakunnat.fi/kvtoiminta/kvdiakonia)

Tapiolan seurakunta Espoossa haastaa sivuillaan yksittäistä seurakuntalaista mukaan vastuun kantamiseen. (www.tapiolanseurakunta.fi/fi/kansainvalinendiakonia) Turun seurakuntayhtymän sivuilta on luettavissa suoraan yksi kansainvälisen diakonian määrittelyyn sekä kirkon kansainvälisen vastuun murrosvaiheeseen liittyvistä kysymyksistä:

Seurakuntien kansainvälinen diakonia on kanavoitu kirkon lähetysjärjestöjen ja yllä olevien nimikkosopimusten kautta sekä erikseen Kirkon Ulkomaanavun kautta. (www.turunsk.fi/portal/diakonia)

Turun seurakuntien esittelytekstiä seuraa lyhennelmä Kirkon Ulkomaanavun omilta sivuilta, mutta huomionarvoista on, että Turun seurakunnat haluavat verkkotiedotteellaan ilmoittaa lähetystyön ja kansainvälisen diakonian olevan sisäkkäisiä ilmiöitä.

Mäntsälän seurakunta nostaa kansainvälisen diakonian keskukseseen diakonian määritelmän, mutta sanoo sen toteutuvan lähetystyössä, kansainvälisyyskasvatuksessa sekä ystävyysseurakuntatyössä. Perinteistä tapaa nähdä kansainvälinen diakonia avustustyöksi sivuilla ei ole. (www.mantsalanseurakunta.fi/tyoalat/kansainvalinen_vastuu/kansainvalinen_diakonia/)

Suomessa kansainvälisen diakonian esittelyt korostavat apua ja työtä heikoimpien puolesta. Ruotsalaisissa kansainvälisen diakonian määrittelyissä korostuvat inhimillisen elämän arvokkuuden ja ihmisten keskinäisen riippuvuuden ajatus.

Ruotsin luterilaisessa kirkossa on tapahtumassa merkittävä muutos. Kirkon lähetystyön ja kansainvälisen diakonian organisaatiot yhdistyivät toisiinsa adventtina 2007. Ruotsin kirkon avustusjärjestö keskustelee määritelmässään ekumeenisen virkateologian kanssa nostaessaan lähtökohdakseen diakonian viran:

Diakonian virkaan perustuen ja läheisessä yhteistyössä kumppaneittensa kanssa Ruotsin Kirkon Apu puolustaa ihmisarvoisia elinoloja sekä taistelee epäoikeudenmukaisuutta, köyhyyttä ja sortoa vastaan. (www.cec-kek.org; www.svenskakyrkan.se/default.aspx?di=37470&ptid=0)

Suomen luterilaisessa kirkossa kansainvälisen diakonian keskeinen toimija ja siihen erikoistunut järjestö on Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kokonaan hallitsema

säätiö Kirkon Ulkomaanapu, jonka laaja esittely itsestään ja toiminnastaan sisältää teologisia perusteluja melko vähän:

Kirkon Ulkomaanapu (KUA) on yksi Suomen suurimmista kansainvälisen avun kansalaisjärjestöistä. KUA on Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja sen seurakuntien kansainvälisen diakonian ja kirkkojenvälisen avun kanava. Hallinnollisesti KUA on säätiö, joka toimii kirkon ulkoasiain osaston yhteydessä. Kirkon Ulkomaanapu tekee työtä maailman köyhimpien ihmisten elämän ja ihmisarvon puolesta. Kaikessa toiminnassaan se korostaa ihmisten omaa vastuuta. Kirkon Ulkomaanapu on osa kirkkojen verkostoa, jossa paikalliset kirkot ja kirkkojen kansainväliset järjestöt ovat sen yhteistyökumppaneita. KUA:n diakonian tavoitteena on kehittää tasa-arvoista kumppanuutta etelän ja pohjoisen välillä. KUA pyrkii edistämään oikeudenmukaisuutta maailman rikkaiden ja köyhien kesken. Se painottaa diakoniassaan naisten aseman kohentamista ja ympäristöystävällisiä ratkaisuja. Kirkon Ulkomaanapu toimii pääasiassa Luterilaisen maailmanliiton (LML), Kirkkojen maailmanneuvoston (KMN) ja Kirkkojen katastrofiavun (ACT) kautta. Näiden järjestöjen jäsenenä Kirkon Ulkomaanapu myös osallistuu avustustoimintaa koskevaan päätöksentekoon. Hyvä hallinto takaa hankkeiden onnistumisen. Työ suunnitellaan hyvin, sitä valvotaan ja siitä raportoidaan huolellisesti. Hallintokulut ovat välttämättömiä, mutta ne pidetään kohtuullisina. Kirkollisen avustustyön syvin perusta on uskossa. Kirkon Herra, Jeesus Kristus, on läsnä kaikissa kärsivissä: ”Totisesti kaiken, minkä olette tehneet yhdelle näistä vähimmistä veljistäni, sen te olette tehneet minulle.” (Matteus 25:40) (www.yhteinenmaailmamme.fi)

3 Lähimmäisenrakkkaus ja sosiaalis-karitatiivinen diakonia

Kristittyjen yhteisöt ovat korostaneet lähimmäisenrakkautta historiansa alusta alkaen jopa siinä määrin, että sitä on pidetty keskeisenä syynä kristinuskon leviämiseen. Diakonian historian esityksissä painotetaan, miten varhaisissa kristillisissä seurakunnissa orpojen, leskien, vankien ja muukalaisten auttaminen oli organisoitu hyvin. Uusimmissa tutkimuksissa on tämän lisäksi korostettu kristittyjen toimin-

taa tautiepidemioiden aikana. Monet kristityistä jäivät hoitamaan sairaita oman sairastumisensa uhalla ja elivät näin uskoaan todeksi arjen suurissa kriiseissä. Tätä on pidetty yhtenä keskeisimmistä syistä kristinuskon läpimurtoon Rooman valtakunnassa. (Räisänen 2002, 104–109.)

Varsinkin saksalaisen kieli- ja kulttuurialueen vaikutuspiirissä kirkot ovat totuneet kutsumaan lähimmäisenrakkauden organisoitua toteutumista diakoniaksi. Vuonna 1990 australialainen katolinen eksegeetti John N. Collins herätti teoksellaan *Diakonia. Re-interpreting the Ancient Sources* keskustelun esittämällä, että niissä Uuden testamentin kohdissa, joissa käytetään kreikankielistä sanaa diakonia, ei olisikaan kyse sosiaalis-karitatiivisesta palvelusta. Hänen mukaansa sana ei tarkoita nöyryä palvelua eikä varsinkaan pöytäpalvelua, kuten useimmiten on tulkittu, vaan *diakonos* (diakoni) olisi pikemmin suuremman auktoriteetin tehtävänsä asettama viestinviejä, sanansaattaja tai lähettäjä. (Latvus 2007a, 53–54.)

Sanalla diakonia on erilaisia sisältöjä eri kirkoissa. Englannin kieleen sana ei ole juuri kotiutunut, vaan englanniksi on puhuttava mieluummin palvelusta, armeliaisuudesta tai teknisesti kristillisestä sosiaali- ja hoitotyöstä. Lisääntynyt kansainvälinen tutkimus sekä diakoniaa ja kirkon virkaa käsittelevä ekumeeninen keskustelu ovat vakiinnuttaneet diakonia-termin käyttämistä englanninkielisissä yhteyksissä viime vuosina.

Luterilaiset ja reformoidut kirkot tekevät aktiivista sosiaalis-karitatiivista diakoniatyötä. (Ryökäs 2005, 174, 179; Saarinen & Pokki 2005, 271, 276–277.) Anglikaanisessa kirkossa diakonia viittaa diakonin virkaan, joka on vahvasti liturgiapainotteinen ja oikeastaan harjoitteluvaihe ennen pappisvihkimystä. Nykyisin anglikaanikirkko pyrkii vahvistamaan pysyvää, pappisvirasta erillistä diakonin virkaa, jonka tehtäväkuva olisi aikaisempaa monipuolisempi.

Myös ortodoksisessa kirkossa diakonin tehtävät liittyvät jumalanpalvelukseen ja erityisesti sen musiikkiin. Diakonin virka on ortodoksisessa kirkossa pappeuden kolmas säie, usein myös pappeuden esiaste. Ortodokseille sana diakonia ei viittaa ensisijaisesti hoitoon ja huolenpitoon. (Ahonen 2002, 266–268; Latvus 2007a, 72–73; Repo 2007, 136.) Kuitenkin esimerkiksi Suomen ortodoksinen kirkko korostaa diakonian olevan käytännöllistä kristillistä palvelutyötä ja kirkon perustyötä, liturgiaa liturgian jälkeen, jota seurakunnissa toteuttavat diakoniapiirit ja erityiset diakoniatyöntekijät. (www.ort.fi/sivut_ortodoksisuus/diakonia/diakonia.php.)

Katolisessa kirkossa viran kolmas säie menetti merkitystään vuosisatojen aikana. Ihmisten auttamiseen, hoivaan ja huolenpitoon tähtäävästä toiminnasta

käytetään diakonian sijasta usein nimitystä *caritas*, mutta myös sana diakonia on käytössä. 1960-luvun alussa pidetty Vatikaanin toinen konsiili palautti katoliseen kirkkoon pysyvän sanaan, liturgiaan ja rakkaudenpalveluun orientoituneen diakonian viran. Käytännössä diakonian virkaa on kehitetty moniin suuntiin, ja lyhyessä ajassa katoliseen kirkkoon on vihitty jo kymmeniä tuhansia diakoneja moninaiisiin seurakunnallisiin tehtäviin. Siinäkin on kyse pappeuden alemmasta asteesta, mutta kirkon työn kannalta on olennaista, että selibaattisäädökset eivät koske diakoneja. (Ahonen 2002, 265–266; Collins 2002, 10–12; Latvus 2007a, 73; Repo 2007, 136–139.)

Käyttäessämme suomenkielistä ja suomen kieleen vakiintunutta sanaa diakonia käytämme sitä yleensä sen protestanttiseen teologiaan vakiintuneessa sosiaalis-karitatiivisessa merkityksessä. Sana tarkoittaa meille kristillisen uskon perustalta nousevia hyviä tekoja, lähimmäisen auttamista, tukemista, huolenpitoa ja hoivaa, mutta myös yhteiskunnallista vaikuttamista huonoissa, epäoikeudenmukaisissa tai sortavissa elinoloissa elävien puolesta. Tässä emme edusta kuitenkaan koko kristillistä maailmaa, vaan parhaiten meitä ymmärtävät pohjoiseurooppalaiset protestantit. Silti näyttää siltä, että protestanttisten kirkkojen omaksuma diakoniakäsitys on kirkon virkaan kohdistuneen ekumeenisen työskentelyn sekä 1900-luvun ”diakoniabuumin” vaikutuksesta saanut viime vuosikymmeninä melkoisesti jalansijaa ortodoksisessa, katolisessa ja anglikaanisessa kirkossa.

John Collinsin esittämät näkemykset siitä, että tavallamme käyttää sanaa diakonia ei ole paljoakaan liittymäkohtia siihen merkitykseen, joka sanalla oli varhaisissa kristillisissä yhteisöissä, ovat luonnollisesti herättäneet laajaa kansainvälistä huomiota. Esko Ryökäs on kuvannut kirjassaan tätä keskustelua samoin kuin sen, että suomalaisista diakonian tutkijoista Collinsin ajatuksia esitteli ensiksi Risto Ahonen (1996), sittemmin Kari Kopperi (1999) ja Juhani Veikkola (2000). (Ryökäs 2006, 43–45.)

Collinsin mukaan virheellinen tulkinta olisi saanut normatiivisen aseman Uuden testamentin tutkimuksessa viimeistään arvovaltaisen hakuteoksen, Kittelin *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament* (1935) diakonia-artikkelin muotoilusta alkaen. Collins totesi, että artikkelin laatijan esiyymmärryksenä oli kaiserswerthiläinen diakonissalaitosmaailma ja sen ihanne nöyrästä palvelusta. Collins katsoi osoittavansa, että 1800-luvun diakonia ja sisälähetys olivat vakiinnuttaneet Uuden testamentin sanalle diakonia uuden sisällön ja merkityksen. (Collins 2002, 8–9; Ryökäs 2006, 41–45.)

Myöhemmin Kari Latvus on pyrkinyt osoittamaan, että pohjoiseurooppalaisten protestanttien tapa käyttää termiä diakonia sosiaalis-karitatiivista lähimmäisenrak- kautta tarkoittavana näyttäisi perustuvan uskonpuhdistuksen jyrkempää siipeä edustaneen Jean Calvinin vilpittömästi ja hyvässä tahdossa tekemään käsitteel- liseen väärinymärrykseen. (Latvus 2007a, 73–77, 80–81; Latvus 2007b, 85, 89.) Tähän tulkintaan Collins viittaa itsekin myöhemmässä 2002 julkaisemassaan teoksessa *Deacons and the Church*. (Collins 2002, 10, 50–51, 134–135.)

Uskonpuhdistajien, myös Martti Lutherin, mielenkiinto kohdistui hyvinvointijär- jestelmien kehittämiseen sekä kaikkien kristittyjen yleiseen pappeuteen, joka tar- koitti piispan ja papin virkojen merkityksen madaltamista. Luther ja Calvin tulkitsivat aiemmasta katolisesta raamatuntulkinnasta poiketen monet Uuden testamentin kohdat diakonin virkaan liittyviksi. Calvin hahmotti kirkon toimintamallin, jossa köyhäinhuolto oli keskeinen osa työntekijän toimenkuvaa. Raamatuntulkintansa perusteella Calvinin mukaan kirkolla tuli olla pysyvä diakonian virka, ja diakonien tehtäviin kuului erityisesti köyhien ja sairaiden hoitaminen. Tämä käsitys sai hyväk- synnän reformoiduissa ja myöhemmin myös luterilaisissa kirkoissa, ja se vaikutti ratkaisevasti modernin diakoniatoininnan kehittymiseen 1800-luvulta alkaen. (van Klinden 1989, 66–75; Latvus 2007a, 73–77, 80–81)

Moderni diakonian virka näyttäisi olevan reformoidun kirkon 1500-luvulta periytyvä lahja muille kristillisille kirkoille. Moderni diakonia-ajattelu, johon kuuluu selkeä yhteiskunnallisen vaikuttamisen ulottuvuus, on puolestaan paljossa velkaa reformoidulle teologialle. (Latvus 2007b, 90–91.) Nykyaikainen raamatuntutkimus on Collinsin antamien alkusykyänsien jälkeen kyseenalaistanut käsityksen, jonka mukaan Uuden testamentin kuvaamissa seurakunnissa olisi toiminut karitatiiviseen avustamiseen erikoistunut työntekijäryhmä. (Latvus 2007a, 79–80.)

Diakonian historian tutkimuksen kannalta Collinsista alkanut tutkimussuunta on samanaikaisesti selventävä ja nolo. Diakonian historian esityksissä on yleensä ensin kuvaus diakonin eli seurakuntapalvelijan viran hahmottumisesta ensimmäisen sataluvun lopulta alkaen, mutta sitten hivenen vaivaantunut esitys seurakuntadia- konian katoamisesta osapuilleen siitä alkaen, kun kristinuskosta 300-luvulla tuli valtionuskonto. On helppo ymmärtää, että seurakuntadiakoniasta ei ole paljon lähteitä ajalta, jolloin kristillisten seurakuntien toiminnasta jäljellejääneiden lähteiden määrä on aiempaa huomattavasti suurempi, jos seurakuntadiakonia ei ollut koskaan syntynytkään sellaisena kuin on ymmärretty. Diakonia ei siirtynyt luostareiden teh- täväksi niin kuin on tullut tavaksi esittää, vaan vastuu ja huolenpito lähimmäisistä

kuuluvat kristittyjen sekä kristillisten seurakuntien ja yhteisöjen elämäntapaan, ja ne säilyivät läpi vuosisatojen. (Perinteisestä tavasta selittää konstantinolaisen käänteeseen vaikutus kirkon diakonisen funktion muutokseen ks. Beyreuther 1964, 18–28; Kansanaho – Hissa 1979, 31–33; van Klinken 1989, 63–66; Mannermaa 1991, 44–46; Cantell 1991, 153; Henttonen 1997, 55–65; Brodd 2002, 82–87; Koskenvesa 2002, 38–40. Vrt. Collins 2002, 9.)

Suomalaisessa keskustelussa Risto Ahonen myönsi ensiksi hämmentyneensä tutustuttuaan Collinsin ajatuksiin, mutta katsoi sitten niiden olevan hyödyllisiä eku-meenisen virkateologian kehityslinjojen näkökulmasta. (Ahonen 1996, 148–149.) Sittemmin Ahonen on todennut, että nöyrä palvelu kuuluu Kristuksen esimerkin mukaisesti kirkon kaikkeen virkaan, mutta ei muita enemmän diakonian virkaan. Ero vaatimattomuutta, hiljaisuutta ja itsensäkieltämistä korostavan saksalaisen diakonissalaitoksen ja sen sisarkotiajattelun sekä Collinsin kuvaaman diakonian viran välillä on Ahosen mukaan huomattava. Ahonen kuitenkin katsoo Collinsiin liittyen, että diakoni ”on heikkojen ja marginaaliin pudonneiden puolustaja välittäen tietoa siitä, mitä ruohonjuuritasolla tapahtuu”. (Ahonen 2002, 261–262; Ahonen 2003, 90.)

Myöhemmässä kirjassaan Collins vie ajatuksiaan eteenpäin. Hänen mielestään ei ole oikein väittää, että vanhaiskirkossa käytetty termi diakonia vastaisi nykyistä ilmausta sosiaalityö, vaan sanan diakonia nykyinen käyttö perustuu yksinkertaisesti väärinkäsitykseen. (Collins 2002, 121; Latvus 2007a, 53–54.)

Esko Ryökäs pitää puolestaan Collinsin näkemyksiä toisaalta kiistanalaisina mutta korostaa toisaalta hänen vaikutusvaltaisuuttaan. Diakonian, diakonian viran ja kirkon viran tutkimus on joutunut ottamaan kantaa Collinsin näkemyksiin. Ryökäs toteaaakin, että Collins on saattanut osua likipitään oikeaan. Tätä hän käyttää yhtenä argumenttina johtopäätökseensä, että diakonian periaatteellisesta ymmärtämisestä vallitsee suuri hajanaisuus. Edes pohjoismaisessa luterilaisuudessa ei ole yhtä yksimielistä käsitystä diakoniasta. (Ryökäs 2006, 43–45, 211–212.)

Osa Collinsin löydöistä on saamassa hyväksynnän, mutta kaikki ei muutu. Tutkijat ovat valmiita myöntämään, ettei diakoniaan liity pöytäpalvelun eikä nöyryyden ajatusta, mutta sekä ei-kristillisissä että kristillisissä antiikin ajan teksteissä diakoniseen toimintaan liittyviin termeihin yhdistyy lähes poikkeuksetta palvelun ajatus. (Dunderberg 2005, 69–79.) Vaikka modernin diakonian viran ja sosiaaliskaritatiivisen diakoniatoiminnan kehitys perustuisivat väärinymmärrykseen, palvelun motiivi kristillisessä elämäntavassa säilyy ja sitä voi hyvin kutsua diakoniaksi. Sak-

san, ruotsin ja suomen kieleen ja vastaaviin konteksteihin vakiintunutta diakonian merkityssisältöä tutkimus tuskin horjuttaa. Siksi myös kansainvälisen diakonian nimitystä voidaan hyvin perustella.

Varhaiseen kristilliseen seurakuntaelämään kuuluivat palvelun ja toinen toisesta huolehtimisen elementit, koska avun tarpeessa olevan näkeminen ja auttaminen kuuluvat kristilliseen uskontulkintaan ja kirkon virkaan, vaikka sanalla diakonia ei aivan tätä olisi tarkoitettukaan. Uuden testamentin tekstit osoittavat varhaisten kristittyjen lähimmäisenrakkauden ulottuneen paitsi omaan yhteisöön myös sen ulkopuolelle. Hyvien tekojen tekeminen yli uskonnollisten ja kansallisten rajojen on keskeistä varhaisen kirkon perinnettä. (Räisänen 2007, 42–51.)

Tutkijat alkavat olla yksimielisiä siitä, että alkukirkon diakoniaa ei voida läheskään 1800-lukulaisten tulkinnan kautta filantrooppisena toimintana vaan koko kirkon yhtenä ulottuvuutena ja sen tuntomerkinä. Tutkimus ja keskustelu diakonaatista kirkon virkana tai viran kolmantena säikeenä on lujittanut diakonian kirkko-opillista asemaa. (Brodd 2002, 88–95.) Samalla diakonian käsitteen sosiaalis-karitatiivinen tulkintatapa on heikentynyt, koska termin käyttö nähdään laajempänä. Ongelma onkin lähinnä kielellinen tai semanttinen: pohjoiseurooppalaisessa protestanttisessa kontekstissa sanan diakonia merkityssisältö on sosiaalis-karitatiivinen.

4 Kirkkojen ekumeenisen avustustyön kehityslinjat

Avustustoiminta toisen maailmansodan jälkeen

Kansainvälisen diakonian ensimmäinen taustaedellytys on ollut ekumeenisen ajattelun ja ekumeenisen liikkeen kehittyminen. Viime vuosisadan alkupuolen ekumeeninen yhteistyöprosessi johti päätökseen Kirkkojen maailmanneuvostosta (KMN). Sen perustavan yleiskokouksen pitämisestä oli päätetty ennen toista maailmansotaa, mutta sodan takia virallinen perustaminen siirtyi vuoteen 1948. (Arffman 2004, 247.)

Kokousta valmistelemaan oli perustettu 1930-luvun lopussa ekumeenisen liikkeen toimisto Sveitsin Geneveen. Koska Sveitsi säilyi sodassa puolueettomana maana, Geneven päämajasta pystyttiin hoitamaan yhteyksiä eri kirkkoihin sodankin aikana. Maailmansodan loppuvaiheessa, jolloin lopputulos alkoi olla kaikkien tiedossa, Geneveen alkoi virrata kirkoista varoja ja työntekijöitä, jotka olivat valmiita antamaan apuaan.

Kyseessä oli muotoutuvan KMN:n vastavalitun pääsihteerin, hollantilaisen Willem Adolf Visser 't Hooftin linjaus jo ennen maailmansotaa. Hänen mukaansa aitoa ekumeenista yhteyttä ei voinut syntyä ilman kirkkojen käytännöllistä solidaarisuutta toisiaan kohtaan. Keskinäisen avun teologisena perusteluna oli *koinonia*, kristittyjen ja kirkkojen yhteys, käytännöllisenä puolestaan ekumeenisen liikkeen toimintaedellytysten eräänlainen testi. Jo vuonna 1942 Yhdysvaltojen, Ison Britannian, Sveitsin ja Ruotsin kirkkojen tahoilta tulleiden ehdotusten takia ja Visser 't Hooftin johdolla alkoi valmistautuminen sodanjälkeiseen kirkkojen avustustoimintaan. Sveitsiin vuonna 1922 perustettu yleisprotestanttinen Kirkkojen välisen avun eurooppalainen keskustoimisto päätettiin liittää KMN:n organisaatioon, jossa vastaavaa käytännön toimintamuotoa ei siihen mennessä ollut.

Amerikkalaisten kirkkojen solidaarisuudesta muotoutuvalle KMN:lle tuli keskeinen tekijä avustustoiminnan koordinoitumiseen ekumeenisen liikkeen kautta. Tähän perustui myös Luterilaisen maailmanliiton (LML) työn alku ja järjestön virallinen perustaminen vuonna 1947. Luterilaisten kirkkojen keskinäinen apu oli ollut ensimmäisen maailmansodan jälkeen laajaa ja tuntuva, ja sitä se oli myös toisen maailmansodan jälkeen. (Visser 't Hooft 1986, 1–11; Malkavaara 1993a, 53–77; Malkavaara 1993b 45–55; Malkavaara 1994, 48–49; Taylor 1995, 5–7; Schjørring 1997, 5–6, 10–17, 87–98.)

Avun painopisteitä oli useita. Sodasta kärsineitä kirkkoja ja sodan riuduttamia lähetyskenttiä tuettiin voimakkaasti. Aluksi painopisteinä olivat tuhoutunut Saksa ja sinne virranneet miljoonat pakolaiset. Pakolaisapua olivat Eurooppaan syntyneiden pakolaiskirkkojen tukeminen. Kirkolliset organisaatiot, suurimpina KMN ja LML, vastasivat konkreettisesti kymmenien tuhansien balttipakolaisten siirtämisestä Euroopasta kolmansiin maihin toisille mantereille. Muutamina välittömästi sotaa seuranneina vuosina yksi tärkeä painopiste oli vähitellen rautaesiripuksi muotoutuvan Länsi- ja Itä-Euroopan välisen rajan ylittäminen avustustoiminnalla. (Malkavaara 1993a; Schjørring 1997, 87–98; Belopopsky 2002, 7; Malkavaara 2003, 45–60.)

Samoin kuin ensimmäisen maailmansodan jälkeen voittajavaltioksi kohonneen Yhdysvaltojen kirkot ottivat päävastuun avustustoiminnassa. Kirkot auttoivat kirkkoja, sekä samaan tunnustuskuntaan kuuluvia että yli tunnustuskuntien rajojen. (Ryman 2001, 101–103; Malkavaara 2007, 200–203.)

Kansainvälisen diakonian taustatekijöitä ovat siten ekumeeninen liike, toisen maailmansodan jälkeinen välitön avun tarve sekä tiedonkulun paraneminen. Jäl-

leenrakennuskaudella työhön muotoutui kolme pääuomaa: hätäaputyö, pakolaistyö sekä laajemmin ymmärrettävä solidaarisuus pohjoisen ja etelän kirkkojen kesken. Luonteeltaan se oli kirkkojen keskinäistä apua, jolla haluttiin osoittaa solidaarisuutta hädänalaisia muita kristittyjä kohtaan. Rakkaus ja armelaisuus kohdistettiin tässä vaiheessa vielä lähinnä vain omille eli muille kristityille. (Belopopsky 2002, 6–7.)

Kansainvälisen diakonian syntyprosessin kuvaukselle on olennaista myös, miten toisen maailmansodan jälkeen myös teologia muuttui. Kirkot keskittyivät sosiaaliseen kysymykseen enemmän kuin ennen. Ruotsalainen, lähinnä Lundin yliopiston Luther-tutkimuksen aalto lähti liikkeelle teologian tieteellisyyden kriteeristä, mutta vei arjen, etiikan ja sosiaalisen vastuun kysymyksiin. Ekumeenisen liikkeen nuoren vaikuttajan, keskitysleirillä kuolleen Dietrich Bonhoefferin (1906–1945) ajatuksilla kristinuskon tämänpuoleisuudesta täysi-ikäiseksi tullessa maailmassa ja kirkosta, joka on olemassa ihmistä ja maailmaa eikä itseään varten, oli murroksessa suuri vaikutus. (Visser 't Hooft 1973, 151–155, 162–163, 189–191; Malkavaara 1998, 124–125; Lehtonen 1998, 30; Vikström 2000, 109–114; Malkavaara 2007, 203.)

Painopiste kehitysmaihin

Euroopan jälleenrakennustyö päättyi 1950-luvun alkuvuosiin mennessä. Pakolaisleirit oli tyhjenetty, Saksa ja monet muut maat alkoivat olla jaloillaan eikä Itä-Euroopan kirkkojen kanssa voitu poliittisista syistä tehdä enää yhteistyötä. Suuria kirkollisia avustusorganisaatioita ei kuitenkaan purettu. Korkean ammattitaidon organisaatioita tarvittiin uudenlaisiin haasteisiin. 1950-luvun mittaan kirkollisten järjestöjen katse kiinnittyi maailman uusiin kriisipesäkkeisiin kuten Lähi-itään ja vähitellen kolmanteen maailmaan, eteläiselle pallonpuoliskolle.

Vuosi 1954 ja KMN:n silloin Yhdysvaltojen Evanstonissa pitämä yleiskokous on nähty rajaksi, jolloin sodanjälkeinen kirkkojenvälinen apu alkoi muotoutua sellaiseksi kansainväliseksi diakoniaksi, jollaisena se on sittemmin hahmotettu. Stalinin kuoleman jälkeen elettiin kylmän sodan liennytyksen aikaa. Kansainväliset kirkolliset järjestöt alkoivat ottaa aiempaa laajempaa vastuuta Aasian, Afrikan ja Latinalaisen Amerikan kirkoista ja niistä sosiaalisista ongelmista, joiden keskellä etelän kirkot elivät. LML ja KMN alkoivat kehittää pohjoisten kirkkojen rahoittamia avustus- ja kehitysprojekteja, ja järjestöjen avustustoimintaan erikoistuneista osastoista muotoutui vähitellen isoja kehitysyhteistyöjärjestöjä. Ekumeenista apua 1950-luvulla voi luonnehtia myötätunnon kaudeksi. Kansainvälisen diakonian käsite alkoi vakiintua vähitellen. (Malkavaara 1998, 134–137; Belopopsky 2002, 7–8.)

Siirtomaat itsenäistyivät ja alueellinen ja kansallinen tietoisuus kasvoi. Kun länsimainen kolonialismi alkoi purkautua, monien kehitysmaiden itsenäistymisprosessit ja vapautustaistelut pitkittyivät ja synnyttivät ristiriitoja. Uudet itsenäiset kirkot olivat ennakoimattomien haasteiden edessä. Ekumeeniset järjestöt havahtuivat vauraan pohjoisen kirkot etelästä kuulemaansa hätään ja moninaiseen muutokseen.

Television ja aiempaa nopeamman tiedonvälityksen myötä länsimaissa ja niiden kansalaisjärjestöissä alettiin ottaa kantaa entistä enemmän. 1960- ja 1970-lukujen vireässä ja kehitysmaamyönteisessä ilmapiirissä vahvistui erityinen kehitysmaaliike. Kirkot ja niiden järjestöt aktivoituivat kolmannen maailman kysymyksissä, ja kantaa otettiin entistä voimakkaammin muun muassa rotusortoa vastaan.

Murros merkitsi muutosta kirkkojen ajattelussa. Kirkkojen keskinäisen solidaarisuuden sijaan alettiin puhua solidaarisuudesta maailman ihmisiä kohtaan. Puhe diakoniasta palveluna maailmaa kohtaan alkoi vakiintua 1960-luvulla, jota on ekumeenisen avustustoiminnan piirissä luonnehdittu myös vastuullisen yhteiskunnan vuosikymmeneksi. Vuonna 1961 Kansainvälinen lähetysneuvosto sulautui KMN:oon, jonka kehitystyön projektimalli tuli haastetuksi, koska lähetystyön alueelta nousi paljon käytännöllisiä ja teologisia kysymyksiä, jotka koskivat työnjakoa kehitysprojekteissa. (Ryman 1997, 13, 65–66; Malkavaara 1998, 125–126, 134–138, 145–146; Belopopky 2002, 8–10; Malkavaara 2007, 204.)

Kansainvälistä diakoniaa vai kehitysyhteistyötä

Kaikkeen maailmaan kohdistuva diakonin palvelu johti toimintanäkyyin, jossa haluttiin vastata avun tarpeisiin uskonnosta, rodusta, kansallisuudesta tai poliittisesta mielipiteestä riippumatta. Varsinkin LML omaksui operationaalisen toimintatavan, jossa se itse vastasi organisaationsa sijoittumisesta eri puolille maailmaa. Itsenäisesti ja riippumattomana se toimi paikallisten kirkkojen kanssa ja kehitti yhteistyösuhteet YK:n ja sen avustusjärjestöjen kanssa. Luterilainen maailmanpalvelu korosti keskittyvänsä diakonisen tehtävän toteuttamiseen eikä halunnut sekaantua yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen, joka oli KMN:n toiminnassa näkyvämpää.

Nyt ei autettu enää vain omia vaan kaikkia hädänalaisia. Uusi tapa auttaa ei ollut kirkkojenvälistä apua, ei myöskään lähetystyötä. Se oli sitä, jota kutsutaan kansainväliseksi diakoniaksi ja jota tehtiin siksi, että ihminen kärsi ja tarvitsi apua. Kokonaisvaltaisen diakonisen avun periaate alkoi KMN:n piirissä vahvistua jo 1950-luvun puolivälissä, mutta sai ilmaisunsa yhä uudelleen ja yhä tarkemmin 1970- ja 1980-luvulla. Sama kokonaisvaltaisuuden korostus on toisaalta johtanut

erilaisiin ongelmiin kirkollisen kehitystyön ja perinteisen lähetystyön määrittelyjen kesken. (Taylor 1995, 22–26; Malkavaara 1998, 145–146; Belopopsky 2002, 9; Malkavaara 2007, 204–205.)

Kansainvälistä diakoniaa voi pitää kehitysyhteistyön kirkollisena muunnoksena, ja käytännössä niin monet kansainvälisen diakonian piirissä toimivat itse ajattelevat. Kysymys siitä, mitä kirkollinen kehitysyhteistyö on sekulaariin kehitysyhteistyöhön verrattuna, on tuttu ja vanha. Ekumeenisten avustusjärjestöjen omat vastaukset kysymykseen muistuttavat yleensä avustustilanteiden suhteellisuudesta ja kontekstisidonnaisuudesta. Apu annetaan kristillisen uskon motivoimana mutta ei sen takia tai uskon levittämiseksi. (Taylor 1995, 101–136.)

Tietoisuuden lisääntyminen kolmannesta maailmasta ja sen ongelmista vaikutti ihmisiin ja sitä kautta hallituksiin, kansalaisjärjestöihin ja kirkkoihin. Suomen luterilaisen kirkon liittyminen laajemmassa mitassa kansainvälistä apua antavien kirkkojen joukkoon vuonna 1963 oli vain vähän myöhäisempi ilmiö kuin valtiollisen kehitysavun alku Suomessa. Valtion budjetissa oli määräraha kehitysyhteistyölle ensimmäistä kertaa vuonna 1961. Ajatus kirkollisesta kehitysyhteistyöstä on oikeutettu myös siksi, että kansainvälisen diakonian järjestöt tekevät läheistä yhteistyötä esimerkiksi YK:n ja sen avustusjärjestöjen ja lukuisten muiden kansainvälisten kehitysyhteistyöorganisaatioiden kanssa.

Nopea sosiaalinen kehitys muutti pian ajatuksia. Genevessä 1966 pidetty KMN:n Kirkko ja yhteiskunta -konferenssi kehotti kirkkoja lopettamaan suoran avustustoiminnan, joka aiheutti usein uusia riippuvuussuhteita. Paternalistiset asenteet olivat voimakkaita, ja avun vastaanottamisen ja antamisen ajatukset epätasapainoisia. KMN:n yleiskokous Upsalassa 1968 julisti ”hyväntekeväisyyden sijaan oikeutta.” Epäoikeudenmukainen raja rikkaiden ja voimakkaitten sekä köyhien ja marginaalissa olevien välillä tunnustettiin synniksi. Osallistujat näkivät visioita universaalista kirkosta, joka palvelisi ihmiskuntaa maailmanlaajana diakonisena yhteytenä. Kirkot sitoutuivat työhön oikeudenmukaisuuden, ihmisarvon ja kehityksen puolesta.

KMN:n avustusstrategiassa vahvistuivat ei-operationaalinen linja ja toiminta lähinnä jäsenkirkkojen kautta ja niiden pyynnöstä. Perinteinen kehitystyö ja projektimuotoisuus pitivät kuitenkin myös pintansa. Ihmisten osallistumisesta tuli KMN:n kehitysstrategian keskusajatus. Vapautuksen teologia sekä kritiikki kansainvälisiä rahoitusjärjestelmiä ja maailman talousjärjestystä vastaan kuuluivat ekumeenisen liikkeen 1970-lukuun, ja ne johtivat 1980-luvun ekumeeniseen prosessiin ”Oikeudenmukaisuus, rauha ja luomakunnan eheys”. (Belopopsky 2002, 7, 10–11; Malkavaara 2007, 205–206.)

Koko 1960-luvun ja 1970-luvun alun suuri kehityskaari, jonka kirkollisina merkkipaaluina on totuttu pitämään Ylioppilaiden kristillisen maailmanliiton yleiskokousta 1960, Vatikaanin toista konsiilia 1962–1965, KMN:n Geneven Kirkko ja yhteiskunta-kokousta 1966, KMN:n Upsalan yleiskokousta 1968, katolista piispainkokousta Medellínissä 1968 ja kansainvälistä lähetyskonferenssia Bangkokissa, oli sekä toiveikas että epärealistinen. Se perustui harhaiseen näkemykseen valkoihoisen rodun ja vauraan länsimaailman hegemoniasta. Sen jälkeen kehitysoptimismi on himmentynyt ja horisontti muuttunut synkemmäksi. Ihmiset ovat jälleen tulleet paremmin tietoisiksi pahan olemassaolosta samoin kuin siitä, että kukin meistä pystyy hahmottamaan todellisuudesta vain sirpaleen. (Bosch 1991, 361.)

Kansainvälistä diakoniaa vai lähetystyötä

Kasvava kritiikki taloudellista apua ja sen projektimallia kohtaan sai Itä-Afrikan presbyterikirkon pääsihteerin John Gatun ehdottamaan vuonna 1971, että Afrikan ulkopuolelta ei pitäisi tukea afrikkalaisia kirkkoja ainakaan viiteen vuoteen, koska vain se auttaisi nuoriksi kutsuttuja kirkkoja seisomaan omilla jaloillaan. Afrikkalaiset kirkot ilmaisivat vaatimuksellaan, että he eivät kysyneet, mitä kirkot voivat tehdä köyhien hyväksi, vaan pikemmin, ovatko kirkot valmiita elämään köyhien kanssa ja ottamaan osaa heidän vapautusteluunsa. (Bosch 1995, 518–519; Ahonen 2003, 107–110.)

Keskustelu niin sanotusta *moratoriosta* johti poleemiseen keskusteluun lähetystyöstä uuskolonialismin muotona ja KMN:n Nairobin yleiskokouksesta (1975) alkaen ajattelutavan muutokseen kohti ”resurssien ekumeenista jakamista”. Erityinen kritiikki kohdistui jaotteluun apua antaviin ja vastaanottaviin kirkkoihin, koska resursseja ei haluttu ymmärtää vain taloudellisiksi. Prosessi eteni 1982 Genevessä pidettyyn kansainväliseen konsultaatioon diakonian uudesta ymmärtämisestä ekumeenisena resurssien jakamisena.

Keskusteluun liittyi 1978 Kreetan Haniassa pidetty ekumeeninen konsultaatio diakonian ortodoksisesta ymmärtämistavasta, jollaiseksi määriteltiin ilmaisu ”liturgia liturgian jälkeen”. Diakonia on ortodokseille pyhän eukaristian jatkumo, jossa vertikaalista dimensiota ei voida erottaa horisontaalisesta eikä Jumalan rakkautta lähimmäisenrakkaudesta. Konsultaatiossa todettiin, että diakonian perustana on *kenosis*, jossa Kristus rakkaudesta maailmaan ja pelastuksen tähden ”tyhjensi itsensä” jumalallisista ominaisuuksistaan, tuli inkarnaatiossa ihmiseksi, heikoksi, lihalliseksi ja ”suurimmaksi syntiseksi” (kuitenkin ilman syntiä) ottamalla maailman synnin kantaakseen. Näin orjan muodossaan diakonina Kristus antoi uhrinsa.

Ortodoksinen sakramenttiteologinen tulkinta diakoniasta laajensi ekumeeniselle yhteisölle diakonian käsitettä. (Belopopsky 12–14.)

Luterilaista maailmaa ravisteli Etiopian luterilaisen Mekane Yesus -kirkon 1970-luvun alussa LML:lle lähettämä kirje, jossa se vaati luopumista keinotekoisesta jaosta hengellisiin ja aineellisiin tarpeisiin, jollaisena se näki jaon lähetystyöhön ja kansainväliseen diakoniaan. Varoja oli sen mukaan saatavissa runsaasti taloudellista ja sosiaalista kehitystä edistäviin projekteihin, mutta kasvavan kirkon seurakuntatyöhön ja evankelioimiseen vain niukasti. Tilanne Etiopiassa oli köyhyyden ja kadon takia huolestuttava, mutta kirkko halusi kyetä pitämään huolta myös julistustyöstään. (Taylor 1995, 21–22, 27–28.)

Mekane Yesus -kirkko halusi vakavasti pyrkiä tasaveroiseen kumppanuuteen partneriensä kanssa. Kirjettä seurannut keskustelu johti selvitystyöhön, joka koski ihmisen kokonaisvaltaista auttamista ja kirkkojen roolia yhteiskunnan uudistajana. Keskustelu osoitti, miten ongelmallinen lähetyksen ja diakonian suhde voi olla. (Ahonen 2000, 267–268; Malkavaara 2007, 199–200.)

Ekumeenisessa keskustelussa elettiin tilanteessa, johon vaikutti kokemus kirkkojen kyvyttömyydestä kohdata yhteiskunnallinen epäoikeudenmukaisuus. Kirkkojen katsottiin edustavan niin vanhoillisia asenteita ja rakenteita, ettei niiden uudistuskykyyn enää uskottu. Toivo pantiin yhteiskunnallisiin uudistusvirtauksiin ja vallankumouksellisiin liikkeisiin. Teologiassa vahvistuivat erilaiset ”sosiaalisen kristillisyyden” korostukset, Bonhoefferin ”uskonnottoman kristinuskon” ajatukset, joista johdettiin ”läsnäolon” ja ”osallisuuden” teologiaa. Pelastus pyrittiin tulkitsemaan ”horisontaalisesti”. Samaan aikaan Afrikan ja Aasian kirkkojen edustajat toivat esiin huolensa länsimaisten kirkkojen holhoavasta asenteesta. Ei ollut siten ihme, että ekumeenisen liikkeen ”sosiaalisen kristillisyyden” korostukset joutuivat jyrkkään vastakohta-asetelmaan evankelioimista korostaneen herätyskristillisyyden ja sitä edustaneen niin kutsutun Lausannen liikkeen välillä.

Asetelma purkautui molempien suunnanmuutokseen. KMN alkoi pitää Nairobien yleiskokouksestaan alkaen esillä sitä, että lähetykseen kuului aina sekä Kristus-todistus että laaja-alainen huoli kärsivistä ihmisistä ja heidän auttamisestaan. Lausannen liike ilmaisi puolestaan julkilausumassaan, että ”sanoma pelastuksesta sisältää myös sanoman kaikenlaisen vieraantumisen, sarron ja syrjinnän tuomiosta.” (Ahonen 2000, 256–266.)

Ekumeeninen apu muuttuu

Ajatus ekumeenisesta jakamisesta alkoi sekin osoittautua rajoittuneeksi. Kontekstuaaliset diakonian teologiat ja paikallisten yhteisöjen nostaminen aiempaa voimakkaammin esiin saivat aikaan pyrkimyksen ilmaista diakonia entistä kokonaisvaltaisemmin. Tämä tapahtui KMN:n kahdessa peräkkäisessä diakoniaa käsitelleessä suurkokouksessa.

Vuonna 1986 Kyproksen Larnakassa pidetty maailmanjärjestön ekumeeninen konsultaatio *Diakonia 2000: Called to be Neighbours* onnistui laajentamaan diakonian sisältöä käsittämällä sillä sekä hengellisten että aineellisten tarpeiden tyydyttämisen ja korostamalla diakonian paikallisten ilmaisujen tärkeyttä. Larnakan henkeen vaikutti KMN:n Kanadan Vancouverissa 1983 pidetty yleiskokous ja sen eukaristinen näky diakoniasta, jonka juuret olivat kolminaisuudessa ja koinoniassa ja perustuivat elämän jakamiseen koko luomakunnan kanssa. 1960-luvun optimismi oli vaihtunut vuoden 1986 frustraatioon siitä, että maailmanlaajassa kamppailussa oikeudenmukaisuuden puolesta kirkot olivat häviäjien puolella. Nyt Larnakan ekumeeninen konsultaatio loi uuden vision kirkkojen välisestä avun, pakolaistyön ja maailmanpalvelun tulevaisuudesta. Kehityksestä ja projekteista ei juuri puhuttu vaan pikemmin profeettallisesta diakoniasta ja solidaarisuudesta oikeudenmukaisuuden, ihmisarvon ja rauhan puolesta käytävässä kamppailussa. (Called to be Neighbours, 1987.)

Espanjan El Escorialissa 1987 pidetty konsultaatio keskittyi siihen, miten diakonia ja koinonia liittyvät toisiinsa. Osanottajat sitoutuivat vastavuoroiseen ekumeeniseen jakamiseen sekä uuteen arvojärjestelmään, jonka perustana olivat oikeudenmukaisuus, rauha ja luomakunnan eheys. Kokous loi suuntaviivat uuden arvojärjestyksen ja resurssien jakamisen ekumeeniselle järjestykselle. Keskeistä siinä oli tasaveroinen kumppanuus, epäoikeudenmukaisuutta aiheuttavien syiden ja rakenteiden paljastaminen, ihmisten voimaannuttaminen, kirkon kokonaisvaltaisen mission vahvistaminen, uskontojen ja ideologioiden välisten raja-aitojen ylittäminen sekä dialogin ja osallisuuden helpottaminen. (Sharing Life, 1989.)

Näistä kokouksista syveni prosessi, jossa ekumeeninen ymmärrys diakoniasta on laajentunut. Myötätuntoisen palvelun ajatukseen liittyi toiminta yhteiskunnallisten rakenteiden ja suhteiden muuttamiseksi. Teologisten ja erityisesti ortodoksien korostamien eukaristian ja kenosiksen käsitteiden avulla diakoninen palvelu muuttui haluksi vastata vapautuksen ja yhteiskunnallisen muutoksen tarpeisiin erityisesti siellä, missä ihmisoikeudet olivat uhattuina. Tämä näkyi KMN:n Canberran yleis-

kokouksessa (1991), jossa vahvistettiin El Escorialin jakamisen suuntaviivat. (Belopopsky 2002, 15–17.)

Aika oli kuitenkin menossa KMN:n yksinvallan ohi. Yhä laajemmin alettiin olla tietoisia siitä, että perinteiset lähestymistavat kehitysyhteistyössä eivät olleet riittäviä voittamaan köyhyyttä. Kansalliset ekumeeniset avustusjärjestöt alkoivat toimia entistä riippumattomampina KMN:sta ja muista Geneven organisaatioista. KMN ei ollut enää ainoa paikka pohtia kansainvälistä ekumeenista diakoniaa. Uusina kysymyksinä nousivat muun muassa köyhyys pohjoisessa sekä suuret yhteiskunnalliset muutokset Itä- ja Keski-Euroopassa. Kansainvälisen ekumeenisen diakonian paluu Euroopan entisiin kommunistimaihin merkitsi ympyrän sulkeutumista ja paluuta työn alkulähteille.

Ei-ekumeeniset kristilliset avustusjärjestöt alkoivat nopeasti vahvistua ja saada näkyvyyttä toiminnalleen. Pohjoisen avustusjärjestöjen ja niiden eteläisten kumppanien suorat suhteet tulivat aiempaa tärkeämmiksi. Ei ollut mielekästä, tehokasta, taloudellisesti tarkoituksenmukaista eikä ideologisesti oikein ohjata resursseja enää keskitetysti Geneven kautta niin kuin ennen.

Muutoksen ensimmäinen näkyvä merkki oli humanitaarisen avun koordinaatioelimen ACT Internationalin (*Action by Churches Together*) perustaminen vuonna 1995. KMN:n, sen jäsenkirkkojen, LML:n ja ekumeenisten avustusjärjestöjen perustamasta välittömään hätäapuun erikoistuneesta organisaatiosta saadut kokemukset ovat olleet hyviä. Se on parantanut nopeutta ja kykyä vastata hätätilanteisiin eri puolilla maailmaa, lisännyt ja kehittänyt yhteistoimintaa sekulaarien humanitaaristen avustusorganisaatioiden kanssa sekä voimistanut kirkkojen avustustoiminnan maailmanlaajuisista näkyvyyttä.

Kehitys on kulkenut lyhyessä ajassa kauaksi alkuperäisestä kirkkojen välisestä ”kirkot auttavat kirkkoja” ajatuksesta. Tämä näkyi erityisen selvästi KMN:n diakonisen palvelun 50-vuotisjuhlavuonna 1994 esiin nostamassa riemuvuoden ajatuksessa ja vuonna 1996 laaditussa Riemuvuoden strategiassa, jolla pyrittiin saattamaan vanhatestamentillinen kaikkea oikeudenmukaisuutta edistävä riemuvuoden ajatus käytäntöön ja sijoittamaan diakonia jälleen vanhalle paikalleen KMN:n ytimeen. (Belopopsky 2002, 17–22; Pentikäinen & Raulo 2006, 364–366.)

Diakonia nousi näkyviin, kun vuonna 2002 KMN antoi avustustyötä tekevän yksikkönsä nimeksi Diakonia ja solidaarisuus. Diakonian käsitettä ovat muuttaneet sekä nopeasti vaihtuvat tilanteet maailmassa että kirkkojen vastaukset niihin. Kirkkojenvälinen apu on nykyisin lähinnä käytännössä ilmaista solidaarisuutta.

Kehitysyhteistyötä tekevät kansainväliset ekumeeniset avustusjärjestöt eri puolilla maailmaa perustivat vuoden 2007 alusta itselleen uuden kattojärjestön, joka sai nimen ACT Development. Sen taustalla on pitkään jatkunut tarve tiivistää toimijoiden keskinäistä yhteistyötä. Lopulta keskeinen vaikuttaja prosessiin oli KMN:n pääsihteeri Samuel Kobia, joka toisin kuin edeltäjänsä Konrad Raiser halusi tukea ekumeenisten järjestöjen yhteistyötä. Suuret eurooppalaiset kirkolliset yhteistyökumppanit, niiden joukossa tanskalainen DanChurchAid ja norjalainen Norwegian Church Aid, olivat pyrkineet luomaan yhteistyön rakenteita. Sitä vastoin etelän kirkot, ei-eurooppalaiset järjestöt ja pienet eurooppalaiset järjestöt, joiden joukossa oli suomalainen KUA, vastustivat hanketta KMN:n silloisen linjan mukaisesti.

Alkuvuodesta 2005 Kobia kutsui koolle konsultaation, jossa päätettiin aloittaa laaja-pohjaiseen ekumeeniseen diakoniaan ja kehitysyhteistyöhön suuntautuvan organisaation rakentaminen. Ekumeeniset järjestöt käyttävät kehitys- ja humanitaariseen apuun yli miljardi euroa vuodessa. Kirkollisuudesta ja diakonisuudesta huolimatta ne ovat heterogeeninen ryhmä. Uudelle yhteistyölle on ominaista, että pohjoisen ja etelän kirkolliset avustusorganisaatiot ovat yhdessä syntyneen uuden elimen jäseniä ja omistajia. Toiset eivät ole rahoittajia pohjoisessa ja toiset käyttäjiä etelässä ja idässä. Globalisaatio, aids, alueelliset konfliktit ja vaikeat jälleenrakennushankkeet, ilmastonmuutos ja pahenevat ympäristöongelmat, siirtolaisuuden ja pakolaisuuden kiihtyminen sekä kehitysajattelun muutokset koskettavat niitä kaikkia niin kuin koko maailmaa. Siksi yhteistyön uusi vaihe katsottiin välttämättömyydeksi. (Pentikäinen & Raulo 2006, 363–368.)

5 Lähetystyön ja kansainvälisen diakonian ristiriita

Missio Dei ja debatti kokonaisvaltaisuudesta

Kansainvälinen diakonia on kirkon sisäisessä keskustelussa joutunut eniten lähetystyön haastamaksi. Lähetysjärjestöt ovat halunneet muistuttaa, että toimissaan kehitysmaiden kirkkojen kanssa ne ovat kehittäneet vuosisatojen ajan niiden diakoniaa. Ihmisiä auttaessaan niiden toiminta on ollut yhtä diakonista kuin kansainvälisen diakonian järjestöjenkin. Tästä syystä Suomen luterilaisen kirkon lähetysjärjestöt esiintyvät kentällä mielellään kansainvälisen diakonian toimijoina, mutta pitävät silti kiinni erilaisin teologisin ja herätyskristillisin korostuksin kiinni lähetystyön sisällöstä, ”evankeliumin levittämisestä niiden keskuuteen, jotka eivät vielä ole kristittyjä”. (Ripatti 2007, 150.)

Lähetystyötä tehdään näkyvin uskonnollisin tunnuksin ja tietoisin uskonnollisin tavoittein. Tässä lähetystyö eroaa ekumeenisten avustusjärjestöjen linjasta, jossa vastaavia tavoitteita ei ole. Niin kuin Jaakko Ripatti oikein huomauttaa, nämä järjestöt, jotka Kirkon Ulkomaanavun lailla korostavat toimivansa ilman uskonnollisia ennakkoehtoja, toimivat kuitenkin kirkon tai kirkkojen sateenvarjon suojassa ja siksi molempien ”kortit”, toisin sanoen toiminnan perusteet ja toimintatavat olisi tutkittava kunnolla. (Ripatti 2007, 150–151.)

Tällä hetkellä käydään keskustelua kirkon lähetystehtävän kokonaisvaltaisuuden sisäistämisestä. Mikäli se hyväksytään, lähetykseen sisältyisi toimintaa, jossa pyritään ainoastaan auttamiseen ja hädän lievittämiseen ilman aatteellisia tai uskonnollisia taka-ajatuksia, toiveita tai pyrkimyksiä. Kysymys palvelusta todistuksena voikin osoittautua kiperäksi, jos diakonia halutaan määrittellä kaikista ehdoista vapaaksi auttamiseksi.

Lähetysjärjestöjen työtapojen diakonisuutta on turha kiistää. Silti mahdollisesti yksi syy lähetysjärjestön kiinnostukseen ilmoittautua kansainvälisen diakonian järjestöksi koskee kilpailua valtiovallalta saatavasta rahoituksesta. Sitä on ollut joskus helpompaa saada uskonnollisesti arvovapaaseen kuin evankeliumin leviämiseen tähtäävään toimintaan. Kirkollisen kehitysavun terminologia on kansainvälistä politiikkaa ja tutkimusta tunteville rahoittajille lähetystyötä tutumpaa, helpompaa ja sekulaarimpaa, koska uskonnolliset sisällöt puuttuvat siitä useimmiten. (Ahonen 2000, 268.)

Eteläaafrikkalaisen lähetysteologin David Boschin mukaan ekumeenisessa ajattelussa alkoi 1950-luvulla paradigman muutos, jossa keskeiseksi kohoaa ajatus *missio Deistä*, Jumalan lähetyksestä. Sen mukaan ”koko kirkko tuo koko evankeliumin koko maailmaan”. Siitä missiologia johtaa ajatuksen, jonka mukaan lähetys on Jumalan lähetystä, Jumala on lähettänyt kirkon maailmaan ja kirkko on olemukseltaan lähetystä. Tässä ajattelussa diakonia nähdään kirkon kokonaisvaltaisen mission yhdeksi olennaiseksi puoleksi, mutta silti lähetysten osaksi, koska lähetys ei ole kirkon toiminnan osa, vaan itse kirkon olemus. (Swantz 2003, 326–327.)

Missio Dei on toisen maailmansodan jälkeisen missiologian peruskäsitteistöä, jonka käyttöönotto lähti ajatuksesta, ettei lähetystä voida rakentaa yksin kirkon varaan. Lähetysten perusta ei voinut olla vain ekklesiologiassa tai soteriologiassa, vaan Jumalassa itsessään. Takana olivat sodan traagiset tapahtumat ja lähetystyössä koetut suuret pettymykset, joiden keskellä turhautuneet ja jopa syyllisyydentuntoiset lähetystyöntekijät kokivat, että lähetys piti irrottaa ihmis-

keskeisistä tavoitteista eikä sitä voinut pitää pelkästään inhimillisenä yrityksenä. Käsite nousee Karl Barthin ja Oscar Cullmanin ajattelusta sotaa edeltävältä ajalta, mutta varsinaisesti käsite tuli käyttöön Willingenin lähetyskonferenssissa 1952. (Ahonen 2000, 44–46.)

Boschin laaja teos *Transforming Mission. Paradigm Shifts in Theology of Mission* ilmestyi vuonna 1991. Siinä hän esittelee valtavan aineiston avulla kristinuskon kaksi vuosituhatta lähetystyön ja lähetyskäsitteiden näkökulmasta tutustuttaen lukijansa samalla kaikkeen siihen, mistä missiologian alalla on viime vuosikymmeninä keskusteltu. Bosch jakaa kristinuskon historian kuuteen jaksoon, joilla kullakin on ollut sitä ohjaava paradigmansa. Valistuksen modernia paradigmaa on Boschin mukaan seurannut postmodernin paradigman kausi, jota itse elämme ja josta emme vielä näe kaikkea. Boschin mukaan lähetykseen vaikuttaa uusi, aiempaa kokonaisvaltaisempi tieto-oppi, jossa raja subjektin ja objektin välillä on hämärtynyt ja joka ei näe toisia ihmisiä ja luontoa vain objekteina. Samoin rationaliteetin alue laajenee niin, että omille kokemuksille annetaan paljon suurempi arvo kuin aikaisemmin. (Bosch 1991, 349–355.)

Valistuksen edistysajattelu antoi perustelun kolonialismille ja sen ekspansiivisuudelle, ”hyväntahtoiselle kolonialismille” eli lähetykselle ja vielä kehitys yhteistyöllekin, kuten ”sekulaarin vuosikymmenen” eli 1960-luvun edistysoptimismista ja kolmannen maailman ongelmien ratkaisemisinnosta voidaan nähdä. Vaikka 1960-luvulla puhuttiin paljon vallasta, kehitysprojekteista ei ollut paljon hyötyä, jos vallan tasapainoa ei voitu muuttaa. Niinpä kolmannen maailman maissa, etenkin Latinalaisessa Amerikassa, kehitysajattelusta on ruvettu puhumaan vähättelevässä merkityksessä. Alikehitys ymmärretään nyt pikemmin kehityksen seuraukseksi eikä sen esiasteeksi niin kuin 1960-luvulla. Siksi vapautus sorrosta ja hyväksikäytöstä on tärkeämpää kuin takapajuisuuden voittaminen. Valistuksen paradigmaan kuului tosiasioiden ja arvojen jyrkkä erottaminen toisistaan positivistisessä hengessä. Michael Polanyin filosofiseen ajatteluun vedoten Bosch toteaa, että objektiivisuus on osoittautunut yhtä suureksi harhaksi kuin tieteen eksaktisuus. Jokaisella on sidonnaisuutensa eikä kukaan ole sellaisista vapaa. Ajattelua sitovia tekijöitä voivat olla vaikkapa tieteellinen maailmankatsomus tai uskonto. (Bosch 1991, 355–360.)

Bosch toteaa, että objektiivisuuden vaihtoehtoja postmodernin paradigman kristityille eivät ole subjektiivisuus tai relativismi vaan nöyryys ja itsekriittisyys nimenomaan suhteessa uskoon. Se on keino neutralisoida ideologioita, mutta myös vapautua utopistisista unelmista. Toisaalta juuri rationalistiset hyökkäykset

kristittyjen uskontoa vastaan ovat vaikuttaneet syvästi kristillisen uskon perusteiden uudistumiseen, mikä on Boschin mielestä hyvin tärkeä tieto nykyisille lähetystyöntekijöille heidän kohdatessaan muiden uskontojen ihmisiä. Valistuksen uskontunustuksella, jonka mukaan jokainen yksilö on vapaa tavoittelemaan omaa onneaan muista riippumatta, on joka tapauksessa ollut kaameat seuraukset. Modernissa liberalismissa toista ihmistä ei oteta huomioon. Monet liberalismiin hyveet kääntyvät todellisessa elämässä vastakohtaan.

Näistä syistä Bosch painottaa postmodernissa maailmassa eläville vakaumuksen ja sitoutumisen, toiseksi yhteyden, keskinäisen riippuvuuden ja ”symbioosin” tärkeyttä. Jokainen yksilö on laajemman kokonaisuuden osa. Yhdessä maailmassa muutamien pelastuminen muiden kustannuksella ei ole mahdollista. Pelastuminen tapahtuu vain yhdessä. Tämä ei tarkoita vain suhdetta luontoon vaan myös ihmisten keskinäisiä suhteita. Bosch peräänkuuluttaa osallisuuden tieto-oppia, jossa valistuksen välineellinen järki on korvattava kommunikatiivisella järjellä. Tästä hän johtaa ajatuksensa, jossa keskeistä on kirkon uusi löytyminen Kristuksen ruumiina sekä kristillinen lähetys yhteisön rakentamisena niiden kesken, joilla on yhteinen määränpää. (Bosch 1991, 360–362.)

Kansainvälisessä keskustelussa kansainvälisen diakonian ja lähetystyön välistä debattia on usein kutsuttu puheeksi kokonaisvaltaisuudesta tai kokonaisvaltaisesta näystä (*holism*). (Taylor 1995, 21–26.) Kun asioita halutaan tarkastella kokonaisuudesta käsin eikä ratkaista asioita osa kerrallaan, voitaneen väittää, että kyseessä on postmoderniin paradigmaan kuuluva ilmiö.

Osittain kyse on kielestä. Suomessa ja suomen kielessä sanojen ”lähetys” ja ”lähetystyö” merkityssisältö on kapea-alaisempi kuin englannin kielessä sanalla ”mission”, jolla voidaan tarkoittaa myös ”tehtävää” tai ”kokonaistehtävää”. Kärjistyneimmillään keskustelussa on ollut piirteitä, jossa lähetystyön edustajat ovat esiintyneet kirkon kokonaistehtävän nimissä. Liian laaja-alaista lähetystä vastaan Stephen Neill huomauttikin, että ”jos kaikki on lähetystä, silloin mikään ei ole lähetystä”. (Bosch 1991, 511; Ahonen 2000, 48.)

Vastaavasti diakonia määriteltiin saksalaisessa diakoniakeskustelussa toisen maailmansodan jälkeen lähinnä ”kirkon elämän ja uskon ilmaukseksi”. Myöhemmin tähän on kohdistettu kritiikkiä ja todettu, että diakonia ei ole vain uskon seuraus vaan sen peruselementti. (Ahonen 2000, 258; Ahonen 2003, 91–102.)

Arvioitsijat, jotka ovat osallistuneet keskusteluun lähinnä kristillisen palvelun näkökulmasta, ovat hyväksyneet kokonaisvaltaisuuksien ajatuksen neljästä syystä.

Palvelu voi kohdistua keneen hyvänsä mielpiteestä tai uskonnollisesta vakaumuksesta riippumatta, se on osa kirkon kokonaistehtävää ja toteutuu niin monin eri tavoin. Aineellisen ja hengellisen sekä kehitystyön ja lähetysten pitäminen yhdessä ja lähellä toisiaan on tärkeää myös palvelun tai ekumeenisten avustusjärjestöjen näkökulmasta. (Taylor 1995, 25–26.)

Yksi tärkeä kielellinen havainto koskee yksikköä ja monikkoa nimenomaan englantia käytettäessä. Yksiköllinen sana ”mission” viittaa kokonaistehtävään, Jumalan lähetukseen (*missio Dei*). Sana monikollisessa muodossaan ”missions” viittaa puolestaan ajan ja paikan suhteen määriteltävissä olevaan kirkon lähetystoimintaan (*missiones ecclesiae*), joka on yksi osa *missio Dei* toteutumista. (Bosch 1991, 10.)

Missio Dei on ollut käsitteenä kuitenkin kiistanalainen. Jo 1950-luvulla alettiin esittää tulkintaa, jossa missio Dei nähtiin Jumalan toiminnaksi sekulaarissa maailmassa ja luomakunnassa, ja pelastushistoriallinen tulkinta oli jäämässä toisarvoiseksi. Käsite jättää paljon tilaa erilaisille tulkinnoille eikä ota kantaa esimerkiksi siihen, miten Jumala toimii maailmassa. (Ahonen 2000, 46–49.) Siksi siitä ei ole avainkäsitteeksi tulkitsemaan lähetystyön ja kansainvälisen diakonian välistä keskustelua, jossa tunnusmerkillisiä ovat lähetysten pelastushistoriallisuus ja kansainvälisen diakonian sekulaarisuus.

Ekumeenisessa kielenkäytössä mission on jo usean vuosikymmenen ajan ymmärretty sisältävän sekä evankeliumin todistuksen että sosiaalisen ja taloudellisen oikeudenmukaisuuden puolustamisen ja kristittyjen yhteyden edistämisen. Silti ristiriita evankelioimisen ja kirkon yhteiskunnallisen tehtävän välillä on näkynyt koko ajan, vaikka enää se ei ole niin kärjistynyt kuin 1970-luvulla. Teologinen konsensus sanan ja teon yhteenkuuluvuudesta löytyi 1970-luvun puolivälissä siten, että kärjistyneen keskustelun osapuolet palasivat juurilleen. Mitä kokonaisvaltaisempaa lähetys nähdään, sitä enemmän pohdinta kohdistuu siihen, mikä asema lähetyksessä on diakonialla, sosiaalieettisellä toiminnalla ja yhteiskunnan uudistamistyöllä. Aikaisemmin diakonia nähtiin enemmän lähetystyön seurauksena kuin itse lähetystenä. (Ahonen 2000, 254–258.)

Kokonaisvaltaisuus ei ole kansainvälisen diakonian ja lähetysten välisen ristiriidan perusongelma. Sekä diakoniaa että lähetystä perusteltaessa kokonaisvaltaisuuden periaate on kompleksiton ja se löytyy kaikista keskeisistä ekumeenisten diakonia- tai lähetyskonsultaatioiden päätösasiakirjoista. (Taylor 1995, 23–25.) Ongelmat ovat syvemmällä.

Lähetys ja kansainvälinen diakonia – yhdessä vai erikseen

Ekklesiologinen tutkimus ja keskustelu ovat auttaneet kirkkoja ymmärtämään itseään sekä tilannetta, joka maailmassa vallitsee. Toisaalta kirkot ovat kaikkialla maailmassa lähetystilanteessa ja toisaalta maailmanlähetys on muuttunut yhä enemmän kirkkojenväliseksi yhteistyöksi. Hengellisiltä korostuksiltaan ja toimintatavoiltaan moni-ilmeinen ja kirjava kristikunta näyttäytyy yhä yhtä moninaisena kaikista ekumeenisista pyrkimyksistä huolimatta.

Kirkkojen itseymmärrykselle viime vuosikymmenten tutkimus ja keskustelu on merkinnyt sitä, että lähetys ja palvelu on ymmärretty kirkon olemukseen kuuluviksi välttämättömiksi ominaisuuksiksi, ei sen toimintamuodoiksi tai tehtäviksi, jotka se voi siirtää ulkopuolelleen erillisinä toimeksiantoina. Keskustelu siitä, missä määrin lähetys ja palvelu ovat puolestaan sisäkkäisiä, näyttäisi olevan edelleen kesken siitäkin huolimatta, ettei kukaan varsinaisesti kiistä sanan ja teon kuulumista yhteen. (Ahonen 1996, 114–126.)

Lähetys ja kansainvälinen diakonia etenivät omien erilaisten taustatekijöidensä ja -edellytystensä takia omiin suuntiinsa, mutta ainakin ekumeenisen liikkeen sisällä ne toimivat toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä myös läheisessä yhteistyössä. Vasta Larnakan (1986) ja El Escorialin (1987) maailmankonsultaatioissa todettiin ääneen epämiellyttävä todellisuus. KMN:n saksalainen pääsihteeri Konrad Raiser totesi El Escorialissa pitämässään avajaispuheessa, että vaikka pitkään oli puhuttu kirkon todistuksen ja palvelun kokonaisvaltaisuudesta kaikissa kuudessa maanosassa, lähetys ja kirkon kehitysyhteistyö jatkoivat kaikesta huolimatta erillisinä. Keskeiset syyt eroavaisuuksiin näyttäisivät johtuvan työmuotojen erilaisen historian ja erilaisten ajattelutapojen lisäksi eri tehtäviin erikoistuneiden organisaatioiden omasta identiteetistä sekä niiden kamppailusta olemassaolonsa ja itsenäisyytensä puolesta. (Taylor 1995, 28–46.)

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon piirissä keskustelun painopiste on siirtynyt seurakuntien vastuuseen kirkon kansainvälisestä työstä. Kun lähetysjärjestöt huolehtivat pääosan lähetystyön päivittäisistä tehtävistä, seurakunnat eivät kirkkolain sanamuodosta huolimatta huolehdi lähetystyöstä, joka samoin kuin kansainvälinen diakonia, kuuluu helposti seurakuntien tärkeysjärjestyksessä kakkosluokkaan. Ongelmana on siis sekä seurakunnan että kirkon kokonaisvaltaisen mission pirstaloituminen. (Ripatti 2007, 141–142.)

Kirkolliskokous esitti jo vuonna 1984 kirkon lähetystyön keskukselle, että se ryhtyisi lähetysjärjestöjen kanssa valmistelemaan kirkon lähetysstrategiaa.

Muiden seikkojen ohella työssä tuli ottaa huomioon lähetysjärjestöjen ja Kirkon Ulkomaanavun yhteistyön kehittäminen. Ensimmäinen asiakirja, kirkon lähetystyön kehittämissuunnitelma, ilmestyi vasta vuonna 1993. Kaksi vuotta myöhemmin kirkkohallitus asetti toimikunnan selvittämään, miten kirkon toimintaa kehitetään kokonaisvaltaisen mission mukaiseksi ja miten parannetaan lähetysten ja kansainvälisen diakonian yhteyttä. Toimikunnan mietintö *Koko kansan kirkko* ilmestyi vuonna 1998. Siinä esitettiin Kirkon lähetystyön ja kansainvälisen palvelun toimintayksikköä, jolla olisi oma johtokuntansa. Lähetysjärjestöt vastustivat, koska ne pelkäsivät menettävänsä itsenäisyytensä. Yhteistyön edellytysten puuttuessa kirkkohallitus asetti vuonna 2000 kirkon lähetystyön neuvottelukunnan, johon kutsuttiin edustus kaikista seitsemästä lähetysjärjestöstä, Kirkon Ulkomaanavusta ja seurakunnista. Sen tuli ”kehittää kirkon sekä sen lähetysjärjestöjen ja Kirkon Ulkomaanavun säätiön välistä yhteistyötä” sekä laatia ”kirkkohallitukselle esitys kirkon lähetystyön ja kansainvälisen diakonian toiminnan ja hallinnon järjestämisestä”. (Ripatti 2007, 143–145.)

Keskellä neuvottelukunnan työaikaa tammikuussa 2002 järjestettiin Tampereella lähetystyön ja kansainvälisen diakonian kongressi *Kirkon missio 2000-luvulla*. Arkkipiispa Jukka Paarma totesi siellä pitämässään esitelmässä, että ”kirkon kokonaisvaltaisessa lähetyksessä lähetysten kokonaisuuteen kuuluvat evankelioiminen, diakoninen palvelu, profeettallinen todistus yhteiskunnallisesta oikeudenmukaisuudesta sekä kristittyjen ja kirkkojen keskinäinen yhteys ja toistensa vahvistaminen.” (Paarma 2002, 44.) LML:n lähetysten ja kehityksen osaston johtaja Péri Rasolondraibe sanoi puolestaan, että diakonia on olennainen ja erottamaton osa itse evankeliumia, koska kirkko ei voi pitää sanoja ja tekoja erillään. (Rasolondraibe 2002, 61.) Olarin seurakunnan kirkkoherra Antti Kujanpää esitti, että seurakunnan suunnittelussa kirkon missionaarinen luonne tulisi ottaa keskipisteeksi ja sijoittaa kansainvälinen diakonia, lähetystyö, maahanmuuttajatyö, ystävyysseurakuntatyö ja lähialue työ yhteen. (Kujanpää 2002, 76.) Näiden suuntaviivojen mukainen kehitys näyttäisi olevan käynnissä.

Kirkon lähetystyön neuvottelukunta esitti vuonna 2004, että kirkkolakiin tehtäisiin lisäys kirkon lähetystyön ja kansainvälisen diakonian säätiön perustamisesta. Toiseksi se esitti, että kirkkohallituksen tulisi ryhtyä selvittämään seurakuntien kansainvälisen työn sihteerin koulutuksen järjestämistä. Kirkkohallituksen mukaan säätiömalli ei tullut kysymykseen, vaan yhteistyötä oli selvitettävä muulta pohjalta. Se kutsui huhtikuussa 2005 teologian tohtori Jaakko Ripatin tekemään jatkoselvi-

tystä, joka valmistui saman vuoden syyskuussa.

Ripatti esitti, että lähetysjärjestöt ja Kirkon Ulkomaanapu säilyisivät itsenäisinä, mutta sitoutuisivat sopimuksella noudattamaan kirkon yhteistä lähetysstrategiaa. Kirkon keskushallintoon, kirkon ulkoasiain neuvoston yhteyteen perustettaisiin uudistettu yhteistyöelin, kirkon lähetystyön ja kansainvälisen diakonian toimikunta (KLDT). Hiippakuntiin ja seurakuntiin ehdotettiin perustettavaksi kansainvälisen työn sihteerin virka, johon sisällytettäisiin lähetystyö, kansainvälinen diakonia, maahanmuuttajatyö, lähialuettyö ja ystävyyssseurakuntatyö. Kirkkohallitus pyysi asiakirjasta normaalin menettelyn mukaiset lausunnot. (<http://kappeli.evl.fi/KKHAsha.nsf/0486c97df4a5869d422565df0039b41d/53a0ad062b872816c225718c00360091?OpenDocument>; Ripatti 2007, 145–146.)

Piispaikokous, kirkon ulkoasiain neuvosto, kirkon lähetystyön toimikunta, tuomiokapitulien enemmistö ja jotkut lähetysjärjestöt olivat eräin varauksin valmiita kannattamaan jatkoselvityksessä ehdotettua rakennetta lähetystyön ja kansainvälisen diakonian lähentämiseksi. Piispaikokouksen mielestä kirkon kansainvälinen työ tuli nähdä yhtenä kokonaisuutena. Ulkoasiain neuvosto katsoi, että ”lähetystyö ja kansainvälinen diakonia on saatettava yhteen myös kirkon toiminnan perustasolla seurakunnissa ja hiippakunnissa.” Kirkon lähetystyön toimikunta halusi yläkäsitteeksi kirkon lähetystehtävän, jonka osa-alueet olisivat lähetystyö ja kansainvälinen diakonia. (Ripatti 2007, 146–148.)

Kirkon Ulkomaanavun Säätiö ei voinut sitoutua kirkon lähetystehtävän toteuttamiseen siksi, ”että kansainvälisellä diakonialla on oma, erityinen ja lähetystyöstä erillinen asemansa kirkon kansainvälisessä työssä”. Jos säätiö sidottaisiin sopimuksella kirkon lähetystehtävän alle, kansainvälisen diakonian erityislaatu hämärtyisi. Siksi se oli kriittinen perussopimuksen allekirjoittamista kohtaan.

Muut kriittiset äänet kuultiin Tampereen, Porvoon ja Helsingin tuomiokapituleista sekä kolmesta lähetysjärjestöstä, Kylväjästä, Suomen Lähetysseurasta ja ruotsinkielisestä evankeliumiyhdistyksestä (Svenska Lutherska Evangeliföreningen i Finland). Kritiikin mukaan lähettyksen ja kansainvälisen diakonian omaleimaisuus himmenisi ja kirkon missio korvautuisi ”kansainvälisyyden” käsitteellä. Pelättiin myös sitä, että lähetystyön intentio hämärtyisi, jos kirkon lähetystehtävään sisällytettäisiin myös kansainvälinen diakonia. Suomen Lähetysseura ei pitänyt esitystä lainkaan toteuttamiskelpoisena. Myöskään hiippakuntien ja seurakuntien kansainvälisten sihteerien virat eivät herättäneet kriittisissä lausunnoissa myönteisiä kommentteja.

teja. Lähetystyön ja kansainvälisen diakonian pulmia tuli ratkoa eri toimijoiden verkostoitumisen avulla, mutta niiden rakennetta ei lausunnonantajien mielestä pitänyt muuttaa.

Ongelmat osoittautuivat perimmiltään teologisiksi. Kirkkohallitus kävi asiasta yleiskeskustelun. Asian valmistelu siirrettiin kirkon lähetysstrategiaa laativalle uudelle kirkon lähetystyön toimikunnalle, jonka puheenjohtaja on piispa Simo Peura. Käytännössä keskustelu siirrettiin lähetysstrategian valmisteluprosessiin. (Ripatti 2007, 146–150.)

Suomen luterilaisissa seurakunnissa eri lähetysjärjestöillä on yleensä omat kannattajaryhmänsä, ja seurakuntatasolla lähetystyöstä vastaavat lähetysteologit ja lähetyssehterit. Kansainvälinen diakonia on puolestaan nojannut kirkon diakoniaorganisaatioon, joten Kirkon Ulkomaanavun tukemisesta vastaavat seurakuntien diakoniatyöntekijät. Konkreettisia eroja on muitakin.

Kirkon lähetystyön toimikunta on aloittanut lähetysstrategian valmisteleminen. Prosessissa ei tyydytä organisatorisiin ratkaisuihin, vaan tarkoituksena on etsiä yhteisiä työn periaatteita. Kyseessä on laajempi asia kuin vain lähetysjärjestöjen asema ja niiden väliset suhteet. (Helsingin hiippakunnan hiippakuntavaltuuston pöytäkirja 15.2.2007, <http://195.236.185.74/helsinkiasha.nsf/0486c97df4a5869d422565df0039b41d/cad8c44e04785810c22572ae002a807f?OpenDocument>) Ripatin mukaan lähetysstrategian laatimisen avainasia on lähetystyön ja (kansainvälisen) diakonian sisällön ja niiden perusidentiteetin yhteen sovittaminen. Ripatti toteaa, että toisaalta kyse on kirkosta ja seurakunnasta uskon ja rakkauden yhteisönä, toisaalta taas suomalaisen Luther-tutkimuksen perusaksioomasta, uskon ja rakkauden välisestä erosta ja ykseydestä. (Ripatti 2007, 150–152.)

Yhteistyön ilmapiiri on siten heikentynyt 2000-luvun ensimmäisen kymmenluvun edetessä. Vuosikymmenen alussa suomalaisessa keskustelussa oli löydetty lähes täydellinen konsensus ajatuksesta, jonka mukaan kirkon lähetystehtävä toteutuu lähetystyönä ja kansainvälisenä diakoniana. Ruotsin kirkon mukaiseen ratkaisuun, jossa lähetystyö ja kansainvälinen diakonia päätettiin 2007 sijoittaa samaan organisaatioon, ei näytä päästävän Suomessa helposti eikä aikoihin, ei ehkä koskaan. Yhdistyminen on mahdollista vain, jos keskustelun osapuolet ovat vakuuttuneita siitä, että eivät joudu luopumaan mistään itselleen olennaisesta.

Vastaava lähetystyön ja ekumeenisen avustustoiminnan ristiriidan uusi kärjistyminen näyttäisi olevan käynnissä myös kansainvälisellä ekumeenisella tasolla.

Kansainvälisen diakonian uuden kattojärjestön ACT Developmentin syntyvaiheissa suhde lähetystyöhön ja lähetysjärjestöihin on näyttänyt vaikealta. Lähetysorganisaatioita on otettu tarkkailijoiksi, mutta samalla on päätetty säilyttää selkeä avustustyöhön keskittyvä profiili ja painopiste vain ekumeenisessa kehitys- ja humanitaarisessa avussa. (Pentikäinen & Raulo 2006, 371.) Kansainvälinen diakonia ja lähetystyö jatkavat siten kamppailuaan itsenäisestä identiteetistään.

6 Yhteenveto

Kansainvälinen diakonia alkoi kirkkojenvälisestä avusta. Alun perin se oli omien auttamista. Vasta kirkon teologian muutoksen myötä sen linjaukset muuttuivat sellaiseksi diakoniaksi, jona sen nyt tunnemme: avun antamiseksi uskonnosta, rodusta, mielipiteestä ja kansallisuudesta riippumatta.

Niin kauan kuin kansainvälinen diakonia oli kirkkojenvälistä apua, se ei ollut ongelma lähetystyölle. Päinvastoin, kirkkojenväliset kansainväliset suuret avustajajärjestöt olivat juuri ne, jotka huolehtivat maailmansodan aikana vaikeuksiin ja vaillinaisten huoltoyhteyksien päähän joutuneista, niin kutsutuista orvoiksi jääneistä lähetysasemista. Törmäyskurssi alkoi vasta, kun kirkkojen avustustoimintaan erikoistuneet organisaatiot alkoivat operoida lähetysjärjestöjen perinteisillä alueilla.

Avustajajärjestöjen toiminnan painopisteen siirtyminen kehitysmaihin vei työhön paikallisten kirkkojen rinnalla ja niiden kanssa. Siinäkin ne toimivat samoin kuin lähetystyön organisaatiot. Kysymys yhteisistä ja erillisistä näkökulmista on kipeä ja maailmanlaaja, eikä ratkaisujen löytäminen ole osoittautunut helpoksi.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

INTERNET-SIVUT

<http://195.236.185.74/helsinkiasha.nsf/0486c97df4a5869d422565df0039b41d/cad8c44e04785810c22572ae002a807f?OpenDocument>
<http://kappeli.evl.fi/KKHASHA.nsf/0486c97df4a5869d422565df0039b41d/53a0ad062b872816c225718c00360091?OpenDocument>
www.cec-kek.org
www.keravanseurakunta.fi/kansainvalinen

[_diakonia.asp](#)
www.kuopionseurakunnat.fi/kansainvalinendiakonia
www.mantsalanseurakunta.fi/tyoalat/kansainvalinen_vastuu/kansainvalinen_diakonia/
www.oikoumene.org/en/programmes/justice-diakonia-and-responsibility-for-creation/ecumenical-solidarity.html
www.ort.fi/sivut_ortodoksisuus/diakonia/diakonia.php

www.svenskakyrkan.se/default.aspx?di=37470&ptid=0
www.tampereenseurakunnat.fi/kvtoiminta/kvdiakonia
www.tapiolanseurakunta.fi/fi/kansainvali-nendiakonia
www.turunsrk.fi/portal/diakonia
www.wcc-coe.org/wcc/what/regional/index-e.html
www.yhteinenmaailmamme.fi

KIRJALLISUUS

- Ahonen, Risto A. (1996), *Lähetetty kirkko. Näkökohtia keskusteluun kirkon uudistuksesta*. Kirkon tutkimuskeskus, sarja A nro 69. Tampere.
- Ahonen, Risto A. (2000), *Lähetys uudella vuosituuhannella. Maailmanlähetyksen teologiset perusteet*. Suomen Lähetysseura. Helsinki.
- Ahonen, Risto A. (2002), *Diakonian virka eri kirkkoissa*. Teoksessa *Palvelijoiksi vihityt. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon vuonna 2000 asettaman virkarakennekomitean mietintö*. Suomen ev.lut. kirkon keskushallinto, sarja A 2002:1. Kirkkohallitus. Helsinki. 261–269.
- Ahonen, Risto A. (2003), *Lähetys rajojen ylitäjänä. Kokonaisvaltaisen lähetyskäsitteksen vaikutus lähetystyön rakenteeseen*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 84. Tampere.
- Arffman, Kaarlo (2004), *Kristinuskon historia*. Edita. Helsinki.
- Belopopsky, Alexander (toim. 2002), *From Inter-Church Aid to Jubilee. A brief history of ecumenical diakonian in the World Council of Churches*. Internet-sivulla www.oikoumene.org/en/programmes/justice-diakonia-and-responsibility-for-creation/ecumenical-solidarity.html.
- Beyreuther, Erich (1964), *Uskon tekojen tieltä. Diakonian ja sisälähetyksen vaiheita uudella ajalla*. Suom. Kai Selinheimo. Suomen Kirkon Sisälähetysseura. Pieksämäki.
- Bosch, David J. (1991), *Transforming Mission. Paradigm Shifts in Theology of Mission*. Orbis Books. Maryknoll, New York.
- Brodd, Sven-Erik (2002), *Diakonia kirkkohistoriassa*. Teoksessa *Mikko Lahtinen & Tuuliikki Toikkanen (toim.), Anno Domini 2002. Diakoniatieteen vuosikirja*. Lahden Diakoniasäätiö. Lahti. 76–97.
- Called to be Neighbours (1986). *Diakonia 2000. Official Report, WCC World Consultation, Inter-Church Aid, Refugee and World Service*. Larnaca 1986. Edited by Klaus Poser. WCC Publications. Geneva.
- Contell, Risto (1991), *Diakonian virka osana kirkon virkaa*. Teoksessa *Kerttu Inkala (toim.), Hoivatkaa toinen toistanne. Diakonian teologian oppikirja*. Kirjaneliö. Helsinki. 145–159.
- Collins, John N. (2002), *Deacons and the Church. Making connections between old and new*. Morehouse Publishing. Harrisburg, Pennsylvania.
- Dunderberg, Ismo (2005), *Nöyrä auttaja vai välikäsi? Varhaiskristillisen diakoniasäsitteen uudelleen arviointia*. Diakonian tutkimus 2/2005. Helsinki. 69–79.
- Henttonen, Kai (1997), *Voiko sen tehdä toisinkin? Diakoniatieteen lähtökohdat ja valinnat*. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisusarja C 1997:1. Lahti.
- Kansanaho, Erkki – Hissa, Pentti I. (1979), *Palveleva kirkko. Diakonian oppikirja*. Kolmas, uudistettu painos. Kirjaneliö. Helsinki.
- van Klinken, Jaap (1989), *Diakonia. Mutual Helping with Justice and Compassion*. William B. Eerdmans Publishing Company. Grand Rapids, Michigan & Uitgeversmaatschappij J. H. Kok. **Kampen**.
- Koskenvesa, Esko (2002), *Diakonia kirkon elämässä ja toiminnassa*. Teoksessa *Riitta Helosvuori, Esko Koskenvesa, Pauli Niemelä ja Juhani Veikkola (toim.), Diakonian käsikirja*. Kirjapaja. Helsinki. 35–58.
- Kujanpää, Antti (2002), *Lähetys – kovien jätkien laji? Teoksessa Juha Auvinen & Hanna Salomäki (toim.), Jaetaan ilo!*

- Kirkon missio 2000-luvulla. Lähetystyön ja kansainvälisen diakonian kongressi Tampereella 28.–29.1.2002. Kirkkohallitus. Helsinki. 74–76.
- Kääriäinen, Kimmo, Hytönen, Maarit, Niemelä, Kati & Salonen, Kari (2004), Kirkko muutosten keskellä. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2000–2003. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 89. Tampere.
- Lehtonen, Risto (1998), *Story of a Storm. The Ecumenical Student Movement in the Turmoil of Revolution*. William B. Eerdmans Publishing Company. Grand Rapids, Michigan.
- Latvus, Kari (2007a), Auttajan viran alkuperän uusi tulkinta. Teoksessa Kari Latvus ja Antti Elenius (toim.), *Auttamisen teologia*. Kirjapaja. Helsinki. 52–82.
- Latvus, Kari (2007b), Diakonian viran raamattuperustelu: diakonian uudistuminen 1800-luvulla ja nykyisin. Teoksessa Mikko Lahtinen, Terttu Pohjolainen & Tuulikki Toikkanen (toim.), *Anno Domini 2007. Diakoniatiiteen vuosikirja*. Lahden Diakoniasäätiö. Lahti. 81–93.
- Malkavaara, Mikko (1993a), Luterilaisten yhteyttä rautaesiripun laskeutuessa. Luterilainen yhteysliike ja Itä-Euroopan luterilaiset vähemmistökirjat 1945–1950. Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran toimituksia 164. Helsinki.
- Malkavaara, Mikko (1993b), Itä-Euroopan luterilaiset ja luterilainen yhteysliike maailman sotien välisenä aikana. Aikakauskirjassa *Teologinen Aikakauskirja* 98, Helsinki. 45–55.
- Malkavaara, Mikko (1994), Luterilaisen maailmanpalvelun kehityslinjat: Amerikkalaisen avustustoiminnasta kansainväliseksi kehitysyhteistyöjärjestöksi. *Teologinen Aikakauskirja* 99. Helsinki. 48–54.
- Malkavaara, Mikko (1998), Luterilaisen maailmanliiton sosiaaleettisen mallin kehkeytyminen 1947–1990. Teoksessa Antti Raunio (toim.), *Kansainvälinen solidaarisuus ja sosiaalietiikka*. STKS: n symposiumissa marraskuussa 1997 pidetyt esitelmät. Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran Julkaisuja 212. Helsinki. 119–164.
- Malkavaara, Mikko (2007), Historiallinen näkökulma kansainvälisen diakonian teologiaan. Teoksessa Kari Latvus ja Antti Elenius (toim.), *Auttamisen teologia*. Kirjapaja. Helsinki. 195–208.
- Mannermaa, Tuomo (1991), Diakonian teologiaa vanhasta kirkosta reformaatioon. Teoksessa Kerttu Inkala (toim.), *Hoivatkaa toinen toistanne. Diakonian teologian oppikirja*. Kirjaneliö. Helsinki. 39–47.
- Paarma, Jukka (2002), Kutsu yhteistyöhön. Teoksessa Juha Auvinen & Hanna Salomäki (toim.), *Jaetaan ilo! Kirkon missio 2000-luvulla. Lähetystyön ja kansainvälisen diakonian kongressi Tampereella 28.–29.1.2002*. Kirkkohallitus. Helsinki. 37–46.
- Pentikäinen, Antti & Raulo, Sylvia (2006), Yhteisen äänen löytäminen haasteena. Ekumeeniset avustusjärjestöt tiivistävät yhteistyötään. Teoksessa Mikko Lahtinen, Terttu Pohjolainen, Tuulikki Toikkanen & Klaus Kießling (toim.), *Anno Domini 2006. Diakoniatiiteen vuosikirja*. Lahden Diakoniasäätiö. Lahti. 363–371.
- Rasolondraibe, Péri (2002), Maailma muuttuu – muuttuuko missio? Teoksessa Juha Auvinen & Hanna Salomäki (toim.), *Jaetaan ilo! Kirkon missio 2000-luvulla. Lähetystyön ja kansainvälisen diakonian kongressi Tampereella 28.–29.1.2002*. Kirkkohallitus. Helsinki. 61–67.
- Repo, Matti (2007), Diakonian virka ekumeenisena haasteena. Teoksessa Kari Latvus ja Antti Elenius (toim.), *Auttamisen teologia*. Kirjapaja. Helsinki. 122–139.
- Ripatti, Jaakko (2007), Seurakunta kirkon mission kantajana. Keskustelua lähetystyön ja kansainvälisen diakonian yhteenkuuluvuudesta. Teoksessa Mikko Lahtinen, Terttu Pohjolainen & Tuulikki Toikkanen (toim.), *Anno Domini 2007. Diakoniatiiteen vuosikirja*. Lahden Diakoniasäätiö. Lahti. 141–159.
- Ryman, Björn (2001), *Biståndet – en ge-*

- mensam nordisk uppgift. Teoksessa Jens Holger Schjærring (toim.), *Nordiske Folkekirkker i opbrud. National identitet og international nyorientering efter 1945*. Aarhus Universitetsforlag. Aarhus. 99–104.
- Ryökäs, Esko (2005), *Luterilaiset kirkot*. Teoksessa Pekka Metso ja Esko Ryökäs (toim.), *Kirkkotiedon kirja*. Ekumeeninen johdatus kirkkojen oppiin ja elämään. Kirjapaja. Helsinki. 151–196.
- Ryökäs, Esko (2006), *Kokonaisdiakonia*. Diakoniakäsityksien opilliset liittymät. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja A. Tutkimuksia 14. Helsinki.
- Räisänen, Heikki (2002), *Diakonia ja varhaisen kristinuskon leviäminen*. Teoksessa Mikko Lahtinen & Tuulikki Toikkanen (toim.), *Anno Domini 2002*. Diakoniatieteen vuosikirja. Lahden Diakoniasäätiö. Lahti. 98–112.
- Räisänen, Heikki (2007), *Raamattu, varhaiskirkko ja diakonia*. Teoksessa Kari Latvus ja Antti Elenius (toim.), *Auttamisen teologia*. Kirjapaja. Helsinki. 37–51.
- Saarinen, Risto & Pokki, Timo (2005), *Reformoidut kirkot*. Teoksessa Pekka Metso ja Esko Ryökäs (toim.), *Kirkkotiedon kirja*. Ekumeeninen johdatus kirkkojen oppiin ja elämään. Kirjapaja. Helsinki. 241–284.
- Schjærring, Jens Holger & Kumari, Prasanna & Hjelm, Norman A. (toim. 1997), *From Federation to Communion. The History of the Lutheran World Federation*. Fortress Press. Minneapolis.
- Sharing Life (1989). *Official Report of the WCC World Consultation on Koinonia: Sharing Life in a World Community*. El Escorial, Spain, October 1987. Edited by Huibert van Beek. WCC Publications. Geneva.
- Swantz, Marja-Liisa (2003), *Lähetysthistoria osana kirkkohistoriaa* Bengt Sundklerin teologian valossa. Teoksessa Kaisamari Hintikka, Hanna-Maija Ketola ja Päivi Salmesvuori (toim.), *Vanha ja nuori*. Juhlakirja Simo Heinisen täyttässä 60 vuotta. *Studia missiologica et oecumenica* Fennica 60. Luther-Agricola-Seura. Helsinki. 319–343.
- Taylor, Michael (1995), *Not Angels but Agencies. The Ecumenical Response to Poverty – A Primer*. No. 69 in the World Council of Churches' Risk Book Series. Geneva.
- Vikström, John (2000), *Arkkipiispan sosiaalietteiset puheenvuorot laman ja markkinaliberalismin paineessa*. Teoksessa Matti Heikkilä & Jouko Karjalainen & Mikko Malkavaara (toim.), *Kirkonkirjat köyhyydestä*. Kirkkopalvelujen julkaisuja n:o 5. Helsinki. 99–116.
- Visser 't Hooft, Willem A. (1973), *Memoirs*. SCM Press. London.
- Visser 't Hooft, Willem A. (1986), *Inter-Church Aid: How it all Began*. Teoksessa Kenneth Slack (toim.), *Hope in the Desert. The Churches' United Response to Human Need, 1944–1984*. World Council of Churches. Geneva. 1–11.

Apua ääritilanteessa – kehitysyhteistyö ja humanitaarinen apu diakonian haastajina ja ilmentäjinä

Tapio Leskinen

Kehitysyhteistyö ja humanitaarinen apu ovat globaalia toimintaa, joka koskettaa satoja miljoonia ihmisiä kaikkialla maailmassa. Työllä on merkittäviä vaikutuksia ihmisten elämään sekä pohjoisessa että etelässä, lukemattomissa erilaisissa kulttuurisissa ja yhteiskunnallisissa tilanteissa. Valtioiden, kirkkojen ja kansalaisjärjestöjen yhteenlaskettu vuotuinen kehitysapu lienee reilusti yli 60 miljardia dollaria. Pelkästään Aasian tsunami-katastrofin hoitoon kerättiin eri puolilla maailmaa yli 13,5 miljardia dollaria.

Ei ole yhdentekevää, miten autetaan ja kuka apua antaa. Kehitysyhteistyötä ja humanitaarista apua on tunnetusti käytetty politiikan, ja varmasti myös uskon-
topoliitiikan, jatkeena. Kolonialismin ja uskontojen historiassa tunnetaan pakko-
käännytykset, valtiollisiin, kaupallisiin ja turvallisuuspoliittisiin etuihin kytkeytynyt
valloitustoiminta sekä sotilaallisten ja kulttuuristen pakkokeinojen käyttäminen
poliittisen vaikutusvallan lisäämiseksi.

Huolimatta puolueettomuusvaatimuksista myös teollisuusmaiden kehitysyhteis-
työllä on edistetty – mahdollisesti hienovaraisemmin – erilaisia intressejä, ei vähiten
länsimaisen elämäntavan, ideologian ja teknologian viemistä. On olennaista, kuka
määrittelee ongelmat, joita avulla ryhdytään ratkaisemaan. Yhtä olennaista on, kuka
määrittelee keinot, joilla ratkaisuja etsitään, millaisilla arvoilla työhön lähdetään ja
millaisia periaatteita noudatetaan.

Yksilöllistyvässä maailmassa auttaminen on tärkeä asia – ehkä jopa nykyajan
uusi niin kutsuttu suuri kertomus. Auttaminen on tärkeä asia, koska se poikkeaa
yleisestä kehityssuunnasta. Suureksi kertomukseksi siinä on aineksia senkin vuoksi,
että kaikissa kulttuureissa ja uskonnoissa elää kaikesta huolimatta tänäkin päivänä
vahva auttamisen eetos. Ilman keskinäistä huolenpitoa ihmisten ja yhteisöjen hyvä
elämä olisi mahdotonta.

Jotta systemaattinen kansainvälinen auttaminen olisi mahdollista, sille on
luotava edellytykset ja valmiussuunnitelmat. Toteutumista on seurattava ja vai-
kuttavuutta mitattava jatkuvasti. Avun antaminen on myös ammatillinen kysymys,
vaikka monesti on vaikeaa osoittaa, mistä ammatista kehitysyhteistyössä ja huma-
nitaarisessa toiminnassa on tarkasti ottaen kyse. Ammatilliseen toimintaan kuuluu

oikea tieto, jonka varaan näkemys kehitystarpeista rakentuu. Tutkimuksessa on korostettu myös hiljaisen tiedon eli vahvasti kokemuseräisen tiedon merkitystä auttamistarpeiden tunnistamisessa.

Suomen Lähetysseuran toiminnassa todellinen ammattilainen on varmuudella esimerkiksi lääkäri, joka auttaa maanjäristyksen uhreja. Ammattilainen tietää asiat paremmin kuin ammattitaidoton, mutta osaaminen on enemmän kuin tieto. Usein paras asiantuntija, eli paras ammattilainen, saattaa olla paikallinen kyläpäällikkö, uskonnollisen yhteisön kokenut vaikuttaja tai esimerkiksi kylän naisevankelista, joka tietää, miten ihmiset saadaan liikkeelle ja toimimaan hyvien asioiden puolesta.

Diakonia on kirkon tapa auttaa, tuntee ja ymmärtää hädässä olevien tarpeita. Se on kasvanut ammattimaiseksi työksi ja toimintatavaksi Suomessa ja muualla maailmassa. Myös kansainvälinen diakonia on osoittanut toimintakykynsä vuosikymmenien varrella. Samoin kuin kotimaisen diakonian katsotaan täydentävän valtion ja kuntien sosiaalityötä Suomessa, täydentää kirkollisten järjestöjen työ Suomen valtion virallista kehitysyhteistyötä. Tästä täydentävyydestä valtio on valmis maksamaan pysyvää ja kasvavaa tukea kirkollisille ja uskonnollisille kansainvälistä diakoniaa toteuttaville järjestöille. Näitä järjestöjä ovat Suomessa muiden muassa Fida International, Frikyrklig Samverkan, Kirkon Ulkomaanapu, Suomen Lähetysseura ja World Vision International.

Kehitysyhteistyön ja humanitaarisen avun haasteita on oikeastaan vain kaksi: ymmärrys, tarpeiden oikea arvioiminen ja tunteminen sekä toiseksi oikeiden toimintatapojen valinta. Tietoa avun tarpeesta saadaan parhaiten paikallisen läsnäolon kautta. Monien lähetysjärjestöjen ja kansainvälisen diakonian järjestöjen etuna on pitkä kokemus ja paikallisten kulttuurien, ihmisten ja kielten tuntemus. Esimerkiksi Aasian tulvakatastrofin arvioinnissa todetaan, että kansainvälisen kehitysyhteistyön ja humanitaarisen avun avainkysymys on paikallisen osaamisen ja omistajuuden käyttäminen ja vahvistaminen. Tsunami-katastrofin avustustoimista suurimman osan toteuttivat paikalliset ihmiset itse kaikilla niillä keinoilla, joita he luonnostaan osasivat. Ulkopuolelta tulleet, englantia puhuvat auttajat saattoivat monissa tilanteissa olla enemmän haitaksi kuin hyödyksi.

Kehitysyhteistyö ja humanitaarinen apu – miten on autettava?

Kansainvälisten kriisien jatkuva lisääntyminen ja sen myötä avun antajien lukumäärän nopea kasvu ovat johtaneet tarpeeseen parantaa auttajien yhteistyötä muiden muassa luomalla yhteisiä auttamisen pelisääntöjä. Valtiot määrittelevät toimintalinjaansa muiden muassa kehityspoliittisilla ohjelmilla sekä kansalaisjärjestötukea ja humanitaarista apua koskevilla linjauksilla. Kansalaisjärjestöt laativat

puolestaan strategioita, joissa ilmaistaan järjestön työnäky ja päämäärät sekä valitut toimintatavat.

Monenlaisessa ristipaineessa kehitysyhteistyöjärjestöt ovat ryhtyneet arvioimaan toimintaansa ja kehittämään periaatteita, joista on syntynyt yleisesti hyväksytty kehitysyhteistyön peruslinja. Sen keskeisintä sisältöä ovat köyhyyden poistaminen ja tasa-arvon edistäminen sekä ammattimainen työtapa, jolla on pyritty kestäviin tuloksiin ja laajempiin kehitysvaikutuksiin. Lisäksi on toimittava tasapuolisesti kaikkia avuntarvitsijoita kohtaan.

Vuodelta 1994 peräisin oleva Code of Conduct eli Principles of the Code of Conduct for the International Red Cross and Red Crescent Movement and NGOs in Disaster Relief (CoC) on kahdeksan kansainvälisen humanitaarisen ja ekumee-nisen järjestön yhteisesti luoma periaatteisto. Periaatteista ovat olleet sopimassa muunmuassa Kirkkojen maailmanneuvosto ja Luterilainen maailmanliitto.

Code of Conduct on vapaaehtoinen sitoumus eikä sen rikkomista seurata missään kansainvälisessä elimessä. Monet hallitukset ja rahoittajajärjestöt edellyttävät kuitenkin tukea myöntäessään järjestöjen sitoutumista *Code of Conductin* periaatteiden noudattamiseen tai niiden allekirjoittamista.

CoC:ssa on kymmenen periaatetta:

- humanitaarisen avun velvoittavuus
- riippumattomuus rotuun, uskontoon tai kansallisuuteen nähden
- poliittinen ja uskonnollinen puolueettomuus
- riippumattomuus hallitusten ulkopoliitikasta
- kulttuurin ja tapojen kunnioittaminen
- nojautuminen paikalliseen osaamiseen
- paikallisten osallistuminen avun järjestämiseen
- haavoittuvuuden vähentäminen tulevaisuuden katastrofeissa
- vastuuvollisuus rahan lahjoittajille ja sen vastaanottajille
- katastrofien uhrien kuvaaminen tiedotuksessa arvokkaina ihmisinä, ei toivotto-mina avun kohteina

Kirkollisten järjestöjen kannalta keskeinen toimintatapaan ja toisaalta arvo-pohjaan liittyvä kysymys on *Code of Conductin* kolmannen periaatteen ilmaisema ehto avun poliittisesta ja uskonnollisesta puolueettomuudesta ("Aid will not be used to further a particular political or religious standpoint"). Tämä näkökohta tuli mielenkiintoisella tavalla esille ministeri Paavo Väyrysen järjestämässä keväällä 2007 muodostetun hallituksen uutta kehityspoliittista ohjelmaa valmistelleessa kansalaisjärjestöfoorumissa syksyllä 2007. Ministeri epäili lähetysjärjestöjen mah-dollisuutta osallistua humanitaariseen toimintaan, koska siinä on hänen mukaansa

tärkeää auttamisen neutraalisuus. Ongelmaksi saatetaan katsoa myös järjestön nimessä esiintyvä lähetys-sana.

Suomen Lähetysseura on osallistunut humanitaarisen avun antamiseen valtion tuella. Lähetysseura on, samoin kuin Kirkon Ulkomaanapu, sitoutunut noudattamaan *Code of Conductin* periaatteita. Lähetysjärjestön ei tarvitse *Code of Conductin* vuoksi muuttaa peruslinjaansa, sillä periaatteiston kolmannen periaatteen selitysosan mukaan humanitaarista apua antavilla järjestöillä on oikeus edustaa poliittisia ja uskonnollisia mielipiteitä ja olla aatteellinen järjestö. Sen sijaan avun lupaaminen tai antaminen ei saa olla sidoksissa avun saajien kuulumiseen tai liittymiseen näihin uskonnollisiin ja poliittisiin ryhmiin.

Code of Conduct on siis myös kirkollisten järjestöjen hyväksymä ohjeisto, joten sen voi olettaa vastaavan hyvin kirkkojen ja sen järjestöjen toimintaperiaatteita. Diakonisista lähtökohdista toimintansa perustelevien kansainvälisen diakonian järjestöissä ristiriitaa ei ole, kun työssä ei periaatteessakaan pyritä edistämään uskonnollisia näkökantoja tai hankkimaan niille kannatusta.

Lähetysjärjestöille uskonnollisen puolueettomuuden haaste on ilmeisempi, ja niille *Coden* sanamuoto lienee alun perin osoitettukin. Lähetysjärjestöjen työ on kristinuskon eteenpäin viemistä kokonaisvaltaisella tavalla kuten useimmat lähetysjärjestöt työnsä ymmärtävät ja perustelevat. Lähetystyö on läpi historian ollut myös täysipainoista sosiaalista ja diakonista työtä, eli nykyisin käsittein sekä kehitysyhteistyötä että humanitaarista apua. *Code of Conductin* ja yleensäkin avustustyön periaatteiden muovautumisen vaiheissa on ollut vallalla vahva käsitys uskonnollisen, samoin kuin poliittisen ja aatteellisen, toiminnan jonkinasteisesta ongelmallisuudesta kehityksessä ja kansainvälisessä auttamisessa. Taustalla on muistoja kolonialismin ajoista sekä valistuksen tuomaa järjen korostusta ja positivistista kehitysnäkemyistä.

Lähetystyö perustuu lähimmäisenrakkauden ajatukseen, jonka keskeisenä piirteenä on ihmisarvon kunnioittaminen. Lähetystyön antamassa diakonisessa avussa ei aseteta ehtoja, jotka avun saajien pitäisi täyttää. Siksi nykyajan lähetystyö ei hevillä myönnä, että se käyttäisi antamaansa apua väärin uskonnon levittämisen välineenä. Lähetystyön arkikokemus on, ettei ketään ihmistä todellisuudessa voida käännättää pakolla uuteen uskontoon. Poikkeuksia varmasti on, ja tunnemme esimerkiksi ”riisikristittyjen” historian. Toisaalta parhaimmatkaan periaatteet eivät kykene estämään avustusjärjestöjen väärinkäytöksiä, jos järjestöt haluavat käyttää saamaansa asemaa, julkisuutta ja resursseja omiin valtapyrkimyksiinsä. Siinä auttaa vain kumppanien ja heidän yhteisöjensä osallistumisen vahvistaminen.

Kehitysyhteistyön ajattelutapa näkyy myös kirkkojen kansainvälisessä kehi-

tysyhteistyössä sen uusimman eli vuonna 2007 perustetun ekumeenisen yhteistyöjärjestön *ACT Development*'in toiminnan periaatteissa. Niin kutsuttu *Code of Good Practice* -ohjeisto sisältää yksitoista periaatetta, joihin *ACT Development*'in 61 jäsenjärjestöä sitoutuvat. Suomesta mukana ovat Kirkon Ulkomaanapu täysjäsenenä ja Suomen Lähetysseura tarkkailijajäsenenä. Tämän periaatteiston lähtökohtana on, että kirkot ja niiden kehitysyhteistyöjärjestöt ovat toiminnastaan vastuussa Jumalalle, niille jotka tarvitsevat apuamme sekä niille jotka apua antavat. Periaatteet ovat:

- köyhyyden ja epäoikeudenmukaisuuden uhrien kuuleminen ja ihmisoikeuksien edistäminen
- tarpeisiin ja ihmisoikeuksiin perustuva puolueeton työtap
- taata kaikille, joiden kanssa työtä tehdään ihmisarvon ja ihmisoikeuksien, kulttuurin ja uskonnon täysi kunnioitus
- varmistaa kaikkien ja erityisesti naisten osallistuminen kehitysyhteistyöohjelmien suunnitteluun, toteutukseen, johtamiseen ja arviointiin
- yhteisöjen osaamisen vahvistaminen ja paikallisten voimavarojen käyttäminen
- kirkkojen osaamisen vahvistaminen, kun ne vastaavat yhteisöjensä kehitystarpeisiin ja huomion kiinnittäminen ekumeenisten organisaatioiden osaamisen sekä uskontojen välisten ryhmien toiminnan vahvistamiseen
- ottaa huomioon köyhyyden, epäoikeudenmukaisuuden ja syrjäytymisen perussyt
- varmistaa että viestinnässä ei esitetä ihmisiä avuttomiksi uhreiksi eikä muutenkaan halvenneta heitä vaan osoitetaan yhteisöjen oman osaamisen ja vahvuuksien mahdollisuuksia
- kieltäytyminen sellaisista lahjoittajien ehdoista, jotka estävät itsenäisen esiintymisen ja toiminnan
- ei käytetä apua proselytismiä edistämään
- pitää yllä korkeita eettisiä ja ohjelmaan liittyviä standardeja kaikessa toiminnassa kuten *Code of Conduct for the International Red Cross and Red Crescent Movement and NGOs in Disaster Relief* kuten myös *ACT Internationalin Code on Sexual Exploitation and Abuse of Power*.

Kehitysyhteistyön ja humanitaarisen avun periaatteiden kehä sulkeutuu tässä. Sitä mitä odotetaan humanitaariselta avulta, odotetaan myös kehitysyhteistyöltä. Kun järjestö sitoutuu noudattamaan kehitysyhteistyön periaatteita, se sitoutuu käytännössä noudattamaan myös humanitaarisen avun periaatteita, ja päinvastoin. Voitaisiin ehkä myös väittää, että kun järjestö sitoutuu rehellisesti noudattamaan

kristillisen auttamisen periaatteita, se käytännössä sitoutuu noudattamaan myös kehitysyhteistyön ja humanitaarisen avun periaatteita.

Kansainvälisestä diakoniasta kehitysyhteistyöhön – miten käy jos diakonia katoaa?

Kansainvälisen diakonian organisaatiot ovat syntyneet läntisissä kirkoissa toisen maailmansodan jälkeen. Lähetystyössä kansainvälistä diakoniaa on tehty kauemmin. Kansainvälinen diakonia kasvaa diakoniasta.

Kehitysmaiden ongelmien kasvu ja monimutkaistuminen sekä uusien toimintatapojen kehittyminen ovat asettaneet kyseenalaisiksi diakonian toimintatavat. On tajuttu, ettei pienimuotoinen ja vain välittömän hädän hoitamiseen keskittyvä diakonia voi saada aikaan pysyviä muutoksia ja kehitysvaikutuksia. Ratkaisevaa on köyhien yhteiskuntien taloudellisen, sosiaalisen ja poliittisen kehityksen suunta, johon valtiot, kansalaisjärjestöt, kirkot ja eri uskonnot voivat halutessaan vaikuttaa merkittävällä tavalla. Kansainvälinen yhteistyö ja avustustoiminta ovat saaneet uusia muotoja. Keskeiseksi on tullut modernien menetelmien soveltaminen avun antamisessa sekä lisääntyvät hyvään hallintoon, työn tuloksellisuuteen ja vaikuttavuuteen liittyvät ehdot. Olennaista on vahvistaa kehitysmaiden yhteistyökumppaneiden omaa osaamista.

Kansainvälisen diakonian organisaatiot ovat pyrkineet seuraamaan aikaansa ja sen tuomia uusia vaatimuksia. Kehityskulku näyttää väistämättömältä: kansainvälisen diakonian järjestöt modernisoituvat entistä ”puhtaammiksi” kehitysyhteistyöjärjestöiksi, jotka täyttävät avun ehdot paremmin kuin vanhat kansainvälisen diakonian toimijat. Puolueettomuuden vaatimus johtaa itsesensuuriin, jossa järjestöjen toiminnan kirkollinen ja diakoninen tausta hämärtyvät ja lopulta pahimmillaan katoavat. Samalla erot muihin kansalaisjärjestöihin kaventuvat minimaalisiksi. Vaarana on, että tässä prosessissa unohdetaan uskonnon ja sen arvomaailman auttamista ja inhimillistä kehitystä, rauhaa ja oikeudenmukaisuutta tukeva arvo-maailma ja kehitysvaikutus.

On ehkä liian voimakkaasti sanottu, ettei diakonia ole lyönyt itseään läpi etelän kirkoissa. Pikemminkin kyse on siitä, ettei lännen kirkkojen diakoniamallia ole automaattisesti hyväksytty. Diakoniaa ovat edistäneet lähetysjärjestöt, mutta mukana ovat olleet myös kansainväliset ja alueelliset kirkolliset järjestöt, pohjoisen diakonialaitokset ja niin edelleen. Ongelmana on, että diakoniaa on tehty ulkoa tulevalle rahoituksella ja ulkomaisella henkilökunnalla. Kun kansainvälinen diakonia saapuu suurin resurssien pieniin yhteisöihin, se antaa esikuvaksi tehokkaan ja toimivan tuntuisen mallin, johon paikalliset voimavarat eivät pitkällä tähtäyksellä kuitenkaan

riitä. Erityisen ongelmallista on, jos diakonia saapuu – usein kansainvälisen diakonian nimellä – kehitysmaiden kirkkoihin ainoastaan modernin kehitysyhteistyön ehdoilla ja hahmossa.

Luterilainen maailmanliitto on viime vuosina toteuttanut sarjan kirkkojen diakoniaa pohtivia ja kehittäviä seminaareja ja tutkimushankkeita. Tässä prosessissa on toistuvasti varoitettu ulkoa tuodun ja yhä enemmän ”NGO-mallinen” eli kansalaisjärjestötoiminnaksi kaventuvan, kansainvälisen diakonian ongelmallisuudesta kirkkojen työssä.

Kansainvälinen diakonia, jossa liikkuvat suuret kehitysyhteistyövarat, voi suunnata monien köyhien kehitysmaiden kirkkojen diakoniaa väärille teille. On hienoa, että maailman yhteisiä varoja jaetaan uudelleen myös suurilla hankkeilla. Se ei kuitenkaan saa vähentää pienimuotoista lähiyhteisöjen diakoniaa.

Valtiot jakavat resurssejaan myös kirkollisten järjestöjen kautta. Tähän on kaksi hyvää syytä: valtion tuen kanavina kansainvälisen diakonian organisaatiot (esimerkiksi Kirkon Ulkomaanapu ja Suomen Lähetysseura) ovat luotettavia toimijoita. Niiden hallinto on modernisoitu vastaamaan oman kulttuurimme mukaisia nykyajan vaatimuksia. Toinen syy voi olla vielä tärkeämpi: kansainvälisen diakonian ja lähetystyön organisaatioiden kautta päästään toimimaan ympäristöissä, joissa keskeinen viitekehys on kirkon tai uskonnon muodostama yhteistyöverkosto. Valtiot voivat horjua ja hallitukset kaatua, mutta kirkko ja uskonnot jatkavat elämäänsä. Uskonnot ovat parhaimmillaan hyvä kumppani, sillä ne varmistavat yhteiskuntien altruistisuutta ja vahvistavat toisen hyvää edistävää arvomaailmaa.

Lähetysseura tekee operatiivista kehitysyhteistyötä ruohonjuuritasolla kymmenissä Afrikan, Aasian ja Latinalaisen Amerikan maissa. Tosiasia on, että juuri mitkään läntisen maailman ja kehitysyhteistyöajattelun tehostamistavoitteet eivät niihin tilanteisiin välittömästi sovellu. Syy on yksinkertainen: ei ole tarpeeksi koulutettuja ihmisiä. Se ei silti tee työtä tyhjäksi, vaan kehitysvaikutuksia syntyy, kun ihmiset vähitellen saavat paremman otteen elämästään. Kehitys on kuitenkin paljon pidempiaikainen prosessi kuin esimerkiksi kolmen vuoden projektisykli.

Läntisten lähetysjärjestöjen on modernisoitava työtään yhä edelleen. Sitä edellyttävät nykyaikaiset hallintotavat kuten myös vastuuntunto sekä pohjoisen tukijoita että etelän yhteistyökumppaneita kohtaan. Lähetysjärjestöt voivat oppia monien nuorempien sisartensa eli kirkollisten avustus- ja kehitysyhteistyöjärjestöjen toimintamalleista, joihin hallinnon tehostamisvaatimukset ovat ehkä kohdistuneet aiemmin ja voimallisemmin. Tehostamisvaatimuksilla ei saisi kuitenkaan tehdä väkivaltaa lähetysjärjestöjen kokonaisvaltaiselle ja ihmisläheiselle visiolle ja monipuoliselle ymmärrykselle kehitysmaiden ja yhteistyökumppaneiden elämästä.

Voi kuitenkin olla aiheellista esittää jatkossa pohdittavaksi kysymys, jolla voisimme testata sekä diakonian että lähetyksen vaikutusta niihin asioihin, joita modernilla kehitysyhteistyöllä pyritään samaan aikaan. Tiedän ettei yksinkertaista vastausta ole. Ymmärrän kehitysyhteistyön tavoitteen siten, että siinä on kyse laajalla rintamalla etenevästä prosessista, jossa – sanomalla ja tekemällä – luodaan ja pidetään yllä kokonaisvaltaista ja kestäviin kehitysvaikutuksiin tähtäävää yksityisten ihmisten ja heidän yhteisöjensä kehitystapahtumaa. Kysymys kuuluu: missä on näytetty toteen, että pitkällä aikavälillä kirkon todistus teoin – ei sanoin – tuottaa *enemmän tai laadukkaampaa* inhimillistä hyvinvointia kuin kunnan herätyssaarna, suora puhe, puhutteleva virsi, aito rukous, hengellisyys, julistustyö ja elämän yksilöllisten ja yhteisöllisten perusarvojen opettaminen?

Luonnollinen vastaus on, ettei näitä kirkon perustunnusmerkkejä voi asettaa toisiaan vastaan. Silti voisi olla syytä nostaa uskonto uudelleen arvoonsa. Kehitys on hyvän – elämän ja ylläkylläisyyden – ulottamista kaikille ihmisille kaikkialla maailmassa. Hallinnollinen tieto ja osaaminen, suunnittelu, seuranta sekä tehokas raportointi perustuvat tiettyyn tiedon lajiin, joka perustelee ja luo hallinnollista kehitysnäkemyksiä. Muun muassa vapaaehtoistutkimus on osoittanut, että esimerkiksi kokemustieto ja hiljainen tieto ovat yhtä ratkaisevia – elleivät parempia – tiedon lajeja ajateltaessa auttamista sekä ihmisen kehitystä yksilönä ja yhteisön jäsenenä. Miten olisi uskonnollinen tieto? Sadat miljoonat ihmiset ovat omaksuneet sen ja osaavat sitä käyttää. Osaako läntinen kehitysyhteistyö? Osaako läntinen diakonia?

Kolehti – uskon ja rakkauden lahja

Vesa Häkkinen

Vuonna 2006 Kirkon Ulkomaanapu ja kirkon lähetysjärjestöt saivat Suomen evankelis-luterilaisilta seurakunnilta varoja noin 46 miljoonaa euroa. Tästä runsas puolet tuli vapaaehtoisena kannatuksena. Vapaaehtoinen kannatus muodostuu jumalanpalveluksissa tai muissa tilaisuuksissa kerättävistä kolehdeista sekä erilaisista myyjäisissä tai tapahtumissa saatavista tuotoista.

Lähes itsestään selvänä pidetään ajatusta, jonka mukaan jumalanpalveluksessa kerättävä kolehti liittyy ehtoolliseen. Tätä liitosta on selitetty kahdella tavalla. Toisen mukaan kyse on kiitosuhrista, jossa kristityt tuovat Jumalalle kiitoksen siitä, mitä ovat itse saaneet. Tulkinta näkyy jumalanpalveluksen oppaassa, jossa todetaan:

Ehtoollisosa alkaa virrellä, joka on ylistystä luomisen lahjoista ja Kristuksen sovitusyöstä. Perinteisessä läntisessä messussa offertorio oli psalmi, joka vaihtui kirkkovuoden ajankohdan mukaan. Sitä laulettiin niin kauan kuin seurakuntalaiset toivat lahjojaan alttarille. Varhaisina aikoina näistä lahjoista erotettiin ehtoollisella siunattava leipä ja viini. Tämän perinteen mukaisesti uhrivirren aikana messussa kerätään kolehti ja katetaan ehtoollispöytä. Tässä tapahtumassa seurakunta antaa sen, mitä on Jumalalta lahjaksi saanut. Jumalalta saamiensa aineellisten lahjojen lisäksi seurakunta uhraa kiitosvirttä laulaessaan hengellisen ja näkymättömän kiitosuhrin (Hepr. 13: 15). (Palvelkaa Herraa iloiten s. 185–186).

Toisen tulkinnan mukaan kolehdissa on kyse samaistumisesta kaikkiin niihin, joiden tähden Kristus uhrasi itsensä. Kristityt tuovat lahjansa alttarille rakkaudesta Kristukseen merkinä siitä, että haluavat seurata hänen esimerkkiään.¹

Suomessa on käyty yllättävän vähän keskustelua itse uhraamisen tai kolehdin teologiasta. Erityisesti kirkkoisät ovat käyttäneet kreikan kielen sanaa *eleemosyne*, joka tarkoittaa sääli, laupeus tai almu, Uudessa testamentissa myös hyväntekeväisyyttä. Käytän seuraavassa ilmaisuja ”almu” tai ”almujen antaminen” tarkoittamaan sekä jumalanpalveluksessa tapahtuvaa kolehdin kokoamista että yksittäisen kristityn jossain muualla antamaa lahjaa puutteessa olevalle.

Vanhan ja keskiajan opetuksia almujen antamisesta

Cyprianus (n. 200–14. syyskuuta 258) toimi Karthagon piispana 200-luvun puolivälissä. Cyprianuksen kirjoitukseen *De opere et eleemosynis* (Teoista ja almuista) on

useita viitteitä myöhemmiltä kirkkoisiltä ja teologeilta. Cyprianus katsoo, että uskon tulee näkyä siinä, miten kristitty toimii, sillä usko ilman tekoja on kuollut. Kristuksen uhri, josta tulemme osallisiksi kasteessa, merkitsee perisyntin ja ennen kastetta tehtyjen syntien anteeksiantamista. Kasteen jälkeen meidän tulee olla uskollisia Jeesuksen käskyille ja harjoittaa lähimmäisen rakkautta, jotta uskostamme tulisi näkyvää. Cyprianus on vakuuttunut siitä, että almujen antaminen on yhtä vaikuttava syntien anteeksisaamisen väline, kuin rukous ja paasto.

Cyprianus on hyvin tiukka puhuessaan heistä, joilla on varallisuutta. ”Luuletko sinä, rikas ja varakas, että vietät Herran aterialla, vaikka et ollenkaan huomioi uhraamista, joka tulet Herran aterialle ilman uhria, ottaaksesi osaa uhuriin, jonka köyhä on lahjoittanut?” Jokaisella kristityllä on Jeesuksen esimerkin mukaisesti velvollisuus asettua köyhän asemaan ja luopua omastaan toisen hyväksi. Tämä on se rakkauden käsky, jonka olemme saaneet. Cyprianus motivoi almujen antamista sekä samaistumisella että vetoamalla armahtavaisuuteen. Jos kristitty ei armahda lähimmäistään, kuinka hän voi odottaa, että Jumala armahtaisi hänet?²

Augustinus (354–430) liitti myös yhteen paaston, rukouksen ja almujen antamisen. Hän tosin ymmärsi almut hyvin laajasti, ei vain rahan tai tavaran antamisena. Almua on myös synninpäästö tai se, että antaa anteeksi toiselle. Silti Augustinus luettelee almuina myös aineellisen hyvän Matteuksen evankeliumin luvun 25 mukaan (ns. viimeisen tuomion kuvaus). Almuja antamalla ei kuitenkaan pidä yrittää ostaa Jumalan suosiota tai syntien anteeksiantamista. Augustinuksen mukaan on harhaa ajatella, että almuja antamalla voi antaa itselleen luvan elää jumalattomasti.³

Leo I Suuri toimi paavina vuosina 440–461. Hän saarnasi säännöllisesti almujen antamisesta (ja erityisesti jumalanpalveluksen kolehdista). Leo I korosti maallisen omaisuuden lahjaluonnetta. Meillä ei ole mitään muutoin kuin Jumalan lahjana ja siksi meidän ei tule käyttää sitä vain omaksi hyväksemme. Almujen antamisen suuri siunaus on siinä, että Jumala mittaa meille samalla mitalla kuin me olemme mitanneet. Almut osoittavat, että armahdamme heikkoa ja köyhää. Siksi myös Jumala armahtaa meitä. Rakkaus Jumalaan ei voi olla täydellistä, jollemme rakasta myös lähimmäistämme. Leo I ulottaa lähimmäisyyden koskemaan kaikkia ihmisiä maailmassa, ei vain toisia kristittyjä. Leo I liittyy niihin kirkkoisiin, joille almujen antaminen tuottaa syntien anteeksisaamisen.⁴

Tuomas Akvinolainen (1225–1274) käsittelee teoksessaan *Summa theologiae* sekä lähimmäisen rakkautta että almujen antamista melko laajasti.⁵ Akvinolaiselle almut ovat merkittävä lähimmäisen rakkauden toimi. Niiden merkitys ei rajoitu vain aineellisen hyvän tuottamiseen, vaan almuilla on myös hengellinen merkitys sekä almujen antajalle että niiden saajalle. Lahjoittaja osoittaa sillä rakkautensa

Jumalaan ja ovat osa hengen hedelmää (laupeus). Lahjan saaja taas kiittää Jumalaa hänen hyvydestään, joka on tullut lahjan saajan osaksi näin konkreettisella tavalla. Vaikka hengelliset lahjat ovat useimmiten arvokkaampia kuin aineelliset, on tilanteita, joissa ei voi ajatellakaan muuta kuin aineellista auttamista. ”Nälkäiselle on annettava leipää, ei filosofiaa.” Almujen antaminen ei Akvinolaiselle ole vain vapaaehtoista tai valinnaista. Tämä kristillisen rakkauden osoitus kuuluu niin kiinteästi itse uskoon ja sen todeksi elämiseen, että sitä on pidettävä osana kristityn lakia, siis kristillisyyden olemukseen kuuluvana asiana.

Akvinolainen käy rajanvetoa rikkauden kanssa pohtiessaan sitä, pitääkö antaa myös siitä, mikä on henkilölle itselleen välttämätöntä. Hän toteaa ensin, ettei pidä antaa siitä, mikä on itselle tai itsensä elätettävän oleville välttämätöntä. Tämän suhteen on kuitenkin oltava tarkkana, sillä ihmisellä on taipumus alkaa pitää yhä suurempaa omaisuutta välttämättömänä. Välttämättömäksi voi lukea vain sen, mikä liittyy hengissä säilymiseen. Omaisuutensa säilyttämistä tai kasvattamista ei voi perustella yhteiskunnallisen asemansa varjelemisella.⁶

Uskonpuhdistus ja hyvät teot

Uskonpuhdistuksen ydin on oppi uskonvanhurskaudesta. Sillä haluttiin torjua selkeästi ajatus siitä, että ihminen voisi hyviä tekoja tekemällä sovittaa syntinsä. Almujen antamisen hyvä vaikutus antajalleen voi syntyä vain, jos sitä edeltää usko Kristukseen. Uskonpuhdistajat eivät myönnä, että almuilla saataisiin synnit anteeksi. Sen sijaan todetaan, että – uskosta vanhurskaalle — almut tuottavat varjelusta syntien ja kuoleman vaaroissa.⁷ Toisaalta haluttiin myös osoittaa, etteivät ne hyvät teot, joita sen aikainen kirkko ihmisiltä vaati, olleet välttämättä tekoja lähimmäisen hyväksi, vaan lapsellisia ja tarpeettomia tekoja, kuten erilaisia paastoja, pyhimysten palvontaa tai rukousnauhojen käyttöä. Tämän rinnalle uskonpuhdistajat asettivat nimenomaan lähimmäisen rakkauden.

Tekoja on nimittäin tehtävä, ensinää koska Jumala niin käskee, sitten myös uskon harjoittamiseksi ja vielä tunnustaaksemme uskomme ja osoittaaksemme kiittolisuuttamme. (Tunnustuskirjat s. 115)

Usko siis saa aikaan ne hyvät teot, jotka kristitty tekee. Ne osoittavat ”ulkoista puhtautta”, joka puolestaan perustuu sisäiseen puhtauteen, toisin sanoen uskolla Kristukseen vanhurskaudetun sydämen puhtauteen. Kristityn hyvillä teoilla nähdään olevan kahtalainen merkitys. Ne todistavat kristityn uskosta ja vahvistavat hänen uskoaan, kun hän niiden myötä pyrkii toteuttamaan Kristuksen lain.⁸

Lutherin mukaan hyvän tekeminen kuuluu kristitylle. Seitsemättä käskyä selittäessään Luther lähestyy asiaa sekä Jumalan huolenpidon että väärän mammonan näkökulmasta. Se, joka luottaa Jumalan huolenpitoon, voi hyvin antaa omastaan lähimmäisen hyväksi. Omaisuuteen takertuminen on ahneutta ja rikkoo siten seitsemättä käskyä vastaan. Anteliaisuus syntyy luottamuksesta ja uskosta Jumalaan. Anteliaisuuden tulee kuitenkin olla ennakoivaa niin, että vältetään kerjäläisyyden syntyminen.⁹ Luther katsoikin, että köyhistä huolehtiminen kuuluu ennen kaikkea hallitsijalle (kaupungissa kaupungin kassalle). Nämä kaksi – yksittäisen kristityn elämään kuuluva laupeus, lähimmäisen rakastaminen ja toisaalta yhteisölle kuuluva velvollisuus huolehtia omista köyhistään – eivät ole toisensa poissulkevia muotoja. Reformaattoreiden ajatuksissa on nähtävissä, että he olettivat yhteisön saavan varansa juuri vapaaehtoisina lahjoituksina uskoaan toteuttavilta kristityiltä.¹⁰

Jumalanpalvelusuudistus ja kolehti

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokous asetti vuonna 1988 käsikirjakomitean valmistelemaan jumalanpalvelusuudistusta. Uudistetun jumalanpalveluksen opas hyväksyttiin piispainkokouksessa syyskuussa 2000. Kyse oli pitkästä ja monipolisesta prosessista, johon sisältyi kokeiluseurakuntien käytännön kokemukset.

Käsikirjakomitea julkaisi vuonna 1992 välimietinnön nimellä ”Jumalan kansan juhla”. Se loi suuntaviivat ja periaatteet uudistusprosessille ja kokeiluseurakuntien toiminnalle. Välimietintöön sisältyi myös ehdotus messun ja sanajumalanpalveluksen kaavoiksi. Siinä selvitettiin myös erilaisia kokeiluvaihtoehtoja.¹¹

Luterilaisen kirkon jumalanpalvelusuudistuksessa korostuvat luonnollisesti sanan ja ehtoollisen merkitys. Kolehdista puhutaan kuitenkin melko vähän. Välimietinnössä kolehti sivuutetaan usein pelkällä maininnalla. Mistään ei paljastu, että kolehdin suhteen olisi tehty tai ehdotettu siihen liittyviä kokeiluja, vaikka lähestulkoon kaikista muista messun osista on olemassa lukuisia kokeiluehdotuksia. Silti se, mitä kolehdista sanotaan, käy hyvin yksin vanhojen almua koskevien teologisten pohdintojen kanssa.¹²

Välimietinnössä kolehti liitetään ehtoolliseen. Painotus on ylistysuhri – ajatuksessa, mutta kolehti nähdään myös rakkauden uhrina. Teologisesti halutaan tehdä selkeä ero sakramentin ja uhrin välille niin, että sakramentti (uhrina) on Jumalan teko, uhri (kiitoksena tai rakkautena) on ihmisen vastaus Jumalan lahjoihin. Tässä tulee jälleen esille jo reformaation yhteydessä luotu periaate, jonka mukaan ihmisen teko ei koskaan voi olla pelastava teko, vaan ainoastaan uskosta syntyvä vastaus Jumalan tekoihin.¹³

Uuden jumalanpalveluksen oppaassa jatketaan jo viitoitetulla linjalla. Sen enemmää perustelematta puhutaan rinnakkain sekä ylistysuhrista että rakkaudenlahjasta. Ylistysuhri nousee siitä kiitoksesta, jossa seurakunta antaa Jumalalle sen, minkä on ensin Jumalalta saanut. Tätä ilmentävät nimenomaan ehtoollisaineiksi varatut leipä ja viini. Rakkaudenlahja, joka ilmenee kolehtina, on osoitus seurakunnan diakonisesta huolenpidosta.¹⁴

Jumalanpalveluksen vahvaa diakonista luonnetta korostetaan jumalanpalveluksen oppaan teologisessa osiossa.

Jumalanpalvelus on valheellinen ja epäaito, jos sitä ei vietetä ”oikein” eli jos maailman häitä ei elä sen julistuksessa ja ehtoollisenvietossa, rukouksissa ja virsissä. (Palvelkaa Herraa iloiten, s. 191).

Seurakunnan yhteisellä messulla on missionaarinen luonne. Tämän tulisi näkyä myös saarnassa, johon kuuluu kehoitus lähimmäisen rakastamiseen. Jälleen korostetaan sitä, ettei kyse ole ansiosta. Kristityn teot eivät tee hänestä kristittyä. Sen sijaan hänen hyvät tekonsa syntyvät uskosta ja sen aikaansaamasta vapauden mielialasta ja niihin vetää meitä Kristuksen rakkaus.

Kolehdin merkitystä on pohdittava

Kolehdin kerääminen, uhraaminen, on hyvin varhaisesta asti kuulunut kristillisen jumalanpalveluselämän käytäntöihin. Se on luonteva paikka antaa yksittäiselle kristitylle mahdollisuus henkilökohtaisen lahjan antamiseen. Yhteisön kokoontumisena se samalla kuvastaa seurakunnan sitoutumista yhteiseen jakamiseen ja kaikkein köyhimpien huomioimiseen. Jumalanpalveluksissa kerättävien kolehtien paikkaa, käytäntöjä ja merkitystä on Suomessa tutkittu hyvin vähän. Varsinaisia tutkimuksia on tehty kaksi, niissä molemmissa näkökulma on lahjoittajassa.¹⁵ Lahjoittajan näkökulmaa on muutenkin tutkittu Suomessa laajasti. Auttajan motiiveja, niihin vaikuttavia taustatekijöitä ja auttamisen pyyteettömyyttä on analysoitu kiitettävällä tavalla.¹⁶ Sen sijaan seurakunnan eli keräyksen organisoijan näkökulma on jäänyt vähemmälle huomiolle. Näin myös jumalanpalvelusuudistuksen yhteydessä, jossa kolehti jäi sekä teologisissa pohdinnoissa että kokeiluissa lähinnä itsestäänselvyyden rooliin. Nykykäytännössä, jossa usein kolehdista ilmoitetaan vain välittävän organisaation nimi, kolehdin tarkoitus ja merkitys kapenevat. Parhaimmillaan se voi tuoda sanan ja ehtoollisen yhteyteen – ja siten koko jumalanpalvelukseen – selkeän diakonisen ja missionaarisen ulottuvuuden. Tällöin kolehdin ilmoittaminen ja sen kokoaminen eivät jää irrallisiksi toiminnoiksi. Tämä edellyttää kuitenkin

sen ymmärtämistä, miksi kolehti kerätään ja mitä teologisia ulottuvuuksia siihen sisältyy. Siksi tarvitsemme keskustelua kolehdin teologiasta.

VIITTEET

- 1) Palosuo, 49. Palveleva kirkko, 16–17, 25. Jumalanpalveluksen oppaassa puhutaan myös kolehdin diakonisesta merkityksestä. Palvelkaa Herraa iloiten, 36.
- 2) Cyprianus, On Works and Aims.
- 3) Augustinus, 85, 89–91. Suomennoksessa käytetään almun sijaan sanoja ”laupeus” tai ”laupeuden osoittaminen”.
- 4) Leo the Great, Sermon IX and X.
- 5) Summa Theologica, Second Part of the Second Part, Questions 23–32.
- 6) Summa Theologica, Second Part of the Second Part, Question 32. Reformaattoreille vastatessaan, katolinen kirkko veti rajan hyvien tekojen ja armon välille. Ilman armoa teoilla ei ole merkitystä Jumalan edessä. Teot voidaan lukea ansioiksi, mutta niitä edeltää aina armo. Teinonen, 15. Mäkinen selvittää keskiaikaisen kanonisen oikeuden näkemystä köyhyydestä ja siihen vastaamisesta. Mäkinen, 111-130.
- 7) Tunnustuskirjat, 129–130.
- 8) Tunnustuskirjat, 58–60, 115, 363. Luther, 21–22. Teinonen, 267–268.
- 9) Luther, 147–153. Tunnustuskirjat, 360–364.
- 10) Raunio, 146, 149–153, 154. Arffman, 157–186, erityisesti 162, 183–184.
- 11) Jumalan kansan juhla, 100–118. Mikä messu!, 159, 162–164.
- 12) Tämä tulee esiin myös vuonna 1996 ilmestyneessä Mikä messu! artikkelikokoelmassa, jossa kolehti nähdään yksinomaan maallikkojen palvelutehtävän yhtenä muotona. Mikä messu!, 175, 177. Toisaalta tätä selittää se, että Mikä messu! noudattaa aihevalinnoissaan välimietintöä. Välimietinnössä tehtäväjaosta puhuttaessa kolehti unohtuu. Jumalan kansan juhla, 62, samoin jumalanpalveluksen oppaassa, Palvelkaa Herraa iloiten, 171. Toisaalta kolehdin itsestään selvyttä seurakunnan kokouksen yhteydessä korostaa se, että myös sanajumalanpalveluksessa kerätään kolehti. Jumalan kansan juhla, 117.
- 13) *Rakkauden uhri toteutuu, kun kolehti ja ehtoollinen liitetään yhteen. ... Uskon ja rakkauden uhri ei rajoitu ainoastaan ehtoollisen viettoon, vaan se toteutuu kristityn jokapäiväisessä elämässä.* Jumalan kansan juhla, 45. Ks. myös 50, jossa puhutaan messun dialogisesta luonteesta suhteessa Jumalaan ja lähimmäiseen. Huovinen, 11–13.
- 14) Palvelkaa Herraa iloiten, 35–36, sekä 66, joissa todetaan, että alun perin ehtoollisleipänä käytettiin alun perin seurakuntalaisten mukanaan tuomia tavallisia leipiä, joista tarvittava määrä erotettiin ja siunattiin.
- 15) Jouko Salmelan Kolehtien suuruuteen vaikuttavia tekijöitä (1969) ja Mikko Lännenpään Kolehti – uhri vai ylimääräinen lantti? 1974.
- 16) Esim. Altruismi 2005 ja Hiilamo 2007. Altruismi – kirjassa viitataan kirkon teologiseen perusteluun, mutta itse tutkimusaineisto keskittyy kolehtikäytäntöihin ja niiden suuruuteen vaikuttaviin sosiologisiin tekijöihin. Hiilamat pohtivat perusteellisesti auttamisen pyyteettömyyttä, mutta myös auttajan, autettavan näkökulmia sekä avun vaikuttavuutta.

KIRJALLISUUS

- Arffman, Kaarlo (2002). "Luterilainen auttamisjärjestelmän reformi." Lasaruksesta leipäjonoihin. Köyhyys kirkon kysymyksenä. Toimittanut Virpi Mäkinen. Atena, Jyväskylä.
- Augustinus (2004). Usko, toivo, rakkaus. Latinankielestä suomentanut Timo Nisula. Kirjapaja. Helsinki.
- Diakonian vuosikirja (1989). Diakonia ry. Helsinki.
- Hiilamo, Heikki ja Kirsi (2007). Apua? Lähimmäisyyden perusteet. Kirjapaja. Helsinki.
- Huovinen, Eero (1989). Jumalanpalvelus ja meidän uhrimme. Diakonian teologian yksi peruskysymys. Diakonian vuosikirja, 5–13.
- Jumalan kansan juhla. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1988 asettaman käsikirjakomitean välimietintö. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon keskushallinnon Sarja A 1992:1.
- Kansanaho, Erkki – Hissa, Pentti I (1979). Palveleva kirkko. Diakonian oppikirja. Kirjaneliö. Helsinki.
- Lasaruksesta leipäjonoihin. Köyhyys kirkon kysymyksenä (2002). Toimittanut Virpi Mäkinen. Atena. Jyväskylä.
- Luther, Martti (1984). Puhe hyvistä teoista. Herättäjä-yhdistys ry. Helsinki.
- Lännenpää, Mikko (1974). Kolehti – uhri vai ylimääräinen lantti? Kirkon tutkimuslaitos. Tampere.
- Mikä messu! Näkökulmia uudistuvaan jumalanpalvelukseen (1996). Kirkon tutkimuskeskus. Sarja A nro 67. Tampere.
- Mäkinen, Virpi (2002). Oikeus, kohtuus ja oikeudenmukaisuus. Vähäosaiset kanonisen oikeuden näkökulmasta keskiajalla. Teoksessa Teoksessa Virpi Mäkinen (toim.) Lasaruksesta leipäjonoihin. Köyhyys kirkon kysymyksenä. Atena. Jyväskylä.
- Palosuo, Simo (1971). Ehtoollinen ja palvelu. Joh. 13:1–16. Suuntana lähimmäinen. Aineistoa seurakunnan diakoniakasvatukseen. Hissa, Pentti I. Kirkon diakoniatyön keskus. Helsinki.
- Palvelkaa Herraa iloiten. Jumalanpalveluksen opas (2000). Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2000:6. Kirkkohallitus. Helsinki.
- Raunio, Antti (2002). Kristittyjen keskuudessa kenenkään ei pitäisi kerjätä. Köyhyyden ongelma Lutherin teologiassa. Teoksessa Virpi Mäkinen (toim.) Lasaruksesta leipäjonoihin. Köyhyys kirkon kysymyksenä. Atena. Jyväskylä.
- Saari, Juho – Kainulainen, Sakari – Yeung, Anne Birgitta (2005). Altruismi. Antamisen lahja Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa. Yliopistopaino. Helsinki.
- Suuntana lähimmäinen. Aineistoa seurakunnan diakoniakasvatukseen (1971). Pentti I. Hissa (toim.) Kirkon diakoniatyön keskus. Helsinki.
- Salmela, Jouko (1969). Kolehtien suuruuteen vaikuttavia tekijöitä. Kirkon tutkimuslaitos, Tampere.
- Teinonen Riitta ja Seppo A. (1976). Ajasta ylösnousemukseen. Sata sanaa teologiaa. Kirjaneliö. Helsinki.
- Tunnustuskirjat (1990). SLEY. Helsinki.

INTERNET-SIVUT

- Cyprianus, On Works and Alms. www.newadvent.org.
- St. Leo the Great, Sermon IX and X. www.newadvent.org.
- Tuomas Akvinolainen, Summa theologiae. www.newadvent.org.

Kiinan kirkon diakoniset haasteet

Marketta Antola

Kristinuskon asema Kiinassa on aina riippunut hallitsijan, keisarin tai viime vuosisadalla valtaapitävän puolueen hyvästä tahdosta. Se ei ole missään vaiheessa ollut valtauskonto, päinvastoin, oopiumisotien jälkeen 1800-luvulla sitä on pidetty imperialistien uskontona. Siksi kristinuskon aseman vahvistuminen sosialistisessa Kiinassa kulttuurivallankumouksen jälkeen on herättänyt ihmetystä ja mielenkiintoa. Kiinan kirkko pyrkii vakiinnuttamaan asemaansa erityisesti erilaisten diakonisten ja sosiaalisten projektien avulla.

Kiinan kirkolla tarkoitetaan tässä kirjoituksessa Kiinan protestanttisten kirkkojen muodostamaa kirkkoliittoa, jota johtaa Kiinan kristillinen neuvosto (China Christian Council, CCC). Kirkolla on suhteessa valtioon ja kommunistiseen puolueeseen oma poliittinen järjestö, Kolmen itsen isänmaallinen liike (Three Self Patriotic Movement, TSPM). Tämä järjestö syntyi, kun protestanttisten kirkkojen johtajat allekirjoittivat vuonna 1950 manifestin, jossa kirkot sitoutuivat uskollisuuteen Kiinan kansantasavallalle. Vasta 1980-luvulla lähtien tämä jälkitunnustukselliseksi (postdenominational) kirkoksi kutsuttu järjestö organisoitui Kiinan kristilliseksi neuvostoksi. Nykyisin näistä järjestöistä Kolmen Itsen liike hoitaa suhteita valtioon ja ainoaan virallisesti sallittuun puolueeseen, kommunistiseen puolueeseen. Kiinan kristillinen neuvosto taas hoitaa kirkon, tai pikemminkin kirkkojen yhteisön sisäisiä asioita. Koska Kiinan kansantasavallan hallinto on korostetun poliittinen yhden sallitun puolueen järjestelmä, molemmat järjestöt toimivat tiiviissä yhteistyössä ja osin niihin kuuluvat myös samat henkilöt. (http://en.wikipedia.org/wiki/China_Christian_Council/; viitattu 6.1.2008; Hunter and Chan 1993, 58–59).

Mille Kiinan protestanttisen kirkkoyhteisön organisaatiolle kuuluu kirkon diakoninen työ? Diakonisen toiminnan eriyttäminen järjestölliseksi, organisoiduksi toiminnaksi on aiheuttanut pulmia sekä kirkon johdolle että kommunistiselle puoluejohdolle. Yksityisille kristityille diakonia on tuskin erityisen ongelmallista. Käydessäni Beijingissä jumalanpalveluksessa huomasin kirkon ulkopuolella paljon kerjäläisiä, joille seurakuntalaiset näyttivät antavan rahaa. Joku huomautti, että kristityt ovat tunnettuja siitä, että he haluavat auttaa hädässä olevia, ja juuri siksi kerjäläiset kokoontuvat kirkkojen eteen aina sunnuntaisin jumalanpalveluksen aikaan. Ongelmaksi kirkon johtajille muodostuu virallinen kommunistinen ideologia, jonka mukaan minkäänlaista hätää ja kärsimystä ei uudessa, vapautuneessa Kiinassa pitäisi enää olla. Siksi diakonisen työn virallinen järjestäminen on ollut haasteellinen, ja samalla poliittinen, kysymys.

Perinteinen kiinalainen käsitys hyvän jakamisesta

Harvoin on ajateltu kiinalaisen moraalien suku- ja kansallisuuskeskeisyyttä, kun on pohdittu länsimaisen lähetystyön epäonnistumista Kiinassa (Li 2001). Kiinalaiseen ajattelutapaan kuuluu keskeisesti oman suvun ja oman kansan keskinäisen huolehtimisen perinne, ja tätä ajattelutapaa loukkaa ulkopuolelta saatu apu, sekä lähetystyö että kansainvälinen diakonia. Kiinalainen filosofia itsessään on elämänläheistä ja moraaliseen hyvään keskittyvää. Lähimmäisen rakastamisen ajatus ei ole kiinalaisille vierasta, sillä myös heidän arvostettu filosofinsa Mengtzi (engl. Mencius) oli universaalien lähimmäisenrakkauden kannalla. Kungfutsen filosofia on ollut kuitenkin hallitsevassa asemassa: siinä keskitytään käytännöllisesti lähinnä omasta perheestä ja suvusta huolehtimisen. Tästä poiketen kirkon opetuksessa korostuu se, että lähimmäisen auttaminen on tarpeen aina, kun joku kärsii. Kristityn hyvät teot eivät kuulu vain oman perheen ja suvun jäsenille.

Covell hahmottaa länsimaisen ja kiinalaisen lähestymistavan eroja todellisuuden kognitiivisen hahmottamisen avulla. Eri kulttuureissa samat elementit (käsitteet, konkreettiset ihmissuhteet ja psyykinen kokemus) ovat olemassa. Ero hahmottamisessa on siinä, mitä pidetään tärkeimpänä elementtinä. Kiinalaiselle ihmissuhteet ovat aina keskeisiä, kun taas länsimaissa käsitteet ja oppi ovat keskeisiä. Vaikka yksilöllisiä eroja varmasti on, selittää tämä teoria esimerkiksi kiinalaisen moraalien tähtäyspisteen: kyseessä ei ole puhtaasti opillinen ja teoreettinen ajattelu, vaan ihmissuhteet, joiden vaaliminen on oikeassa olemista ja oppia tärkeämpää (Covell 1968, 12–13).

Perinteisen kiinalaisen moraalien alueella voi löytää myös hämmästyttäviä yhtäläisyyksiä kristinuskon opetusten ja kungfutselaisten ihanteiden välillä. Moraalien perusteet ovat kuitenkin erilaiset. Kiinalaisen tradition mukaan ihminen suhtautuu luonnostaan kohti toisen hyvää. Tällainen kiinalainen optimismi voidaan nähdä vastakkaisena kristilliselle asenteelle, jossa korostuu ihmisen syntisyys ja itsekkyyks. Kiinalainen perinne korostaa moraalien sisäsyntyisyyttä ja luonnollisuutta: jokainen ihminen on perustaltaan hyvä (esim. Gernet 1985, 163). Esimerkiksi Mengtzin ja Kungfutsen ajattelussa lähdetään siitä, että ihminen toimii luonnostaan intuitiivisesti oikein. Oikea toiminta ei vaadi laskelmointia tai teoriaa. Kungfutselaisuudessa ajatellaan, että hyvän hallitsijan alaisuudessa kukoistaa hyvä moraalit. Myöhemmin uuskungfutselaisuudessa on ajateltu, että universumi on moraalinen, ja että materiaalilla (qi) on itsessään moraalinen prinssiipi (Hansen 1999, 30).

Myös kristinuskon lähimmäisen rakastaminen ja kungfutselainen hyve-inhimillisyyks ovat perusteiltaan erilaiset. Kristityn ihmisrakkaus johtuu siitä, että Jumala on luonut jokaisen ja rakastaa kaikkia luotujaan. Lähimmäistä rakastetaan

Jumalan rakkauden motivoimina. Kristinuskon moraali on tasa-arvoista: kaikki ovat samanarvoisia Jumalan edessä. Kiinalainen moraalioppi on puolestaan sidottu sosiaalisiin suhteisiin, jotka ovat sekä hierarkkisia että toisiaan täydentäviä. Hyvää ovat käytöstavat, joissa toteutuivat soveliaat suhteet hallitsijan ja alaisen, isän ja pojan, miehen ja vaimon, vanhemman ja nuoremman sekä ystävysten välillä (Gernet 1985, 161, 163).

Kiinalaisessa ajattelussa moraali on itsensä kehittämistä; se on tie, jota noudattaen ihminen pääsee harmoniaan Taivaan, universumin järjestyksen kanssa (Gernet 1985, 145; Huang 2006, 261). Perinteiset kiinalaiset ajattelijat asettivat vastakkain luonnollisen (tian, taivas) ja inhimillisen (ren), eivät yliluonnollista ja luonnollista (Hansen 1999, 27). Sosiaaliset suhteet – niin kuin ne toimivat luonnossa – ovat kaiken yhteiskunnallisen toiminnan esikuva. Kungfutselaisilla myös moraalisesti yliveritaiset ihmiset toimivat esikuvina.

Kungfutselainen moraali ohjaa ihmistä pysymään luonnostaan armahtavana sekä vastaanottavana inhimillisyydelle ja myötätunnolle, jotka luonnostaan kuuluvat ihmisluontoon, jos se ei ole turmeltunut. Tätä luonnollista kykyä kehittämällä ihminen voi päästä lähemmäksi spontaania toimintaa, mikä on Taivaan toimintatapa ja sopusoinnussa maailmanjärjestyksen kanssa (Gernet 1985, 160).

Taolaisilla on puolestaan ollut kungfutselaisia skeptisempi suhtautuminen tavantomaisiin käytöstapoihin, ja he jopa kyseenalaistivat osan niistä. Tässä he käyttivät hyväkseen daon (suomeksi tie, oppi, viisaus) käsitettä (Hansen 1999, 27, Huang 2006, 179). Humanismi on Taivaan tapa toteuttaa itseään, inhimillisyyden tietä. Dao oli myös luonnon prinssiippi, ja sitä verrattiin esimerkiksi veteen, joka nöyränä kulkee alimpiin paikkoihin, mutta ajan mittaan saattaa murtaa jopa kiven.

Kiinalaisen moraalin lopullinen päämäärä on siten kehittää inhimillinen luonto täyteen määräänsä. Kehitys jatkuu koko elämän ajan. Itsensä täydellistäminen oli tapa ottaa osaa universaaliin järjestykseen (Huang 2006, 180; Wang 1997, 79). Kungfutselaiselle hyvä käytös ja hyvyys olivat ”järjestyksen periaatteen” heijastusta. Jokaisen tehtävä on täydellistää itsensä suhteessa sosiaaliseen asemaansa. Näin hän ”palvelee Taivasta”. Hyvään käytökseen kuuluu velvollisuuksien täyttäminen kukin omalla paikallaan ja samalla kunnioittaen rituaalisia asenteita, jotka hallitsevat kaikkia sosiaalisia suhteita (Swidler 1990, 159). Tällä tavalla ihminen täydentää omalla toiminnallaan Taivaan ja Maan suhteita ja toimii niiden antamien normien mukaisesti. Sosiaalisilla käytöstavoilla on siis uskonnollinen luonne (Huang 2006, 161–162; Gernet 1985, 163).

On tärkeää huomata, että kiinalaiset ajattelevat teologisesti, he uskovat luonnolliseen moraalilakiin – lakiin, joka on kirjoitettu ihmisten sydämiin. Kiinalaisen ajattelun korostus on kokonaisuudessa, ei osatekijöissä, ja todellisuudessa enem-

män kuin järjestyksessä. Kiinalainen ajattelu etsii mieluummin toisiinsa sopivuutta kuin vastakohtia. Kaiken kaikkiaan kiinalaista suvaitsevaisuutta kutsutaan keskittien filosofiaksi (Covell 1986, 12).

Kommunistinen puolue ja rautainen riisikulho

Siinä missä imperialismi ja kristillinen lähetystyö epäonnistuivat, kommunismi menestyi Kiinassa: huolimatta länsimaisesta ja vieraasta alkuperästään sen ideologia on onnistunut valloittamaan maan. Kommunismissa on monia samanlaisia ihanteita kuin kristinuskossa: ihmiset ovat tasa-arvoisia ja kaikille pyritään takaamaan samanlainen kohtelu. Piispa K. H. Ting, Kiinan kristillisen neuvoston ensimmäinen johtaja, on myöntänyt avoimesti, että kommunistiset periaatteet ovat toteuttaneet Kiinassa monia sellaisia uudistuksia, joita perinteet tai kristillinen hyväntekeväisyys eivät olleet saaneet aikaan (Ting 2000, 38). Eräs kommunistisen puolueen periaatteista oli niin sanottu ”rautainen riisikulho”: kaikille piti riittää työtä ja ruokaa. Vasta 1980-luvun Deng Xiaopingin markkinavetoisen sosialismin myötä tämä ”sosiaaliturva” murentui, kun jopa kolmannes kommunistisen hallinnon palveluksessa olleista työntekijöistä joutui työttömiksi. (http://en.wikipedia.org/wiki/Iron_rice_bowl/; http://news.bbc.co.uk/1/hi/english/static/special_report/1999/09/99/china_50/iron.htm; viitattu 6.1.2008)

Monet kommunismin periaatteet ovat vastakkaisia perinteisille kiinalaisille arvoille: esimerkiksi luokkataistelu ideologiana haastaa kungfutselaiset käsitykset hierarkkisista ihmissuhteista ja yhteiskunnallisesta harmoniasta. Luokkataistelu on myös taolaisen nöyryyden ihanteen vastakohta. Kommunistinen puolue onkin pitänyt vanhoja uskontoja, esimerkiksi kungfutselaisuutta, taolaisuutta, buddhalaisuutta ja kristinuskoa, ”oopiumina kansalle”. Tätä lähes oppilauseksi muodostunutta iskulausetta vastaan ovat kristityt joutuneet puolustautumaan. Esimerkiksi piispa Ting on avoimesti vastustanut käsitystä uskonnosta oopiumina (Ting 2000, 29–34, 35–42, 223–233).

Ajan myötä ja kommunistisen puolueen aseman vakiinnuttua se on kokenut täydellisen suunnanmuutoksen suhteissa vanhoihin uskontoihin. Jo 1950-luvulla kommunistisen puolueen järjestö United Front aloitti yhteistyön toisinajattelijoiden kanssa saadakseen heidät oppositiosta yhteistyöhön valtapuolueen kanssa. United Frontin tavoite ei ollut löytää mielipiteen samankaltaisuutta, vaan yhteinen poliittinen tahtotila. Siinä eriteltiin ystävien ja vihollisten välille jonkinlainen välitila, jossa voitiin tehdä käytäntöä koskevia sopimuksia. Tähän avainryhmään kuuluivat ne, jotka olivat voitettavissa kommunistien ajamiin uudistusten taakse, vaikka heidän ideologiansa olikin erilainen (esimerkiksi uskonnolliset yhteisöt).

Tämä ”*nonantagonistic contradictions*” eli ”erimielisyydet, jotka eivät johda täyteen vastakkainasetteluun” olikin tärkeä termi yhteistyöhön pääsemisen kannalta maassa, jossa virallisesti ei ole mahdollisuutta kanavoida erimielisyyksiä opposition toimintaan. Tällaisia ”ei-antagonistisia” (ei-vastakkainasettelullisia, ei-valtataiste- lullisia) vastakkainasetteluja ei haluttu ratkaista taistelemalla vaan rauhanomaisin keinoin. Kaaderin tai puoluevirkaillijan tuli lähteä halusta yhteyteen mieluummin kuin säälimättömästä taistelusta. Intentiona oli ideologinen uudelleenmuokkaus, jotta löytyisi tilaa yhteydelle ja yhteinen pohja ajattelulle. Jos erimielisyyksiä ei saatu oikealla tavalla käsiteltyä, niistä muodostui antagonistisia. Erityisesti Zhou Enlai käytti hyväkseen United Front’in tarjoamaa neuvottelumahdollisuutta saadakseen eri yhteiskuntaryhmät yhteistyöhön kommunistihallituksen kanssa (Wickeri 1988, 55-56, 60). United Front’in kanssa neuvotteluissa Kolmen itsen liikkeen edustajana Ting on voinut käyttää hyväkseen asemaansa toisinaajattelijana, jonka edustamat erimielisyydet eivät kuitenkaan johda vastakkaisasetteluun.

Nykyisin kommunistinen puolue käyttää hyväkseen kiinalaisen moraalin hierarkkista asetelmaa ja sosiaalisten suhteiden kunnioitusta. Uskontojen tulee kantaa kortensa kekoon yhteiskunnallisen harmonian (kungfutselaisuudesta lainattu termi) saavuttamiseksi. Uskonnolliset, rekisteröidyt yhteisöt saavat toimia suhteellisen vapaasti, mikäli he sopeutuvat sosialistiseen, markkinatalousvetoiseen yhteiskuntaan. Ting on etsinyt yhteisesti hyväksytyjä arvoja ja toimintatapoja kommunistisen puolueen kanssa. Hän oli mukana vähemmistön edustajana uutta uskonnonvapauslakia muokattaessa 1980-luvulla. Kun kommunistinen puolue vaati, että kristityt sopeutuvat sosialistiseen systeemiin, Ting vastasi selvittämällä, kuinka kristityt ovat moraalisesti korkeatasoisia kansalaisia (<http://english.people.com.cn/whitepaper/18.html>; viitattu 6.1.2008).

Neuvotteluasemansa avulla Ting sai luvan perustaa itsenäisen, kristillisiin arvoihin perustuvan hyväntekeväisyysjärjestön nimeltään Amity Foundation vuonna 1985. Sen tarkoituksena on edistää kasvatusta, sosiaalisia palveluja, terveyttä ja maaseudun kehittämistä. Sen periaatteisiin kuuluu vastavuoroinen toisen uskon kunnioittaminen ja ystävyysrakentaminen sekä kotimaassa että ulkomailla. Amity onkin voinut kanavoida toimintaansa eri ulkomaisten järjestöjen niitä avustuksia, joi- ta Kiinan kristillinen neuvosto ei ole voinut suoraan ottaa vastaan. Tarkoituksena on ollut myös lisätä tietoa kristittyjen sosiaalisesta valvutuneisuudesta kiinalaisessa yhteiskunnassa sekä olla kanavana ekumeenisille yhteyksille. Esimerkiksi Suomen lähetysseura on lähettänyt englanninopettajia Kiinaan Amity’n organisoimiin koulu- hin. Pipliaseuran kautta puolestaan menee avustuksia Raamattujen painamiseen kiinaksi Amity Foundation -kirjapainossa. Amity’lla on myös oma uutislehti Amity

Newsletter ja Nanjingissä sijaitseva Kristillisen taiteen keskus. Kaikki toiminta tapahtuu virallisesti hyväksytysti kommunistisen puolueen valvonnassa (<http://www.amityfoundation.org/>; viitattu 7.1.2008).

Kiinan kristillinen neuvosto on perustanut myös sosiaalisen palvelun osaston vuonna 2002. Sen tarkoituksena on presidentti Jiang Zeminin (1993–2003) vaatiman kristittyjen yhteiskuntaan sopeutumisen osoittaminen käytännössä. Kiinan valtio on virallisesti hyväksynyt ajatuksen, että kristinusko ei ole ”oopiumia kansalle”. Nyt on kristittyjen aika osoittaa, että kristityt Kiinassa todella ovat ”moraalisesti korkeatasoisia kansalaisia”. Tämä näkyy erityisesti Kiinan kristillisen neuvoston ja Tingin lanseeraamassa teologisen ajattelun uudistamisessa sekä avustustyössä, jota nyt virallisesti tehdään kirkon oman järjestön kautta. Vuosien 2002–2004 aikana CCC/TSPM aloitti yli 170 erilaista sosiaalityön projektia, orpokoteja, päiväkoteja, vanhainkoteja, klinikoita ja hoitolaitoksia vammaisille ja niin edelleen. (<http://www.chinesechristianchurch.org.cn/en/ministries/service.htm/>; viitattu 6.1.2008).

Tämä kaikki todistaa suuresta muutoksesta sekä puolueen asenteissa että kristittyjen asemassa nyky-Kiinassa.

INTERNET-SIVUT

<http://www.amityfoundation.org/>
http://news.bbc.co.uk/hi/english/static/special_report/1999/09/99/china_50/iron.htm
<http://www.chinesechristianchurch.org.cn/en/ministries/service.htm/>
<http://english.people.com.cn/whitepaper/18.html>
http://en.wikipedia.org/wiki/China_Christian_Council
http://en.wikipedia.org/wiki/Iron_rice_bowl

KIRJALLISUUUS

Covell, Ralph R. (1986). *Confucius, the Buddha, and Christ. A History of the Gospel in Chinese*. Maryknoll, New York: Orbis Books.

Gernet, Jacques (1985). *China and the Christian Impact. A Conflict of Cultures*. Cambridge: Cambridge University Press.

Hansen, Chad (1999). *Chinese Confucianism and Daoism*. Teoksessa Philip L. Quince and Charles Taliaferro (Ed.) *A Company of Philosophy of Religion*. Oxford: Blackwell Publishing. 25–33.

Huang Paulos (2006). *Confronting Confucian understandings of the Christian doctrine of Salvation – A Systematic Theological Analysis of the Basic Problems in the Confucian-Christian Dialogue*. Helsinki: Edita Prima.

Hunter, Alan and Chan, Kim-Kwong (1993). *Protestantism in Contemporary China*. Cambridge: Cambridge University Press.

Li Jieren (2001). *Postcolonial Analysis of the State-Church Relationship in China*. *Swedish Missiological Themes* 94, 2 (2006)185–206.

Ting, K. H. (2000). *Love Never Ends*. Papers by K. H. Ting. Ed. by Janice Wickeri. Nanjing, China: Yilin Press.

Wang Weifan (1997). *Chinese Theology and its Cultural Sources*. *Chinese Theological Review* 11:2, 44–48.

Wickeri, Philip L. (1998). *Seeking the Common Ground. Protestant Christianity, the Three-Self Movement, and China's United Front*. Maryknoll, NY: Orbis Books.

Kirkon Ulkomaanapu: läheinen, luotettava ja asiantunteva – entä hengellinen

Henrietta Grönlund

Johdanto

Kirkon kansainvälinen apu, kansainvälinen diakonia ja lähetystyö ovat nousseet viime vuosina kirkolliseen keskusteluun monesta näkökulmasta. Toisaalla pohditaan lähetykseen suunnattavien varojen jakoperusteita (Kotimaa 13.12.2007), toisaalla lähetystyön ja kehitysyhteistyön suhdetta ja käytäntöjä. Kirkon kansainvälisen avun, diakonian ja lähetysjärjestöjen kenttä erilaisine toimijoineen herättää kysymyksiä tarkoituksenmukaisesta toiminnasta.

Tässä kirjoituksessa tarkastelen aihetta kirkon työntekijöiden asenteiden näkökulmasta. Esittelen heidän näkökulmiaan kansainväliseen auttamiseen, avustusjärjestöihin sekä Kirkon Ulkomaanavun ja lähetysjärjestöjen suhteeseen. Katsaus perustuu vuonna 2004 seurakuntien tietyille työntekijäryhmille¹ tehtyyn kyselyyn (edustava otos seurakunnista, vastausprosentti 41 %, N=229). Kyselyn tulokset on raportoitu yksityiskohtaisesti julkaisemattomassa raportissa (Grönlund 2004; myös Grönlund & Yeung 2008).

Kirkon Ulkomaanapu kirkollisena ja kristillisenä toimijana

Kirkon Ulkomaanapu (KUA) on Suomen suurin kehitysyhteistyöjärjestö, joka toimii yli 50 maassa. Vuonna 2007 apua annettiin noin 20 miljoonalla eurolla. Kentällä tehdään työtä autettavien etnisestä, poliittisesta tai uskonnollisesta taustasta riippumatta. KUA:n työntekijät ja yhteistyökumppanit voivat edustaa eri kirkkokuntia tai täysin uskonnollisesti sitoutumattomia tahoja. Kansainvälisen auttamisen lisäksi KUA toteuttaa Suomessa vaikuttamiskampanjoita ja kehittää kanavia kehitysyhteistyöhön osallistumiseen. Tavoitteena on suoran kehitysyhteistyön lisäksi vaikuttaa niihin asenteisiin ja päätöksentekoon, jotka pitävät yllä epäoikeudenmukaisuutta ja köyhyyttä. Vuonna 2006 KUA:n rahoitus muodostui seuraavista lähteistä: seurakuntien ulkoasiainministeriön kehityspoliittiselta osastolta 9,4 milj. e, 39,9%, yksityis- ja yrityslahjoituksista 23,8%, 5,6%, seurakuntien talousarviolahjoituksista 3,8 milj. e, 15,7%, Yhteisvastuukeräyksestä 2,3 milj. e, 9,7%, seurakuntien kolehdeista 1,0 milj. e, 4,4% sekä Euroopan unionilta 0,3 milj. e, 1,3%. Viime vuosina KUA on pyrkinyt lisäämään näkyvyyttään julkisuudessa ja kehittämään yksityisten lahjoittajien lahjoitustapoja (Kirkon Ulkomaanapu, 2007.)

Suhde lähetystyöhön on aiheuttanut konfrontoivaakin keskustelua KUA:n kirkollisuudesta ja kristillisyydestä. Edellisessä kappaleessa esitellyt toimintaperi-

aatteet voisivatkin kuvata minkä tahansa sitoutumattoman kehitysyhteistyöjärjestön toimintaa. KUA itse määrittelee tekemänsä työn kansainväliseksi diakoniaksi eli kehitysyhteistyöksi ja humanitaariseksi avuksi, jota motivoi lähimmäisenrakkautta. KUA:n suhdetta lähetystyöhön kuvataan sen Internet-sivuilla saman kirkon työn kokonaisuuden eri rooleina. Lähetystehtävä on Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa annettu muun muassa lähetysjärjestöille KUA:n toteuttaessa kansainvälistä diakoniaa. Tavoitteet ja toimintatavat ovat KUA:lla ja lähetysjärjestöillä kuitenkin monin tavoin yhtenevät, ja KUA on solminut virallisen yhteisymmärrysasiakirjan Suomen Lähetysseuran (SLS) kanssa. (Kirkon ulkomaanapu, 2007.) Kotimaan työssä KUA:n luonnetta kirkon omana kehitysyhteistyöjärjestönä tukee käytännössä sen työ seurakunnissa. KUA tukee monin tavoin seurakuntien kansainvälisyyskasvatusta sekä kehittää toiminta- ja tukimuotoja seurakuntatyöhön.

KUA – kuinka läheinen, kuinka tuttu?

Seurakuntien työntekijöiltä vuonna 2004 kerätyn kyselyaineiston mukaan KUA selviytyy hyvin suhteessa muihin kansainvälistä avustustyötä tekeviin järjestöihin. KUA koetaan läheisemmäksi kuin useimmat muut järjestöt. Erot läheisyyden kokeemisessa ilmenevät taulukosta 1.

Kyselyyn vastanneista seurakuntien työntekijöistä siis 34 prosenttia kokee KUA:n itselleen hyvin läheiseksi. Yhteensä 82 prosenttia vastanneista kokee KUA:n vähintään melko läheiseksi. Muista kansainvälisistä avustusjärjestöistä läheisemmäksi koetaan vain Suomen Lähetysseura, muut koetaan selkeästi vähemmän läheisiksi. KUA:n ja SLS:n toimintaa myös tunnetaan selkeästi paremmin kuin muiden järjestöjen. Kysyttäessä ”Kuinka hyvin tunnette seuraavien järjestöjen

TAULUKKO 1. Kuinka läheisiksi itsellenne koette seuraavat järjestöt? % (N=229)

	Hyvin läheinen	Melko läheinen	Melko etäinen	Hyvin etäinen	En osaa sanoa	Yht. %
Suomen Punainen Risti (SPR)	9	46	39	5	1	100
Plan (Plan Suomi Säätiö)	1	3	19	58	19	100
Kirkon Ulkomaanapu (KUA)	34	48	16	2	0	100
Suomen Lähetysseura (SLS)	44	41	12	2	1	100
UNICEF	4	26	53	15	2	100
World Vision	1	2	14	51	32	100

toimintaa?” vastaajista 85 prosenttia vastasi tuntevansa KUA:n toimintaa mielestään melko tai erittäin hyvin.

Tiettyjen avustusjärjestöjen läheiseksi kokemisen vastaukset korreloivat keskenään tilastollisesti merkitsevästi. Korkein korrelaatiokerroin oli KUA:lla ja SLS:llä eli vastaajat, jotka kokivat KUA:n läheiseksi, kokivat usein myös SLS:n läheiseksi. Myös tiettyjen muiden järjestöjen läheiseksi kokeminen korreloi KUA:n tai jonkin muun järjestön läheiseksi kokemisen kanssa, mutta korrelaatiokertoimet olivat alhaisempia.

Entäpä millainen on hyvä avustusjärjestö – ja millaiseksi KUA mielletään? Vastaajia pyydettiin arvioimaan hyvän kansainvälisen avustusjärjestön ominaisuuksien tärkeyttä. Toisessa kysymyksessä kysyttiin, miten hyvin vastaavat ominaisuudet pitivät paikkansa KUA:n kohdalla. Taulukossa 2 on nähtävissä kunkin ominaisuuden saama keskiarvo ja KUA:n kyseisestä ominaisuudesta saama keskiarvo.

Hyvän kansainvälisen avustusjärjestön tärkeimpinä ominaisuuksina pidetään siis luotettavuutta, sitä että ihmisiä autetaan itse auttamaan itseään, asiantuntevaa henkilöstöä, pitkäjänteistä avustustyötä sekä järjestön yleistä tunnettavuutta. KUA:n saamat ”arvosanat” ovat jokseenkin korkeita. KUA:a pidetään luotettavana ja koetaan, että se auttaa ihmisiä auttamaan itse itseään ja että avustustyö on pitkäjänteistä.

TAULUKKO 2. Hyvän avustusjärjestön ominaisuudet. Ominaisuuksien (N=222–226) sekä KUA:n saamat keskiarvot (N=214–224)

	keskiarvo	KUA:n keskiarvo
1. Luotettava järjestö	4.98	4.72
2. Ihmisiä autetaan auttamaan itse itseään	4.84	4.49
3. Asiantunteva henkilöstö	4.78	4.31
4. Pitkäjänteinen avustustyö	4.76	4.45
5. Yleisesti tunnettu järjestö	4.74	4.35
6. Palveluaitis henkilöstö	4.68	4.24
7. Pitää esillä köyhyyden yhteiskunnallisia syitä	4.57	4.18
7. Järjestöllä on hyvä imago	4.57	4.35
9. Pienet keräys- ja hallintokulut	4.55	3.41
10. Tehokas järjestö	4.47	3.77
11. Järjestöllä on läheinen suhde kirkkoon	4.46	4.43
12. Nykyaikainen järjestö	4.35	4.02
13. Kiinnostavat avustuskohteet	4.22	4.39
14. Hengellinen järjestö	4.20	4.18

Erittäin tärkeä (5), melko tärkeä (4), ei kovin tärkeä (3) vai ei lainkaan tärkeä (2)

TAULUKKO 3. Miten hyvin seuraavat väittämät pitävät teidän mielestänne paikkansa? Mikäli teillä ei ole asiasta kokemusta, vastatkaa sen perusteella millainen mielikuva teillä on asiasta. (%)

	Täysin samaa mieltä	Jonkin verran samaa mieltä	Jonkin verran eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa	Yht. %
Maailman köyhien auttaminen kuuluu seurakuntien perustehtävään (N=225)	63	25	9	1	2	100
Seurakuntien on pidettävä esillä köyhyyden yhteiskunnallisia syitä (N=225)	56	32	7	0	5	100
Seurakuntien kansainvälinen diakonia toteutuu parhaiten lähetysjärjestöjen kautta (N=224)	20	37	30	8	5	100
KUA:n ja lähetysjärjestöjen olisi yhdistyttävä (N=225)	17	25	26	19	13	100

Vastaajia pyydettiin myös ottamaan kantaa muutamiin väitteisiin liittyen seurakuntien omaan toimintaan kansainvälisen auttamisen saralla. Väittämät ja vastaajien suhtautuminen niihin on esitelty taulukossa 3.

Vastaajat ovat vahvasti sen kannalla, että köyhien auttaminen kuuluu seurakuntien perustehtävään, ja että seurakuntien on pidettävä esillä myös köyhyyden yhteiskunnallisia syitä. On toki huomioitava, että 10 prosenttia vastanneista on jokseenkin tai täysin eri mieltä siitä, että maailman köyhien auttaminen kuuluisi seurakuntien perustehtävään, mutta kyseessä on pieni vähemmistö. Väittämät ovat myös jokseenkin radikaaleja, jolloin kysymyksissä ei todennäköisesti ole painetta vastata ”olen samaa mieltä”.

Kaiken kaikkiaan myös nämä asenneväittämät kuvaavat myönteistä suhtautumista KUA:n – mutta myös ylipäättänsä seurakuntien rooliin taistelussa maailman köyhyyttä vastaan. Seurakuntien vastuu maailman köyhien auttajina hyväksytään useammin kuin se, että köyhyyden yhteiskunnallisia syitä tulisi pitää esillä. Kaikki eivät todennäköisesti pidä köyhyyden yhteiskunnallisia syitä elimellisesti yhteydessä maailman köyhien auttamiseen, vaan näkevät auttamisen ehkä perinteisempien tapojen, kuten kolehtien ja keräysten kautta. Mielenkiintoinen on myös tulos, jonka mukaan peräti viidesosa vastaajista on täysin samaa mieltä väittämän ”Seurakuntien kansainvälinen diakonia toteutuu parhaiten lähetysjärjestöjen kautta” kanssa. Jopa 57 prosenttia vastanneista on vähintäänkin jonkin verran samaa mieltä väittä-

män kanssa. Samaan teemaan linkittyen 41 prosenttia on vähintään jonkin verran samaa mieltä väittämän ”KUA:n ja lähetysjärjestöjen olisi yhdistyttävä”.

Kirkon Ulkomaanavun vahvuudet ja ajatukset toiminnan parantamiseksi:
hengellisyys selkiyttää ja hämmentää

Ehdotuksia KUA:n toiminnan parantamiseksi ja KUA:n vahvuuksia kysyttiin seurakuntien työntekijöiltä avoimilla kysymyksillä. Monet esiin nousseista kehitysehdotuksista olivat hyvin käytännöllisiä, seurakuntayhteistyöhön, tiedotukseen ja medianäkyvyyteen liittyviä. Niiden ohella nousi avoimissa vastauksissa selkeästi esiin KUA:n hengellisyys. Sitä pidettiin monessa lomakkeessa liian vähäisenä tai näkymättömänä. Koettiin, että KUA:lle tulisi luoda selkeä hengellinen profiili, jossa evankeliumi sekä kristillinen sanoma ja lähtökohta olisivat näkyvämmän mukana: ”KUA osana kirkon lähetystehtävää, jossa evankeliumin sanallinenkin viestiminen on tärkeää”, ”KUA:n tulisi säilyttää selkeä profiilinsa kirkon toimijana. Kirkon toimintaan kuuluu aina oleellisena osana evankeliumin ylläpitäminen”.

Samaan teemaan liittyen pohdittiin suhdetta lähetysjärjestöihin ja toisaalta yleisemmin avustusjärjestöihin. Osa vastaajista koki lähetysjärjestöjen onnistuneen paremmin hengellisten lähtökohtien esillä pitämisessä, mutta toisaalta myös toivottiin KUA:lle omaa profiilia suhteessa lähetysjärjestöihin. Keskeisin asia tässä teemassa oli kuitenkin päällekkäisyyksien välttäminen. Toivottiin, että yhteistyö tai työnjako tehostaisi avustustyötä. Tämän kirjoituksen kirjoittamishetkellä, talvella 2008, KUA oli jo solminut yhteisymmärrysasiakirjan Suomen Lähetysseuran kanssa (Kirkon Ulkomaanapu 2007).

KUA:n selkein yksittäinen vahvuus on luotettavuus. Luotettavuutta käsitteenä avattiin kahdella tavalla. KUA koettiin luotettavaksi, koska ei tarvinnut pelätä, että varat menisivät kerääjien omiin taskuihin tai liian suuriin keräyskuluihin. Toiseksi KUA koettiin luotettavaksi, koska uskottiin, että apu menee varmasti perille. Tämä on lähes sama asia, muttei kuitenkaan täysin. Luotettavuuteen liittyy sekä moraalinen että tehokkuuden ulottuvuus. Tähän liittyvät myös arvot: moni vastaaja kiitti KUA:n arvopohjaa, välittämistä ja pienen ihmisen puolella olemista. Eräs vastaaja muotoili KUA:n vahvuuden seuraavasti: ”Julistustyön tekemistä, auttamista ihmisten arjessa elämistä kristittyinä – ei niinkään saarnaamista”. Lisäksi mainittiin puolueettomuus ja poliittinen sitoutumattomuus, suvaitsevaisuus ja avoimuus.

KUA:n hengellisyys nousi edellä selkeäksi teemaksi kehitystoiveissa, mutta samaan aikaan KUA:n kirkollisuus oli monien vastaajien mielestä vahvuus. Parannettavaa on suhteessa lähetysjärjestöihin. Joukko vastaajia oli kuitenkin

toisaalta sitä mieltä, että nimenomaan KUA:n lähetysjärjestöistä erottuva toiminta on vahvuus. Vastauksissa tämä ilmeni esimerkiksi seuraavilla tavoilla: *"Kirkon oma järjestö"*, *"Matala, mutta selkeä hengellisyys"*, *"Ei sitoutunut hengellisiin ryhmiin tai järjestöihin"*, *"Puolueettomuus kirkon kahinoissa"*. KUA koetaan kirkon omaksi järjestöksi, jolla on hyvät ja puolueettomat suhteet sen sisällä. Tämän – ja joidenkin vastaajien mielestä myös matalan hengellisyyden – katsottiin nimenomaan lisäävän KUA:n uskottavuutta.

Kirkon Ulkomaanavun roolit

Seurakuntien työntekijöitä koskevan kyselyn tuloksista kokonaisuutena voidaan sanoa, että ne ovat hyvin myönteisiä. KUA saa erittäin korkeat arvosanat luotettavuudessa sekä muissa määreissä, jotka vastaajat kokevat hyvälle avustusjärjestölle tärkeiksi. Seurakuntien työntekijät ovat myös KUA:n kanssa voimakkaasti samoilla linjoilla toimintaa suuntaavissa asenteissa. Esimerkiksi maailman köyhien auttamista ja köyhyyden syiden esillä pitämistä pidetään yleisesti seurakuntien tehtävänä.

Hengellisyys jää kansainvälisen avustusjärjestön tärkeitä ominaisuuksia luottaavassa kysymyksessä tärkeydessä viimeiselle sijalle, mutta nousee keskeiseksi muista näkökulmista. Se jakaa vahvimmin vastaajat; osa näkee matalan, väljän, osin näkymättömänkin hengellisyyden KUA:n vahvuutena, samalla kun toiset peräänkuuluttavat vahvempaa kirkollisuutta ja hengellisyyttä. KUA suoriutuu merkittävän hyvin suhteessa muihin avustusjärjestöihin, mutta Suomen Lähetysseura voittaa KUA:n tunnettuudessa ja läheisyyden kokemisessa (muut lähetysjärjestöt eivät mukana kyselyssä). Suhteessa lähetysjärjestöihin osa myös toivoi yhteistyötä tai toiminnan muuttamista enemmän lähetysjärjestöjen toiminnan suuntaiseksi, toiset taas pitivät niistä erottautumista ja omaa, selkeästi kirkollista profiilia vahvuutena. 42 prosenttia vastanneista oli myös vähintään jonkin verran samaa mieltä väittämän "KUA:n ja lähetysjärjestöjen olisi yhdistyttävä" kanssa. Lähes kaksi kolmesta (57 %) vastanneista oli lisäksi vähintään jonkin verran samaa mieltä väittämän "Seurakuntien kansainvälinen diakonia toteutuu parhaiten lähetysjärjestöjen kautta" kanssa. Voi kysyä, onko hengellisyys syynä siihen, että Lähetysseura koetaan KUA:aa läheisemmäksi seurakuntien työntekijöiden keskuudessa.

KUA:n kokonaiskirkollisuus liittyy myös ajankohtaiseen keskusteluun seurakuntien kansainväliseen työhön antaman tuen suuntaamisesta. Lähetysjärjestöistä Suomen Luterilainen Evankeliumiyhdistys on esimerkiksi Helsingin seurakuntayhtymässä menettänyt naispappien kanssa tehtävästä yhteistyöstä kieltäytymisen vuoksi taloudellista tukea, joka on päätetty suunnata KUA:n työlle. (Kotimaa 13.12.2007).

Kirkollisuus ja hengellisyys liittyvät toisalta myös siihen, että KUA kasvattaa tunnettuuttaan ja suosiotaan kansalaisten parissa, jotka eivät välttämättä suhtaudu näkyvään hengellisyyteen tai lähetystyöhön samoin kuin kirkon työntekijät ja seurakunnan aktiivisimmat jäsenet. Käsitteiden ”lähetys”, ”kansainvälinen diakonia”, ”kansainvälinen auttaminen” ja ”kehitysyhteistyö” merkitykset ovat epäselviä kirkon sisäpiirissäkin. Kirkon jäsenten ja yleensä suomalaisten parissa niiden herättämät mielikuvat lienevät hyvin moninaisia. Toisalta KUA:n sitoutuminen lähetystyöhön, toisalta irtisanoutuminen siitä koettaisiin todennäköisesti hyvin eri tavoin KUA:n eri kohderyhmissä (hengellisyyttä kaipaavat kirkon työntekijät, kokonaiskirkollisuutta ja maltillisuutta arvostavat työntekijät, erilaiset seurakuntalaiset ja suuri, kirkossa keskimääräisesti melko passiivinen yleisö). Kummankin kaltainen profiloituminen ymmärrettäisiin myös kyseisissä kohderyhmissä eri tavoin.

Toistaiseksi KUA toimii siis sekä kirkon omana järjestönä että suuren yleisön järjestönä muiden, sitoutumattomien kehitysyhteistyöjärjestöjen rinnalla. Kansankirkkomallia edustavassa Suomessa tämä ei toistaiseksi ole juurikaan ollut ongelmallinen kaksoisrooli, jos sitä sellaiseksi edes on voitu mieltää. Voidaan kuitenkin esittää kysymys, muuttuuko KUA:n rooli, kun kirkkoon kuulumisen ja siihen sitoutuminen vähenevät. Kysymys toiminnan painopisteistä muuttuvassa tilanteessa on keskeinen ja ajankohtainen monissa länsimaisissa kirkoissa, ja vastaukset jakautuvat, kuten tässä referoidun kyselynkin vastaukset.

VIITE

- 1) Työntekijäryhmät, joita kyselyllä ensisijaisesti tavoiteltiin, ja joita suurin osa vastanneista on, ovat: kirkkoherrat ja papit, diakoniatyöntekijät, talouspäälliköt, nuorisotyöntekijät ja lähetyssehteerit.

KIRJALLISUUS

- Grönlund Henrietta (2004). Kirkon ulkomaa-
navun kyselytutkimus seurakuntien työn-
tekijöille. Julkaisematon raportti. KUA.
- Grönlund Henrietta & Yeung Anne Birgitta
(2008). Kirkon Ulkomaanapu – ideaali
kansankirkollinen auttaja? Artikkelikäsi-
kirjoitus.
- Helsingin seurakuntayhtymä lopettaa SLEY:
n tukemisen. Kotimaa 13.12.2007.
- Kirkon Ulkomaanapu. Internet-sivusto.
2007. [[http://www.kua.fi/suomi/jarjesto/
usein_kysytytja_kysymyksia/?id=472](http://www.kua.fi/suomi/jarjesto/usein_kysytytja_kysymyksia/?id=472)]
12.12.2007

Köyhyyden vähentäminen on kansainvälisen yhteisön yksi kaikkein tärkeimpiä tehtäviä

Martti Ahtisaari

Kuusi vuotta sitten New Yorkiin tehtiin terroristi-isku. Kun ajattelen maailman tapahtumia kuuden vuoden takaisten tapahtumien jälkeen, ovat eri uskontojen ja kulttuurien väliset epäluulot ja jännitykset lisääntyneet. Olisi virhe ajatella, että kyseessä olisi varsinaisesti uskontojen tai kulttuurien välinen väistämätön kiilu.

Osallistuin aikoinaan uskontojen yhteisen globaalietiikan julistuksen, niin sanotun Chicagon julistuksen, tukemiseen (1993). Tuolloin todettiin hyvin selvästi ja laajalla yksimielisyydellä, miten paljon maailman uskonnoissa on yhteistä ja hyvää. Vuosikymmenen kuluessa julistuksen ajatukset koettiin tärkeiksi kansainvälisissä kulttuurin (UNESCO), talouselämän (World Economic Forum) ja politiikan yhteistyöelimissä (YK, InterAction Council). Tavoitteena pidetään yhteisten eettisten arvojen pohjalta syntyneitä vuorovaikutustapoja maailmamme ongelmien käsittelemiseksi ja ratkaisemiseksi.

Merkillepantavaa YK:n kulttuuridialogivuoden 2001 synnyssä on muun muassa se, että ehdotuksen esitti vuonna 1998 Iranin tuolloinen presidentti Khatami. Suomi tuki aloitetta. Siitä syntyi islamilaisessa maailmassa dialogikokousten sarja, joissa YK:lla ja sen organisaatioilla oli näkyvä asema. Näissä kokouksissa on korostettu Chicagon julistuksen mukaisesti uskontojen ja eettisten maailmankatsomusten mahdollisuuksia ongelmien ratkaisussa Tämä on jäänyt vähälle huomiolle lännessä.

Tosin toisenlaisiakin äänenpainoja on kuultavissa esimerkiksi Englannista. Viimeksi BBC:n haastattelussa (BBC World 19.9.2007) lordi Ashdown korosti, miten tärkeää on tehdä yhteistyötä Euroopan maltillisten muslimien kanssa, jotka Tanskan pilakuvadraaman takia ovat joutuneet puun ja kuoren väliin, painostuksen ja ennakkoluulojen kohteeksi. Heihin tulisi rakentaa kiinteää yhteistyötä. Ashdown lausui monien muidenkin esittämän ajatuksen, ettei terrorismia voi voittaa asein joskin niitäkin tarvitaan. Ottaen esimerkin Pohjois-Irlannin rauhanprosessista hän totesi tärkeintä olevan sydänten ja mielen (*hearts and minds*) voittaminen rakentavalle yhteistyölle. Tässä on yksi Kirkon Ulkomaanavun vaikutusmahdollisuus.

Muokattu puheesta Kirkon Ulkomaanavun 60-vuotisjuhliissa 23.9.2007

Uudet globaalit mittasuhteet saaneet ongelmat vaativat kuitenkin tiedostamaan ja tehostamaan tätä vaikutusta. Tarvitaan uusia työkaluja, jotka rakennetaan uskontojen ja kirkkojen omasta arvomaailmasta käsin.

Nykyään puhutaan paljon dialogista. Kaikki yhteinen keskustelu ei ole dialogia, vaikka sitä siksi mainitaan. Olisiko niin, että uskonnon edustajien vaikeutena on usein se, että he katsovat itse jo tietävänsä totuuden ja sulkevat pois mahdollisuuden oppia toiselta. Opetuskeskustelu, jossa opettaja tietää, mitä toisen tulee hyväksyä, ei ole dialogia, joka perustuu avoimuuteen ja valmiuteen itse muuttua, antaa omastaan ja ottaa vastaa. Dialogin tavoitteen tulisi olla yhteinen. Ei voida ajatella, että kumpikin osapuoli piilottelee omia tavoitteitaan ja odottaa vain hetkeä, jolloin voi saada oman valmiin totuutensa toisen hyväksymäksi. Dialogin käymiseen voidaan kuitenkin oppia. Se edellyttää muuttumista tiedollisessa, taidollisessa ja asenteellisessa katsannossa. Sen lähtökohtana tulisi olla alan viimeaikainen keskustelu ja tutkimus.

Dialogitaitojen opetus, johon oleellisesti kuuluu oman ja vieraiden uskontojen tuntemus tulisi tehdä opettajankoulutuksen eräksi painopistealueeksi. Tämä on tärkeää myös siksi, että Suomen kouluissa tullaan käymään uskonto- ja kulttuurirajoja hahmottavaa keskustelua entistä enemmän, kun maahanmuuton myötä eri kulttuurien ja uskontojen osuus lisääntyy. Opetusta tukemaan tulisi perustaa dialogityöryhmä, jossa Kirkon Ulkomaanavun tietoja ja kokemuksia voitaisiin hyödyntää. Ryhmän tavoitteena olisi nostaa dialogikompetenssin saavuttaminen kirkon, yliopistojen ja kansalaisjärjestöjen toiminnassa näkyvään asemaan.

Kirkon Ulkomaanavun tuki on myös käytännössä merkittävää uskontojen välistä rauhantyötä. Se, että kirkolliset avustusjärjestöt tukevat ihmisiä uskontoon katsomatta, on käytännön rauhantyötä. Kiitän Suomen evankelis-luterilaista kirkkoa siitä, että se on riittävän avarakatseinen voidakseen ottaa omaa diakoniatyötään toteuttamaan muslimin. Arvostan myös sitä, että kirkolla on ollut rohkeutta asettua omassa maassamme usein vaikeassa asemassa olevien turvapaikanhakijoiden tueksi.

Politiikan muutos

Globaalin jännityksen taustalla on kuitenkin paljon rakenteellisia kysymyksiä, joita emme ole riittävästi tarkastelleet. Oma historiani kehitysyhteistyön parissa on kutaakin yhtä pitkä kuin Kirkon Ulkomaanavun. Tätä työtä on kehitetty yhdessä.

Tänä päivänä äärimmäisen köyhyyden vähentämistä kansainvälisen yhteisön tahtotilana haastavat monet muut ja sen kanssa osin ristiriitaiset tavoitteet. Kansainvälisen yhteisön huomiota ja voimavaroja ovat syyskuun 2001 jälkeen sitoneet lukuisat turvallisuuspoliittiset hankkeet. Tällä hetkellä keskustellaan jopa siitä, pitäisikö kehitysapua suunnata enemmän näihin turvallisuuspoliittisesti tärkeinä

pidettyihin maihin ja konfliktialueisiin – turvallisuuden kannalta vähemmän tärkeiden mutta vielä köyhempien maiden sijaan. Samaan aikaan maahanmuuttopolitiikkaa valmisteltaessa on esitetty, että esimerkiksi EU:n tulisi kohdistaa kehitysapuaan enemmän maihin, joista unionin alueelle muuttaa paljon ihmisiä, jotta muuttovirtaa voitaisiin hillitä.

Ympäristökysymysten ja ilmastonmuutoksen osalta olen kuullut Suomesta jopa ministeritason esityksiä siitä, että kehitysyhteistyövaroja tulisi suunnata enemmän Kiinan ja Intian kaltaisiin väkirikkaisiin ja kehittyviin maihin köyhimpien maiden sijaan. Kokonaan oma, mutta erittäin tärkeä kokonaisuus on kauppapolitiikka ja globaalin talouden pelisäännöt. Näitä on aivan aiheellisesti syytetty vauraampien valtioiden suosimisesta eivätkä nämä valtiot ole tiukan paikan tullen olleet valmiita antamaan tukeaan Maailman kauppajärjestö WTO:n tai Maailmanpankin pyrkimykselle tasapainoisempien pelisääntöjen luomiseksi.

Näen tässä sekä periaatteellisia ongelmia, että yhden perustavanlaatuisen rakenteellisen ongelman, josta on puhuttava avoimesti. Periaatteelliset ongelmat liittyvät äärimmäisen köyhyyden vähentämiseen kansainvälisen yhteisön tavoitteena. Tämä tavoite on säilytettävä itseisarvona sinällään eikä sitä tule alistaa jollekin muulle enemmän omista tarpeistamme nousevalle tavoitteelle. Pidän sitä olennaisena osana sekä ihmisyyttämme että viimekädessä globaalin vakauden ja turvallisuuden perustalla olevan yhteisen arvopohjan kannalta.

Mainitsemani rakenteellinen ongelma liittyy pitkään ja synkkään historiaan länsimaiden ja kehitysmaiden suhteissa. On tarpeetonta mainita minkälaiselle epäsuhdalle orjuus, kolonialismia tai myöhemmin kylmän sodan etupiiriritiriitojen lietsomat jännitteet ovat rakentuneet. Meidän ei tule kuitenkaan ajatella, että tämä epäsuhta olisi jo historiaa. On edelleen vaarana, että kansainvälisissä neuvotteluissa ja ratkaisuissa turvallisuuspolitiikasta, maahanmuuttopolitiikasta, kauppapolitiikasta tai ympäristöpolitiikasta painavat enemmän meidän omat tavoitteemme sen sijaan, että olisimme valmiita tarkastelemaan niitä yhteisen köyhyydenvähentämistavoitteen näkökulmasta.

Kirkon Ulkomaanavun kaltaisten kehitysyhteistyön ja katastrofiavun järjestöjen tulee osallistua tällaiseen politiikan muodostamiseen ja varmistaa osaltaan, että myös kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ääni tulee kuulluksi. Tällöin pitää kuitenkin varoa päälle puhumista ja sen sijaan ihmisille itselleen on annettava sananvalta. Tuokaa etelän kumppaneitanne enemmän politiikan keskustelu- ja päätöksentekopöytiin.

Suomessa käytävästä keskustelusta maan kehityspoliittisesta linjasta totean, ettei kehitysyhteistyötä tulisi enää tarkastella suppeasti suomalaisen osaamisen

viemisenä. Kehitysyhteistyössä todellisen ammattilaisen erottaa siitä, miten hän osaa vahvistaa kumppaninsa edellytyksiä selvittää itse. Jos emme luota kehitysmaiden kykyyn kehittää omaa talouttaan tai maataan tai köyhyydessä elävien ihmisten omaa rohkeutta ja tahtoa päästä eteenpäin, olemme väärällä alalla. On aivan eri asia järjestää riittävä valvonta varojen oikeasta käytöstä, joka on tarpeen jokaisessa suomalaisessakin yrityksessä ja yhdistyksessä.

Naisten tärkeä rooli

Tämän juhlan teema, naisten asema kehityksessä, on erittäin tärkeä. Muistan oman äitini panoksen perheemme eteen evakkotaipaleella ja ensimmäisinä vuosina sodan jälkeen. Ilman sitä panosta me emme olisi selviytyneet. Sen jälkeen Suomessa naisten asema ja mahdollisuudet ovat parantuneet entisestään ja tällä on ollut merkittävä vaikutus koko maan hyvinvoinnille.

Ruohonjuuritason työ kehitysmaiden naisten tukemiseksi on tärkeää etenkin, kun poliittisella tasolla kehitys on joskus tuskastuttavan hidasta. YK:n turvallisuusneuvoston hyväksyi jo vuosi sitten päätöslauselma 1325, jonka piti vahvistaa naisten asemaa rauhanprosesseissa ja neuvotteluissa. Sen toimeenpano ei ole kuitenkaan edennyt riittävän nopeasti.

Aikoinaan Namibiassa johtaessani YK:n UNTAG operaatiota halusin, että sen työntekijöistä vähintään 30 % olisi naisia. Pyrimme antamaan etenkin lahjakkaille namibialaisille naisille mahdollisuuden. Monet heistä ovat myöhemmin olleet kehittämässä maataan tasa-arvoisemmaksi, ja tänä päivänä valtaosa tytöistä käy koulua, naisten lukutaito on samalla tasolla kuin miesten, kolmasosa parlamentaarikoista on naisia ja tuomareista jopa 60 %. Kansainvälinen yhteisö voi siis vaikuttaa myös omalla panoksellaan naisten asemaan. Sama haaste on järjestöjen otettava vastaan.

Naisilla on erityisen tärkeä rooli köyhyyden vähentämisessä. Tyttöjen koulutus ja naisten yrittäjyyden vahvistaminen ovatkin kehitysyhteistyössä osoittautuneet kaikkein tuloksekkaimmiksi toimintatavoiksi. On merkillepantavaa, miten tärkeä rooli naisille lankeaa koko maan taloudesta katastrofi- ja konfliktitilanteissa. Jostain syystä jälleenrakennusvaiheessa tätä naisten vahvaa asemaa ei osata riittävästi tukea ja hyödyntää siihen sisältyvää mahdollisuutta myös tasa-arvoisemman yhteiskunnan luomiseksi.

Naisiin sisältyvien mahdollisuuksien oivaltaminen antaa oikean kuvan myös talouden ja kaupan roolista köyhyyden vähentämisessä. Köyhyys poistuu keskeisimminkin siellä, missä on mahdollisuuksia yrittää ja laajentaa oman perheen toimeentulon pohjaa. Samalla kaupankäynnin oikeudenmukaisista rakenteista on kuitenkin huolehdittava.

Humanitaarisen avun moninaisuus antaa äänen hiljaisille

Kristiina Kumpula

Afganistanin Punaisen Puolikuun puheenjohtaja Fatima Gaillani aloitti esityksensä Punaisen Ristin kansainvälisessä konferenssissa viime marraskuussa kertomalla, että Afganistanissa Punaisen Puolikuun lakkauttaminen jättäisi tuhannet ihmiset vaille minkäänlaista tukea. Järjestö joutuu lähes päivittäin puolustamaan oikeuttaan tarjota puolueetonta apua politisoitumista ja sotilaallista väliintuloa vastaan.

Humanitaarisen avustustyön tilanne Afganistanissa on toki poikkeuksellinen, mutta lausunto kuvaa yleisemminkin tilannetta, jossa humanitaarista avustustyötä maailmassa tehdään. Avun tarve kasvaa – ja samassa suhteessa lisääntyvät siihen kohdistuvat paineet ja ei-humanitaarinen kiinnostus.

Viimeisten kymmenen vuoden aikana luonnonkatastrofien määrä on lisääntynyt lähes 60 % ja niissä kuolleiden määrä kaksinkertaistunut. Sotien ja selkkausten luonne on muuttunut: siviilit ovat koko ajan aktiivisen ja tietoisien sodankäynnin kohteina. Sodan oikeussääntöjen kunnioitus on heikentynyt kylmän sodan loputtua. Ihmiset ovat riippuvaisia ulkopuolisesta avusta ja solidaarisuudesta. Katastrofiavun, ennaltaehkäisyn ja pitkäkestoisen kehitysyhteistyön välinen yhteys tulee entistä tärkeämmäksi.

Kaikki katastrofit ovat ainutkertaisia uhreilensa. Perheenjäsenen tai läheisen menettäminen, kodin tai elinkeinon tuhoutuminen ovat aina yksilön ja yhteisön kannalta kauaskantoisia ja vaikeita tapahtumia. Sodat tai HIV-epidemiat tuhoavat ihmisten lisäksi sosiaalisia ja kulttuurisia rakenteita, talouden perustaa, kuten myös yhteisöllisyyttä.

Pohjoisen pallonpuoliskon näkökulmasta syntyy liian usein mielikuva, että katastrofin hoitaminen alkaa vasta silloin, kun kansainvälinen yhteisö puuttuu asioihin tai uutiskynnys ylittyy. Tästä seuraa vaikutelma, että ulkopuoliset tietävät paremmin, miten selkkaus tulisi ratkaista tai mitä apua ihmiset tarvitsevat. Kuitenkin jokaisen oma arkikokemus todistaa, että tuloksellisinta on välittömästi paikalla oleva apu. Kaikissa olosuhteissa ihmiset tekevät parhaansa selviytyäkseen. Kuivuuden tai tulvien aiheuttamaa nälänhätää edeltää pitkä prosessi, jonka aikana kaikki mahdolliset varastot ja keinot käytetään. Uutiskynnyksen ylittävät kuvat hätää kärsivistä ihmisistä kertovat äärimmäisestä tilanteesta, jossa kaikki mahdollisuudet on jo menetetty. Maanjäristysten uhrien selviytymiselle ensimmäiset tunnit ovat ratkaisevia. Nopeastikin saapuva kansainvälinen apu tulee aina jäljessä ja usein auttamattoman myöhässä. Kuuntelemalla ihmisiä varmistetaan, että apu on hieman nopeampaa ja että se annetaan tarpeen perusteella, ihmisarvoa kunnioittaen.

Katastrofit kasvattavat epätasa-arvoa

Katastrofien seuraukset eivät jakaudu tasaisesti. Köyhien ihmisten yhteisöt saavat katastrofeista suurimman taakan kannettavakseen. Köyhyys merkitsee sinällään katastrofia miljoonille ihmisille. Heidän voimavaransa kuluvat päivittäiseen selviytymiseen. Tämä heikentää heidän mahdollisuuksiaan varautua katastrofeihin ja selviytyä niistä. Hätä kasvaa suuriin mittasuhteisiin, jos tarjoamme avun vasta suuriin onnettomuuksiin ja jätämme puuttumatta hitaasti kehittyviin tai arkipäiväisiin katastrofeihin.

Karkeasti arvioiden lähes 80 % luonnonkatastrofien uhreista elää Aasiassa ja niiden köyhimmässä maissa. Ilmastonmuutos, väestönkasvu, suunnittelemattomasti kasvavat kaupunkien slummit muodostavat noidankehän. Köyhien ihmisten elämässä pienikin muutos voi synnyttää katastrofin. Luonnononnettomuus tai sota luo ylittämättömän esteen yhteisön ja koko yhteiskunnan kyvyille selvitä.

Katastrofien uhrin joutuvat usein kaksinkertaisen syrjinnän kohteiksi. Ihmisten, ja myös avustusjärjestöjen, toiminta saattaa lisätä olemassa olevien rakenteiden ja asenteiden synnyttämää syrjintää. Liian usein vähemmistöt ja syrjäytyneet jätetään suunnittelun ja avun ulkopuolelle. Heillä ei ole puolestapuhujia ja heidän äänensä hukkuu muiden alle. Vanhukset kuolevat nuoria useammin aliravitsemukseen katastrofeissa. Vähemmistöjen sulkeminen koulutuksen ja tiedotuksen ulkopuolelle heikentää entisestään heidän mahdollisuuksiaan nostaa esille tarpeitaan. Valtaosassa meneillään olevia selkkauksia identiteetin ja kulttuurin tuhoaminen on selkeä osa sodan käynnin tavoitteita. Lisäksi esimerkiksi naisten systemaattiset raiskaukset osana sodankäyntiä tähtäävät paitsi yhteisön selkärangan tuhoamiseen myös perinteiden hävittämiseen. Jos paikallista yhteistyökumppania ei ole tai se edustaa enemmistöä, avustusjärjestöt pystyvät heikosti puolustamaan vähemmistöjen oikeuksia saada humanitaarista apua,.

Näkyvyys ja julkisuus ovat tulleet osaksi humanitaarista avustustoimintaa: ne ratkaisevat liian usein, mihin hallitusten ja järjestöjenkin avustus suuntautuu. Esimerkiksi Aasian hyökyaallon uhreille tarkoitetut ohjelmat saivat 50 kertaa enemmän rahaa kuin vähiten rahoitetut katastrofit. Heikoin tilanne on maissa, joiden hitaasti kehittyvät katastrofit eivät kiinnosta rahoittajia eivätkä tiedotusvälineitä. Unohdetut katastrofit Kongon kansantasavallassa, Djiboutissa tai Keski-Afrikan tasavallassa eivät kiinnosta. Niinpä niiden väestölle tarkoitetut ohjelmat saavat alle 40 % tarvittavista resursseista.

Ihmisten kanssa eläen ja heitä tukien

Myös kansainvälisen diakoniatyön onnistumista on peilattava näitä haasteita vasten. Suurimpana haasteena meillä kaikilla humanitaarista työtä tekevilla on ylläpitää ja kasvattaa ihmisten toivoa, välittämistä ja huolenpitoa. Diakonia määritellään monin tavoin, mutta yhteisenä tehtävänä nähdään etsiminen ja ihmisen hädän ja kärsimyksen lievittäminen. Se pyrkii auttamaan ihmisiä selviytymään vaikeuksienkin keskellä. Diakonian tavoitteena on vahvistaa ihmisten osallisuutta ja vastuullisuutta. Haasteelliseksi tehtävän tekee pyrkimys vaikuttaa myös epäkohtien syihin. Se on valtava ja velvoittava missio.

Kansainvälisen diakoniatyön onnistuminen on perustunut siihen, että se on juurtunut ihmisten elämään ja tukee arjen selviytymistä. Humanitaarisissa kriiseissä avun tarpeen tunnistaminen, ja siihen vastaaminen nopeasti, on ydinkysymys. Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun näkökulmasta arvokkainta tukea antavat ne instituutiot ja järjestöt, jotka elävät ihmisten kanssa arjessa ehkäisten katastrofeja, auttaen niiden aikana ja vielä jälleenrakennuksessakin. Toiminnan lähtökohtana on aina oltava ihmisten tarpeet riippumatta heidän etnisestä, uskonnollisesta, yhteiskunnallisesta tai sosiaalisesta taustastaan. Avun tarvitsijat eivät ole yhtenäinen ryhmä, jolla olisi yhtenäiset tarpeet ja toiveet. Heissä heijastuu koko yhteisön moninaisuus. Kirjo toimijoissa on myös tuen edellytys.

Parhaimmillaan kansainvälinen diakoniatyö lisää omien verkostojensa ja toimijoidensa kautta avustustyön onnistumista tuomalla esille niiden ääntä, joita ei ehkä muutoin kuultaisi. Tämä on osallisuuden ja vastuullisuuden vahvistamista. Tässä tehtävässä kaikilla toimijoilla on oma tärkeä roolinsa eikä kenenkään rooli ole korvattavissa. Kukaan ei voi yksin poistaa hätää ja vastata kaikkiin tarpeisiin – jokaista tarvitaan.

USA ja muut länsimaat myyvät köyhän kenkäparista

Wille Riekkinen

Pääsin osalliseksi mahtavasta teatterielämyksestä, jossa taidokkaasti ohjattu ja toteutettu kokonaisuus ei jättänyt ketään kylmäksi. Kyseessä oli Kuopion kaupunginteatterin musikaali ”Minna Canth.” Kuopiolaisen, 1800-luvun lopulla eläneen ja vaikuttaneen kirjailijan tarmokkuus, selväjärkisyys ja oikeudenmukaisuuden jano pääsivät siinä täysiin oikeuksiinsa. Harvoin olen teatterista tullut ulos niin innoissani ja satutettuna kuin tuon esityksen jälkeen.

Ensimmäisenä Minnan Canthin sanoma toi mieleeni Vanhan testamentin yhteiskuntakriittisten profeettojen sanoman, toiseksi kysymykset globaalien arvojen mahdollisuudesta ja välttämättömyydestä. Kolmanneksi nousi esiin kysymys ihmisoikeuksista ja tavallisen ihmisen tulevaisuudesta omana aikamme.

Vanhan testamentin yhteiskuntakritiikki

En tiedä, miten paljon Minna Canth luki vaikkapa Amoksen tai Jesajan kirjaa enkä siitä, kuinka hyvin hän oli tietoinen Karl Marxin Pääoman vaikutushistoriasta. Yhteyksiä näihin kaikkiin kuitenkin vainusin esityksen aikana.

Vanhan testamentin yhteiskuntakriittisten profeettojen sanoma oli harvinaisen selkeä. He kääntyivät mielivaltaista ja korruptiolle altista vallankäyttöä vastaan ja puolustivat köyhän kansan oikeuksia. Tämä näkyy esimerkiksi Amoksen julistuksessa keinottelijoita ja petollisia kauppiaita vastaan:

Kuulkaa tätä, te jotka poljette vähävaraisia ja ajatte maaseudun köyhät perikatoon! Te sanotte: ”Milloin päättyy uudenkuun juhla, että saamme myydä viljaa, milloin sa-patti, että saamme avata varastot? Milloin voimme taas pienentää mitta, suurentaa hintaa ja pettää väärällä vaa’alla? Näin saamme varattomat valtaamme rahalla ja köyhät kenkäparin hinnalla. Ja akanatkin myymme jyvänä!” (8: 4–6)

Tuollainen käytös ei jää seurauksia vaille, toteaa profeetta sanoessaan:

Herra on vannonut Jaakobin kunnian kautta: Minä en unohda yhtäkään heidän tekoansa! Eikö maa tämän takia järise, eivätkö kaikki sen asukkaat valita? Eikö se kaikkineen nouse kuin Niilin vesi, kohoa ja laske kuin Egyptin virta?

Sinä päivänä – sanoo Herra Jumala – minä annan auringon laskea puolenpäivän aikaan ja pimennän maan keskellä kirkasta päivää. Minä muutan teidän juhlanne suruksi ja kaikki laulunne valitusvirsiksi. Minä puen kaikkien ylle säkkivaatteen ja

ajatan teidän pääanne paljaaksi. Silloin on suru kuin ainoasta pojasta. Se päivä on katkera päivä. (8: 7–10)

Yhteiskuntakriittisten profeettojen tehtävänä oli tunnistaa yhteisön synnit, varoittaa niistä ja tehdä johtopäätöksiä tuhon tiestä. Esimerkkinä tästä on Jesajan kirjan 5. luku, jossa profeetta esittää syytöksensä voi-huutojen muodossa:

Voi niitä, jotka liittävät talon taloon ja yhdistävät pellon peltoon, kunnes koko maa on yksin heidän eikä kukaan muu mahdu elämään siellä...

Voi niitä, jotka sanovat pahaa hyväksi ja hyvää pahaksi! Pimeyden he kääntävät valoksi ja valon pimeydeksi, karvaan makeaksi ja makean karvaiseksi.

Voi niitä, jotka ihailevat omaa älyään ja omasta mielestään ovat perin viisaita!

Voi niitä, jotka ovat sankareita viiniruukun ääressä, niitä, jotka ovat väkeviä juomien sekoittajina! Lahjuksesta he julistavat syyllisen syyttömäksi. Siltä, joka on oikeassa, he ottavat oikeuden. (5: 8, 20–23)

Johtopäätöksissä (5: 24–25) puhutaan Herran vihasta, johon viitataan monesti muutenkin (esim. 4: 13–15):

Sen tähden: niin kuin tulen kieli syö sängen, niin kuin kuiva ruoho häipyä liekkiin, niin lahoavat heidän juurensa ja heidän kukkansa hajoavat tomuna ilmaan. He ovat hylänneet Herran Sebaotin käskyt ja halveksineet Israelin Pyhän sanaa. Niin Herra antaa vihansa leimahtaa kansansa yllä, hän kohottaa kätensä ja lyö. Vuoret järähtelevät, ja kaduilla viruu ruumiita kuin jätteitä tunkiolla. Vieläkään ei väistynyt Herran viha, hänen kätensä on yhä koholla, valmiina lyömään.

Herra asettuu käymään oikeutta, hän ryhtyy tuomitsemaan kansaansa. Hän tulee ja vaatii tilille kansansa vanhimmat ja hallitusmiehet: - Te olette riistäneet tyhjiin, te olette tärvelleet viinitarhan, köyhien omasta te olette koonneet omaisuutenne. Millä oikeudella te ruhjotte minun kansaani, iskette köyhiä vasten kasvoja?

Profeetalliset sanat rupesivat pyörimään mielessäni teatteriesityksen aikana. Raamatunkohdissa tunnistetut yhteiskunnalliset epäkohdat samoin kuin niiden seuraukset koskivat pientä kansaa Lähi-idässä noin 2700 vuotta sitten. Samanlaisia työttömiin, köyhiin, naisiin ja vähäosaisiin liittyviä räikeitä epäkohtia paljasti myös Minna Canth teoksissaan. Siinäpä niiden ilmaisuvoima ja iskevyyden olikin: syytökset olivat totta ja aiheuttivat moraalisen krapulan. Tuholla Minna ei kuitenkaan uhkaillut. Hän jätti vastuun lukijoille ja näytelmiensä katsojille. Monen suomalaisen ihmisen arvomaailmaan kylvettiin näin tehokkaalla tavalla profeetallinen siemen.

Gloaalien arvojen mahdollisuus

Monet 1800-luvun yhteiskunnalliset epäkohdat on saatu korjattua. Oikeus ”punaisen viivan” vetämiseen annettiin 1900-luvun alussa myös naisille ja nykyinen perustuslakimme takaa ainakin periaatteessa tasapuoliset ja oikeudenmukaiset olosuhteet kaikille kansalaisille. Miksi meillä sitten on yhä niin paljon työttömyyttä, tyytymättömyyttä viranomaistoimintaan, epävarmuutta toimeentulosta, leipäjonoja samoin kuin heitteillejättöjä niin lasten kuin vanhustenkin parissa? Joku vastaa tähän että siksi, koska olemme riippuvaisia maailman markkinataloudesta ja globalisaation vaikutuksista. Tämän takia tarkastelukulmaa on nyt suurennettava.

Minna Canthin perintö velvoittaa siis kysymään, onko olemassa sellaisia globaaleja arvoja, joihin nojautuen voimme ratkaista *koko maailman* satojen miljoonien ihmisten nälän ja köyhyyden ongelman, estää ympäristömme tuhoutumisen ja pysäyttää ihmisyhteisöjen sosiaalinen pirstoutuminen siihen kuuluvine ongelmineen. Olisiko Minna Canthin harjoittama moraalinen päättelykyky tässä avuksi?

Ensinnäkin on todettava, että moraalinen päättelykyky on kaikilla ihmisillä. Sen takia apostoli Paavalikin sanoo, että kaikki – edes hapuillen – pyrkivät elävää Jumalaa kohti. Luonnonoikeudellisen ajattelun mukaan ihminen on luotu sellaiseksi, että jokainen kykenee periaatteessa erottamaan hyvän ja pahan, tajuamaan, että lähimmäistä on rakastettava kuin itseä ja johtamaan tästä yhteisiä toimintaperiaatteita.

Tämän luonnonoikeusteorian hyvänä puolena on se, että jokaisella ihmisellä katsotaan olevan kyky moraaliseen päättelyyn. Millään instanssilla ei kuitenkaan ole yksinoikeutta moraalisiin totuuksiin. Omatunto ja järki on annettu meille kaikille, asuimmepa missä ympäristössä tahansa.

Elämänympäristöstä riippuen ihmisen moraalinen päättely on kuitenkin aina historia- ja kulttuurisidonnaista. Ihmiskunnalla ei ole tajunnassaan sellaista puhdasta, historiallisista edellytyksistä ja ihmisen itsekkyydestä vapaata omaatuntoa, jota voitaisiin käyttää ”objektiivisena mittarina” eri tilanteissa. Länsimaisesti orientoituneessa ajattelussa omatunto toimii monissa asioissa toisin kuin afrikkalaisessa tai itämaisessä elinympäristössä. Ihmisten yhteiskunnallinen asema ja taloudellisosiaaliset kytkökset voivat myös kiihdyttää tai vaientaa omantunnon toimintaa, aivan kuten 1800-luvun Kuopiossakin.

Minna Canth olisi pöyristynyt, jos nyt huomaisi, että esimerkiksi YK:n ihmisoikeuksien julistusta on usein haluttu vesittää vetoamalla kulttuurieroihin. Väite ei kuitenkaan pidä paikkaansa. Oikeuksien polkemisilla on nimittäin paljon raadollisempi peruste: ne ovat merkki takapajuisuudesta tai ne ovat yksinkertaisesti brutaalin vallankäytön ilmaisuja.

On varsin inhimillistä, että yhteisen arvopohjan etsinnässä sijoitamme pääongelman helposti köyhien maiden yhteiskuntien takapajuihin ja epädemokraattisiin muotoihin, poliittiseen ja uskonnolliseen fanatismiin, joka ilmenee pahimmillaan terrorismina ja korruptioherkkyytenä. Näitä ongelmia ei sovi koskaan vähätellä. Silti on pakko kysyä ensin, keillä on maailman asioihin eniten vaikutusvaltaa ja missä määrin sen puitteissa käytetään globaalia arvopohjaa. Näin kysyttäessä keskiöön nousevat rikkaat teollisuusmaat.

Avainasemassa rikkaat teollisuusmaat

Me kaikki tiedämme, että nykyiseen maailmanmenoon vaikuttavat eniten Yhdysvallat ja G 8 -maat samoin kuin kaikki muut läntisen markkinatalouden edustajat Kremlillä myöten. Erityisesti USA:n viimeaikainen politiikka osoittaa, että tällä hetkellä on varsin vaikea löytää yhteistä arvopohjaa maailman asioihin. Itsekkyys ei nimittäin sellaiseksi kelpaa. USA:n yritykset estää kansainvälisen rikostuomioistuimen perustaminen ja koskemattomuuden hankkiminen vaikka väkivalloin oman maan sotilaille, kieltäytyminen allekirjoittamasta Lasten oikeuksien sopimusta, Kioton ympäristösopimusta tai henkilömiinat kieltävää sopimusta ovat eräitä esimerkkejä siitä, että maailman johtava suurvalta ajattelee ensisijaisesti vain omaa, ei ihmiskunnan yhteistä etua. Laastarilapun tähän tendenssiin tuonee Balin ympäristökokouksessa luvattu mukaantulo yhteisiin ympäristötalkoisiin.

Omien etujen varjelemistaipumus tulee näkyviin myös niissä asioissa, joita USA tarjoaa universaaleiksi, koko ihmiskuntaa koskeviksi arvoiksi. Näitä ovat muun muassa vapaakauppa, ihmisoikeudet yksilöllisten vapausoikeuksien merkityksessä ja niin sanottu demokratia. Yhdysvaltain asettamat terästullit ja (EU:n tavoin) oman maatalouden suojaaminen kertovat, että vapaakaupan periaatteet ovat hyväksyttäviä, jos ne vain palvelevat omia etuja.

Myös Euroopan maiden politiikasta ja erityisesti Euroopan historiasta löytyy paljon samansuuntaista itsekeskeistä toimintatapaa. Itse asiassa Euroopan koko uuden ajan historian yleisenä piirteenä on, että varsinkin muita kuin eurooppalaisia koskevat inhimilliset arvot ovat tavallisesti saaneet väistyä taloudellisen hyötyajattelun tieltä. Tämä osoittaa, ettei niillä voimilla, joilla on eniten vaikutusta koko maailman kohtaloon, ole aikomustakaan lähestyä asioita ihmiskunnan yhteisten arvojen pohjalta. Kiinan ja Intian nousu takaisin talouden maailmanmahdeiksi pari sataa vuotta kestäneen taloudellisen notkahduksen jälkeen ei tuone sekään globaalia ratkaisua asiaan, vaikka näiden maiden vaikutus tuleeikin entisestään korostumaan. Kas, niissäkin kun jyllää kilpailukulttuuri elämän eri aloilla.

Ihmisoikeuksien tulevaisuus

Tässä itsekkyyden kulttuurin leimaamassa maailmassa meidän on siis kysyttävä, miten voimme päästä tästä eteenpäin? Emme missään nimessä nimittäin saa luopua ihanteesta, jonka mukaan tämä maapallo on paikka, jossa kaikkien ihmisten on hyvä elää, ja jossa myös elämän fyysiset raamit ovat kestäväällä pohjalla.

Karut tosiasiat tekevät edellä ilmaistun ihanteen toteuttamisen kuitenkin vaikeaksi, jonkun mielestä utopistiseksi. Nykymaailman suurilla ja pienillä johtajilla ei nimittäin ole yhteistä, inhimillisen kehityksen mahdollistavaa arvopohjaa. Liian usein puhutaan vain jatkuvan kasvun ihanteesta ja voittojen maksimoinnista globaalilla tasolla. Poliittiset päätöksentekijät ja kansojen johtajat ovat usein äänettöminä yhtiömiehinä mukana tässä kujanjuoksussa. Mutta juuri tämän takia kirkkojen on jatkuvasti puhuttava yhteisen arvopohjan puolesta ja muistutettava niistä dokumenteista, joista yhdessä on kyllä sovittu, mutta joita ei vielä kukaan noudateta. Tärkein näistä on YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus.

Tätä ihmisoikeuksien puolustamista ja jokaisen ihmisen ainutlaatuisuuden tähdentämistä kirkot suorittavat omista lähtökohdistaan eli Jumala-uskosta käsin. Jumala on luonut tämän maailman, sillä on Jumalan antama tarkoitus ja jokaisella ihmisellä on yhtäläinen, Jumalan antama ihmisarvo pelkästään ihmisyytensä perusteella. Maa on annettu viljeltäväksi ja varjeltavaksi, mutta aidon kehityksen tärkein mittari ei ole tuottavuuden vaan inhimillisyyden lisääminen luomakunnassa. Kyseessä ei ole kasvaminen *omistajana* vaan *ihmisenä*. Tämä tarkoittaa elämisen edellytysten antamista myös yhteiskunnan vähemmän tuottaville jäsenille. ”Minkä toivotte ihmisten tekevän teille, tehkää se heille”, sanotaan Kultaisessa säännössä.

Korostaessamme yleisiä ihmisoikeuksia voimme siis vedota yhteiseen hyvään. Globaalien perusongelmien (köyhyys, ympäristön saastuminen, yhteisöjen hajoaminen, nälkä, syrjäytyminen, toivottomuus, terrorismi) ratkaisu on pitkällä tähtäimellä kaikkien edun mukaista. Lyhytnäköinen globaalin hyödyn politiikka ei vielä näe, että maapallon ja ihmisten kestokyvyn rajat tulevat varsin pian vastaan. Siksi ”tarvitaan aivan uudenlainen ajattelutapa, jotta voidaan ratkaista ongelmat, joita olemme luoneet vanhalla ajattelutavalla.” (A. Einstein)

On heräämisen aika

Usko Jumalaan synnyttää aina eettisiä imperatiiveja. Ne voivat olla uusia uria aukovia eettisiä linjauksia tai jo vuosituhansia sitten elämää kantaviksi havaittuja asioita. Yksi tärkeimmistä on ihmisten keskinäinen solidaarisuus, jota tukee profeettallisen perinnön ohella myös luonnonoikeusajattelu.

Sanan solidaarisuus sisältö on haalennut, mutta myös laajennut sitten Lech

Walesan päivien. Sen vaihtoehto, itsekäs markkinatalous, kuitenkin hirvittää. Pahimmillaan tuloksena on armoton viidakon laki, jossa vain vahvat ja rikkaat pärjäävät, muut tuhoutuvat, tai ainakin heidän elämänlaatussa on epäinhimillinen. Kilpailukulttuurin ja ahneuden lopputuloksia voikin uumoilla jo nyt. Käytettävissä olevasta teknologiasta huolimatta sadat miljoonat ihmiset näkevät nälkää. Moni jää hoitamatta ja kasvattamatta. Massat tylsistetään väkivaltaviitteellä ja luke-mattomat joutuvat ihmiskaupan uhreiksi. Toivottomuus ja katkeruus lisääntyvät, syrjäytymiskehitys kukoistaa. Pahimmillaan syrjintä haluttaisiin jopa lakisääteiseksi. Luetteloa voisi jatkaa pitkään, eikä siitä puhtain paperein selviä kukaan. Siksi nyt on heräämisen aika!

Ihmiskunnan historia on tähän asti ollut katastrofien historiaa. Pahimmat tuhot on ihminen itse saanut aikaan, eikä siinä kirkkokaan ole aina osannut toimia oikein. Menneisyyden synkät varjot auttavat meitä parhaimmillaan vapautumaan täydellisysharhasta ja ehkä estävät toistelemasta aiempia vääryyksiä. Aiheutetut kärsimykset unohtuvat meiltä kuitenkin niin helposti, kun on kyseessä oma etu ja ”paikka elämässä”. Menneestä kannattaa kuitenkin oppia ainakin sen verran, ettei tarvittaisi enää uusia maailmanlaajuisia katastrofeja keskinäiseen välienselvittelyyn. Maailmanpalon ainekset kun alkavat taas olla koossa. Jos sellainen tulee, siinä käytettäneen ydinaseita suruttomasti. Se tietysti helpottaa tulevaisuuden ennustamista: sitä seuraavat taistot käydäänkin tuon ajan uusimmalla teknologialla – kivillä.

Solidaarisuuden haaste ja tavallisen ihmisen rinnalle asettuminen saattaa näyttää toivottomalta yritykseltä itsekkyyuskulttuurin valtakaudella. Se on kuitenkin se tie, jonka Kristus viitoittaa eteemme. Kulutusjuhlia ja menestystä hän ei seuraajilleen luvannutkaan, mutta lupasi olla kanssamme joka päivä maailman loppuun saakka. Me myös tiedämme, että uskon, toivon ja rakkauden leimaamalla elämäntavalla on oleva viimeinen sana tässä maailmassa ja tulevassa. Nyt se merkitsee meille suurta haastetta, tietoisuutta elämän haavoittuvuudesta, rististä ja kärsimyksestäkin. Silti tuon tien kulkijoilla on jotakin paljon arvokkaampaa kuin rikkauksilla ostettu onni, nimittäin Jumalan rauha sydämessä. Tuota rauhaa tavoittelevat tietämättään ja epätoivoisella strategialla kaikki ”tämän maailman ihmisyöjätkin”.

KUA toivon lipunkantajana

Juhlavuottaan viettäneen KUA:n kannattaa omalla toiminnallaan muistuttaa nykyajan eurooppalaisille ja samalla myös amerikkalaisille ”kannibalisteille”, ettei meistä tee sivistyneitä – saati kristittyjä – se, että opimme käyttämään haarukkaa ja veistä. Ainoa, mikä meihin puree, on jokaista ihmistä kunnioitava, rakkaudesta kumpuava solidaarisuus ihmislasta kohtaan. Sitä voi kutsua myös diakoniatyöksi

sanan laajassa merkityksessä. Kunpa sen kohdalla oppisimme vilpittömästi toteamaan, että ”tuosta saarnasta olen aina pitänyt.” Toteamuksen arvopohjaan liittyvä Jumala-uskon indikaatiivi sisältää näet jo eettisiä imperatiiveja, joilla on paikallista, globaalia ja jopa ajan rajatkin ylittävää merkitystä. Uskonpa, että tämän myöntäisi omiana aikanamme myös Minna Canth, vaikkei hän kuulemma ollutkaan väleissä Kuopion piispan kanssa vielä elinaikanaan.

Siltoja rakentamaan – matkakuvaus Somaliasta

Antti Pentikäinen

Istun tammikuussa työntekijämme Mahdi Abdilen ja kansanedustaja Pekka Haaviston kanssa lentokoneessa matkalla Somaliaan. Takana on useita viikkoja kestänyt intensiivinen valmistautuminen. Maa uhkaa vajota jälleen lohduuttoman syvälle sodan syövereihin. Joulukuussa 2006 pääkaupunki Mogadishun vallanneet etiopialaiset ovat yhä suuremmissa vaikeuksissa yrittäessään tukea väliaikaishallitusta, joka pystyy tosiasiallisesti pitämään halussaan vain muutamaa osaa pääkaupungista sekä hallintokeskus Baidoa ja alueita Etiopian rajalta. Islamic Court -oppositio ottaa jälleen haltuunsa yhä uusia kaupunkeja ja usein ilman taistelua.

Auttamista ääriolosuhteissa

Pääkaupunki on muuttunut aavekaupungiksi. Ihmiset ovat paenneet islamistitalistelijoiden ja etiopialaisten välisiä yhteenottoja. Molemmat ryhmät ovat syyllistyneet siviileihin kohdistuneisiin iskuihin. Etiopialaisia syytetään jopa summittaisista kranaatti-iskuista siviilien asumukseen jonkinlaisena kostoiskuna islamistien hyökäyksille. Tämä täyttäisi jo sotarikoksen tunnusmerkit.

Humanitaarinen tilanne maassa on muuttunut todella vaikeaksi. Lasten aliravitsemus on suurempaa kuin toisella sodan repimällä alueella, Sudanin Darfurissa. Kaikkein köyhimmät eivät pääse pakoon taisteluita, ja avustustyöntekijöiden on vaikea päästä heidän luokseen. Lääkärit ilman rajoja -järjestön työntekijöitä kidnapataan Puntlandissa ja järjestö vetää kaikki kansainväliset työntekijänsä maasta. Saksalaisen sisarjärjestömme Diakonian avustussuhteeseen osuu tienvarsipommi, ja tukemamme Life and Peace -järjestön paikallinen yhteistyökumppani murhataan.

Tästä huolimatta juuri nyt on oikea aika Kirkon Ulkomaanavulla lisätä panostustaan Somaliaan ja siellä asuvien ihmisten auttamiseksi. Marraskuussa 58 uskonnollista johtajaa ja naisvaikuttajaa kokoontuivat kutsustamme yhteen pohtimaan ruohonjuuritason rauhantyötä. Yhdessä valmistelemme kokousta, johon kutsutaan mukaan myös Somalian perinteisiä vaikuttajia eli kylävanhimpia mukaan. Hanke on uskalias, mutta kaikki ymmärtävät rauhantyön merkityksen juuri tällaisena aikana. Islam on perimmiltään rauhan uskonto, he muistuttavat minulle.

Samaan aikaan valmistelemme sisarjärjestöjemme kanssa humanitaarisen työn laajentamista. YK yrittää turvata avustusennot Mogadishun lähelle Afgoihin, jonne on paennut valtavasti ihmisiä. Sielläkin joudutaan liikkumaan panssaroiduilla autoilla aseistetussa saattueessa.

Kenen ääni kuuluu

Paluumatkalla Nairobissa mellakkapoliisit ovat tulleet kaduille. Epäselvyys vaalituloksesta on tuonut ihmiset kaduille ja yhteenotoissa arvioidaan kuolleen jo lähes tuhat ihmistä. Kiberan ja Rift Valleyn slummeissa ei olla tyytymättömiä vain hallitukseen vaan myös kirkkojen toimintaan. Moni kirkollinen johtaja on tullut vedetyksi mukaan politiikkaan. Kirkot eivät ole yhtenäisenä nousseet vastustamaan väkivaltaa ja etnisten ristiriitojen puhkeamista. Nairobissa päämajaansa pitävä Afrikan kirkkojen konferenssin (AACC) pääsihteeri Mwume Dandala pitää tätä hyvin vakavana epäonnistumisena. Samaan aikaan AACC yrittää koota Afrikan kirkoista yhtenäistä voimaa köyhyyden vastaisessa kamppailussa. Tulevien vuosien teemaksi on valittu *Köyhyys on vastoin Jumalan tahtoa*.

Monilla alueilla kirkot tekevät käytännön tasolla heikoimmassa asemassa olevien hyväksi enemmän kuin valtio. Ihmiset luottavat uskonnollisiin johtajiin paljon enemmän kuin poliitikkoihin. Heiltä odotetaan siten myös vaikuttamista niihin poliittisiin ratkaisuihin, joilla köyhyyteen yritetään vaikuttaa.

Vahvistaakseen omaa panostaan pohjoisen ekumeeniset avustujajärjestöt ja etelän kirkkojen diakoniset yksiköt ovat perustaneet Actin, Action by Churches Together – järjestön. Actin erityislaatuinen luonne tuleekin juuri etelän omistajuudesta. Se ei koskaan tule olemaan vain pohjoisesta perustettu järjestö, joka väittää edustavansa etelän ihmisiä, vaan aito etelän kansalaisyhteiskunnan ja kansanliikkeen osa.

Actin pitäisi olla toimintakuntoinen kehitysyhteistyön, vaikuttamistoiminnan ja humanitaarisen avun osalta vuoden 2009 alussa. Actin tarkoitus on auttaa rakenteessa mukana olevien järjestöjen koordinaatiota paikallistasolle ja tehostaa vaikuttamistoimintaa. Siitä on tulossa maailman suurin ei-valtiollinen kehitysyhteistyötoimija.

Actin tunnuspiirteenä tulee toivottavasti olemaan etelän johtajuus, sekä sisältöjen että henkilöiden osalta. On aina parempi, jos ihmiset itse pääsevät puhumaan heitä koskevista asioista. Avustusjärjestöjen tehtävänä on tukeminen ja rinnalla kulkeminen.

Uskonto avun esteenä

Muutama kuukausi sitten minulta kysyttiin Nairobissa, johtuuko ekumeenisten avustusjärjestöjen vähäinen panos Somalian hyväksi siitä, että maassa asuu lähes yksinomaan muslimeja. Vuosien saatossa Somalia on saanut huomattavan paljon vähemmän huomiota ja avustuksia kuin Sudanin eri kriisit, joissa kristityt ovat olleet osapuolena.

Sama asennoituminen leimaa ikävä kyllä länsimaiden suhtautumista Somaliaa kohtaan yleisesti. Viimeiset neljätoista sodan vuotta ovat täynnä keskusteluhaluttomuutta, vääринymmärryksiä ja lyhytnäköisiä päätöksiä, jotka ovat vieneet maan vain syvemmälle sodan kurimukseen. Suurimmassa osassa tämän ajan konflikteja länsimaat eivät ole vain viattomia sivustakatsojia vaan osapuolia. Jälkien korjaaminen vaatii sellaista rehellistä itsetutkiskelua ja vuoropuhelua eri uskontojen ja kulttuurien välillä, jota ei toistaiseksi ole näköpiirissä. Ekumeeniset avustusjärjestöt voivat kuitenkin omalla panoksellaan tasoittaa tietä.

Kansainvälinen diakonia vai lähetys

Voitto Huotari

Kirkon ulkomaanavun avustustoiminta on viime vuosina kasvanut tuntuvasti. Samalla on vilkastunut keskustelu kansainvälisen diakonian ja lähetysten suhteesta. Kun molemmat haluavat vaalia omaleimaista identiteettiään, tilanne on saanut aikaan myös epäselvyyttä ja hämmennystä.

Yksittäisen ihmisen tai avustustahon valitessa kanavaa, jota kautta hän apunsa lähettää, saattaa tulla esiin diakonian ja lähetysten erilainen arvostaminen. Tiedon lisääntyminen kansoista, kulttuureista ja uskonnoista heittää haastetta perinteiselle lähetysajattelulle. Millä oikeutuksella pidän uskoani muita parempana ja haluan tukea sen julistamista? Epätietoisuus tästä on heikentänyt joidenkin mielenkiintoa lähetysjärjestöjä kohtaan ja lisännyt vastaavasti Kirkon ulkomaanavun tukemista. Tämä olisi ikään kuin neutraalimpaa, ongelmattomampaa.

Kirkon ulkomaanapu on siis ollut kelvollinen avustuskanava hänellekin, joka ei pidä kristillistä vakaumusta itselleen keskeisenä. On joka tapauksessa luotettavaa kanavoita apu tätä kautta, hän saattaa ajatella. Tiedetäänhän, että Kirkon ulkomaa-
navun kautta avustusvaroista menee ulkomaisiin kohteisiin suhteellisesti enemmän kuin muissa järjestöissä, ja kirkoilla on hyvät yhteistyökumppanit viemässä apua perille sitä tarvitseville. Perusteena voi siis olla myös diakonian periaate, että ai-
neellista ja muuta apua annetaan välittömän tarpeen perusteella liittämättä siihen sanallista julistusta. Samalla toisten mielestä Kirkon ulkomaanavun toiminta on puolinaista juuri siksi, että siinä ei tuoda esille kristilliseen uskoon saattamista.

Diakonia ja lähetys kumpuavat yhdenvertaisesti kirkon olemuksesta

Kirkon kannalta lähetyksellä ja diakonialla on sama lähtökohta: Kristuksen rakkaus meitä ihmisiä kohtaan. Tästä molemmat – lähetys ja diakonia – saavat kirkon työnä oikeutuksensa. Molemmilla on myös yksi ja sama motiivi: jakaa rakkautta ja tehdä toiselle ihmiselle sitä, mitä toivoisi itselleen vastaavassa tilanteessa tehtävän. Molempien lähtökohta on kirkon olemuksen ytimessä. Kumpikaan ei ole sen lähempänä tai kauempänä ytimeä kuin toinenkaan.

Kirkon ulospäin suuntautuvasta perustehtävästä puhutaan yleisesti missiona. Se suomennetaan usein lähetykseksi, mutta kansainvälisessä kielenkäytössä missiolla on laajempi sisältö kuin meillä. Sillä tarkoitetaan yleisemmin kirkon tehtävää, ja sen piiriin kuuluu niin julistus kuin palvelukin. Kirkko toteuttaa ulospäin suuntautuvaa tehtäväänsä kaksikäteisesti julistaen ja palvellen, lähetystyötä ja diakoniaa toteuttamalla.

Lähetys hakee lähtökohtansa erityisesti lähetyksenkäskystä, jonka mukaan tavoitteena on tehdä eri kansat opetuslapsiksi kastamalla ja opettamalla (Matt. 28:18–20). Käytännössä suomalaiseen lähetystyöhön on aina kuulunut olennaisesti myös terveydenhuoltoa, monenlaista yleissivistävää ja jokapäiväiseen työhön liittyvää kouluttamista sekä humanitaarista avustustoimintaa. Tätä lähetysten monipuolisuutta on pidetty niin itsestään selvänä, ettei erikseen ole puhuttu lähetysten diakonisesta ulottuvuudesta.

Tietoisuuden jatkuva lisääntyminen köyhydestä maailman eri kulmilla, osattomuudesta ja nälästä ovat nostaneet yhä vahvemmin esille kysymyksen yhteiskunnallisesta oikeudenmukaisuudesta kirkon lähetystehtävän alueelle. Siitäkin huolimatta kristillisestä uskosta todistaminen on lähetysten tarkoituksellinen ja tiedostettu perustavoite.

Lähetystyö on kirkon olemuksen vuoksi väistämätöntä. Nykyaikana se on myös hyvin ”paraatikelpoista”; jo pintapuolisesti tarkkaillen voi oivaltaa, että hyvän elämän rakentamiseen tarvitaan uskoa, eivätkä kaikki uskot ole vaikutuksiltaan samanlaisia. Itsekkyuden, köyhyyden, ahneuden, väkivallan, ahdistuksen, sortamisen ja epätasa-arvon maailmassa kristillinen usko voi suunnata elämää oikein, ja ennen kaikkea se voi olla motiivi rakentaa itselle ja toisille parempaa elämää.

Nykyaikainen lähetystyö menetelmineen täyttää toisten tasavertaiselle ja ihmisarvoiselle kohtaamiselle asetettavat laatuvaatimukset. Joka näkee siinä ongelmia, elää menneiden vuosikymmenten mielikuvien maailmassa. Mutta samalla on syytä korostaa, että uskontoteologia vaatii kyllä myös päivittämistä sen kontekstin mukaiseksi, jossa nyt elämme.

Diakonian ja lähetyksen erilaista identiteettiä pitää vaalia

Diakonialla on raamatulliset ja teologiset juuret siinä kuin lähetykselläkin. Ne ovat Jeesuksen omassa uhrautuvassa rakkaudessa ihmisten hyväksi. Diakonia saa perustelunsa hänen esikuvastaan, köyhien, syrjäytettyjen, sairaiden, väkivallan kohteeksi joutuneiden ja alistettujen palvelemisesta ja auttamisesta sekä hänen seuraajiaan tähän kehottavasta opetuksestaan.

Kirkon diakonian periaatteisiin kuuluu tunnistaa autettavan välitön hätä ja antaa sen mukaista apua sekä vaikuttaa köyhyyden ja epäoikeudenmukaisuuden syihin. Periaatteisiin kuuluu myös, että avustaminen ei ole väline minkään sen ulkopuolisten tavoitteiden, kuten esimerkiksi kristityksi johdattamisen, palveluksessa. Käytännössä Kirkon ulkomaanavun välittämä apu voi olla samanlaista kuin minkä tahansa humanitaarisen avustusjärjestön.

Diakoniassa ei siis välttämättä ole ainutlaatuisia auttamisen tapa. Kristillisen uskon erityistä antia on motivaatio. Kristitty tuntee vastuunsa Jumalan edessä. Usko osoittaa myös, miten jokainen kaukainenkin ihminen on lähimmäinen, ja että hänellä on loukkaamaton ihmisarvo ja hänen tarpeita kuuluu pitää ominaan.

Kirkon kannalta kansainvälinen diakonia ei ole sen oikeutetumpaa tai arvokkaampaa – taikka vähemmän arvoista – kuin lähetyksään. Kansainvälisellä diakonialla ja lähetyksellä on eri tavoin painottuvat omat identiteetit. Sen vaaliminen on kummallekin keskeistä ja tärkeää. Luonteiden erilaisuutta on syytä kunnioittaa.

Käännättämisen myytit

Reino Juntila

Viiime vuoden kesäkuussa kirjoitin Kotimaahan (Kotimaa 23/06, 9.6.2006) varsin kärjekkään mielipiteen liittyen kansainvälisen diakonian ja lähetystyön suhteeseen julkisuudessa. Siinä keskeisinä elementteinä olivat käsitteet *pyyteetön auttaminen* ja jotenkin vastakkaisena käsitteenä *lähetystyö*. Lähtökohtana oli toiminnanjohtaja Antti Pentikäisen määrittely Kirkon Ulkomaanavun toimintaperiaatteista:

Humanitaaristen järjestöjen yhteisiin sääntöihin nojautuen KUA ei tee lähetystyötä. Kirkossa meidän tehtävämme on pyyteetön rakkauden palvelu, jota teemme niin muslimien kuin buddhalaisten parissa heidän vakaumustaan kunnioittaen.

Kommentoin kotimaan kirjoituksessani Pentikäisen määrittelyssä erityisesti kahta ajatusta:

Heikoimman puolesta toimiminen ei edellytä oman kristillisen identiteetin häivyttämistä. Kyllä kai diakonian erityisanti maailmalle tulee juuri kristillisestä identiteetistä.

Jos KUA:n linjaa kuvataan Pentikäisen tapaan siten, että meidän erityispiirteemme on "ei lähetystyö", siihen sisältyy väistämättä väite, että kirkon lähetystyö on humanista näkökulmasta epäiltävää ja moraalisesti kestämatöntä. Samoin oman toiminnan erityispiirteeksi mainittu pyyteetön palveleminen sisältää väitteen, että muut kirkon toimijat ovat pyyteellisen ja valikoivan auttamisen linjalla.

Vastineessaan tähän kirjoitukseen Antti Pentikäinen ja Vesa Häkkinen KUA:sta vakuuttivat arvostavansa lähetystyötä, omaavansa selkeästi kristillisen identiteetin ja toimivansa nimenomaan kirkkomme toimeksiannosta sen työssä. (Kotimaa 24/06, 16.6.2006.) Kirjoitus johti muutenkin runsaaseen ajatusten vaihtoon osin julkisuudessa, mutta myös keskusteluina lähetystyön ja kansainvälisen diakonian työntekijöiden kesken. Tällä hetkellä tuntuu, että keskinäinen ymmärtämys ja luottamus ovat lisääntyneet ja vahvistunut, eikä samantapaiselle kritiikille ole tämän hetken tilanteessa tarvetta. Kuitenkin sen myötä heräsi kysymyksiä, joita tekee mieli tarjota edelleen pohdittavaksi.

Kysymykseni kirkon julistuksen ja palvelun rooleista ja olemuksesta nousevat taustastani. Olen toiminut toistaiseksi noin 30 vuotta lähetystyön palveluksessa lähetystyöntekijänä Pakistanissa, hiippakunnan lähetysshiiteerinä Helsingissä ja nyt aluekoordinaattorina Lähetysseuran ulkomaisessa työssä. Puhun siis vahvasti käytännön työntekijän taustalta, mutta olen jossain määrin pyrkinyt tutustumaan myös näistä asioista käytyyn keskusteluun kirkossamme.

Alkukirkon asetelmissa ensimmäisillä vuosisadoilla ei kirkon julistusta ja palvelua ymmärretty kovin eri asioiksi. Sana *diakonia* sisälsi palvelijan ja sanansaattajan – siis molemmat tehtävät samassa persoonassa. Rooman Keisari Julianus, joka halusi elvyttää vanhan kreikkalais-roomalaisen uskonnon nousevan kristinuskon sijaan, valitti eräässä kirjeessään, että galilealaisten ystävällisyys ja palvelu omiaan sekä vieraita kohtaan, niin teeskentelyä kuin se onkin, saattaa edistyksen asian hankalaan valoon. Oli muuten keisari hämmästyttävästi samoilla linjoilla kuin muuan uskonnottomuuden asianajaja, joka valitti Helsingin Sanomissa kirkon toiminnasta Jokelan murhenäytelmän yhteydessä.

Kristillinen identiteetti kansainvälisessä työssä

Lähetystyön luonnollinen lähtökohta on, että se julistaa ja elää todeksi evankeliumin sanomaa. Kaikkien maailman humanistien joukossa myös diakoniatyön erityinen anti maailmalle on se, että diakonia nousee evankeliumin pohjalta.

Maailman hädänalaisten auttamisessa on tilanteita, jotka edellyttävät auttajan oman ”logon” näkymättömyyttä ja työtä yhdessä missä tahansa auttamisen verkostossa. Tällaisessa tilanteessa diakonian ja lähetystyön työntekijät ovat keskenään samassa asemassa ja toimivat luonnollisesti itseään esille tuomatta ja avun tarvitsijoiden taustoja kyselemättä.

Läheskään kaikki auttamistilanteet maailmassamme eivät kuitenkaan välttämättä vaadi anonyymiä auttajaa. Ettei vain olisi joskus niinkin, että uskonnottomuutta ihanteenaan pitävästä kulttuuristamme katsoen saatamme nähdä anonyymin auttamisen tarpeen suurempana kuin itse tilanne maailmalla vaatii.

Oma kokemukseni lähetystyöntekijän viisumilla työtä tekevänä pappina islamilaisessa Pakistanissa tukee tällaisia havaintoja. Eräs muslimiystäväni sanoitti asian todeten lähetystyöntekijöiden kanssa olevan helpompi toimia yhdessä kuin sekulaarien eurooppalaisten avustustyöntekijöiden kanssa. Hän totesi olevan helppoa toimia henkilön kanssa, joka myös ottaa uskontonsa vakavasti ja jonka kanssa siitä voi helposti ja jännitteettä keskustella. Hän ei voinut uskoa ”uskonto-steriiliin” ihmiseen ja päätyi epäilemään, että tällaisella ihmisellä on jotain salattavaa taustassaan ja motiiveissaan. Siinä kontekstissa hänelle oli olennaista, että vieras

otti paikallisen kumppaninsa vakavasti ja tunsi kulttuuria riittävästi osataksaan kommunikoida mielekkäästi. Hänelle ei ollut ongelma, näkyikö tämän vieraan oma identiteetti. Sen näkyminen avoimesti herätti luottamusta mieluummin kuin torjuntaa tai aggressiota.

Lähetystyö ja diakonia ovat kirkon todistus maailmassa. Niiden keskinäinen työnjako on käytännöllinen kysymys, jossa tarkoituksenmukaisuus on suurempi teki-jä kuin teologiset kysymykset. Tältä pohjalta voi tehdä selkeää työnjakoa ja asettua molemmin puolin entistä selkeämmin tukemaan toisensa työtä ja tiedotusta.

Suurin yhteinen pulmamme saattaa olla täällä omassa maassamme ja kulttuurissamme eli oman yhteiskuntamme arvot ja niihin liittyvä mielikuvataistelu. Julkisuudessa ja yhteiskunnassa noudatettavat elämän arvot ovat kuin ameba, josta ei saa otetta. Selkeää on, että yhteiskuntamme on sekulaari. Se haluaa olla moniarvoinen. Tällainen moniarvoisuus on meille niin uusi asia, että yhteiskunnan yhteisten arvojen määrittely ja ilmaiseminen tai niiden perustelut eivät helposti onnistu. Varmin asenne on, ettei kukaan määrittele yhteisiä arvoja kovin tarkasti. Hyvä tarkoitus olla avoin monenlaisille elämän näkemyksille näyttää johtavan usein asenteeseen, jossa oma perinteinen kristillinen perinne on fiksua asettaa kyseenalaiseksi, ja samalla tulee olla avoin sinisilmäisyyteen saakka mille tahansa muulle ajattelulle. Keskeinen ajatus näyttää olevan, että jokainen yksilö muodostaa oman näkemyksensä pääasiassa tiedon kautta. Yhteisön tehtävä on ainoastaan varustaa yksilö tiedolla ja jättää sen jälkeen koko etiikka yksityisasiaksi.

Yhteiskuntamme arvokeskustelussa liikutaan tosiasiasa mielikuviin ja myytteihin perustuvassa maailmassa, jossa peruselementtejä ja todellisia lähtökohtia ei välttämättä perustella tai edes tunnusteta. Vapaan ajattelemisen kriteeriksi näyttää usein riittävän, että kristillinen ajattelu suljetaan pois, vaikka se sattuuikin olemaan lähde, josta oma historiallinen perintömme kumpuaa. Mistä entistä vapaampaa ajattelua sitten tulee? Eikö kaikki ajattelu kuitenkin perustu johonkin lähtökohtiin? Kun asioihin otetaan kantaa kristillisen ajattelun pohjalta, se on uskonnollista julistusta. Kun samoihin asioihin otetaan kantaa hindulaisen tai buddhalaisen ajattelun ja niiden modernien johdannaisten pohjalta, kyseessä on kulttuurikeskustelu – ei mikään julistus. Mielikuvat ovat olennaisia.

Tällaisessa mielikuvamaailmassa kristillinen julistus on häiritsevä tekijä siksi, että se selkeästi nousee määrittelystä arvopohjasta. Pinnallisemmankin ajattelijan on helppo osoittaa avaramielisyyttään kohdistamalla rajoittuneisuuskritiikkinsä suunnalle, joka määrittelee lähtökohtiansa – samalla oman avaramielisyytensä sisältöä hyvin hatarasti tunnistaen. Eikö ajatus moniarvoisuudesta edellytä, että ihmisten saatavilla on monia arvoja? Kuinka voidaan vaatia moniarvoisuutta ja

samaan hengenvetoon edellyttää, että kristillisiä arvoja ei saa julistaa ja toteuttaa maailmalla? Kuinka moniarvoisuus voi toteutua yksiuskontoisessa maassa, jos lähtökohtaisesti kielletään kristillisen arvomaailman esittäminen? Vai onko moniarvoisuutta vain sekularismin ja uskonottomuuden julistaminen?

Tällaisen filosofoinnin kautta olen yrittänyt hahmottaa, mistä nousee yhteiskunnassamme paine siihen, että kristillisessä toiminnassa taustat ja kristillinen identiteetti tunnetaan helposti imagoa rasittavaksi tekijäksi. Kansainvälisen diakonian, ja osaksi myös lähetystyön osalta, se merkitsee kiusausta painottaa erityisesti yleishumaania toimintaa. Kiusaus se on siksi, että kirkon väkevin anti tälle maailmalle kuitenkin nousee kirkon omimmasta olemuksesta, sikäli kuin sitä Mestariimme suolaa on kirkossa elävästi olemassa. Näin voi todeta, vaikka tällainen olemus onkin hankalasti markkinoitavissa oleva asia sekulaarille maailmalle.

Myytti manipuloinnista ja hyväksikäytöstä

On olemassa toinenkin lähestymistapa kysellä, miksi kristillinen työ, ja erityisesti julistus/lähetystyö ilmaistaan mielellään termillä *käännyttäminen* ja sitä inhotaan sivistyneen selkeästi. Mitä sanoin ilmaisemattomia asioita, suorastaan myyttejä on tämän asenteen takana? Löytyykö asenteen takaa perisuomalainen alemmuuskompleksi hieman jalostetussa muodossa? Suomalaisen on helppo uskoa, että oma taustamme on surkeaa peräkylän historiaa, jolla ei ole tekoa tai arvoa maailman markkinoilla. Olisiko jo nyt aika todeta ääneen, että oman historiamme, yhteiskunnallisen tasa-arvomme ja oikeudenmukaisuuden perinteemme kanssa on varaa seistä selkä suorana missä tahansa seurassa maailmassamme. Tämä on jo monessa yhteydessä julkisuudessaakin todettu.

Oma historiamme ei ole syntynyt tyhjistä, vaan sen ovat edelliset sukupolvet rakentaneet vakain tuumin. Voiko heidän käyttövoimansa, merkittävilta osin kristillinen perinne kaikkine heikkouksineenkin, olla ihan kelvoton materiaali ihmiselämän pohjaksi? Tässä suhteessa meillä on varaa viitata rauhallisesti pitkään historiaan kaikkien eri puolilta syntyvien maailmankatsomuksellisten pilvilinnojen rinnalla.

Myytti, jonka itse olen kohdannut vuosien aikana ihmisten asenteissa lähetystyötä kohtaan, on usko siitä, että kun valkoinen mies menee julistamaan, pakana-poloiset luopuvat uskomuksistaan helposti, ja syntyy valkoisen miehen hallitsema alistettujen ihmisten kansa. Tällainen asenne luo mielikuvan epätasa-arvoisesta asetelmasta, jossa keskinäinen kommunikointi on automaattisesti manipuloivaa ja epäreilua. Näin erityisesti, kun mukana on toimintaa, josta ihmiset saavat taloudellista hyötyä ja etua. Pontta tälle mielikuvalle antaa siirtomaahistoria. Jostakin syystä vastuu siirtomaa-ajan vääryyksistä yhdistetään mielellään kirkkoihin ja

lähetystyöhön eikä esimerkiksi Belgian kuningas Leopoldiin, joka on ollut eräs eurooppalaisen siirtomaahistorian suurimpia rosvoja ja luonut valtakuntansa ja oman varallisuutensa ryöstämällä Keski-Afrikkaa vailla kristillisen etiikan hiventäkään.

Sen sijaan, että lähetystyön ja kansainvälisen diakonian piirissä pyrkisimme varovasti ottamaan etäisyyttä tällaisiin siirtomaatoiminta tyyppeihin mielikuviin, olisi syytä kyseenalaistaa koko myytti ja tulla tässäkin kysymyksessä julkisesti tälle vuosisadalle. Jos olemme tosissaan huolissaan manipuloinnista ja taloudellisesta hyväksikäytöstä, olisi syytä entistä äänekkäämmin haastaa kansainvälistä kauppaa ja kansainvälistä politiikkaa. Niiden toimestahan siirtomaahistoriaa tosiasiallisesti jatketaan meidän maailmassamme kysymättä suuremmalti eettisiä kysymyksiä. On vääristynyt ajatus, että nykypäivänä lähetystyö tai kansainvälinen diakonia aiheuttaisi kolonisaatiota. Lähetystyö ja kansainvälinen diakonia saattavat olla asioita, jotka tehokkaimmin varustavat kumppanikirkkojensa kautta ihmisiä pitämään puoliaan kansainvälisen ryöstön ja manipuloinnin keskellä. Olisiko tämä liian radikaali viesti yhteiskunnassamme? Olisiko yhteinen haasteemme kirkkona haastaa julkisesti nämä mielikuvamytyt, joilla ajetaan ilmaiseottomia tavoitteita ja samalla vaikeutetaan kristillisen todistuksen ja palvelun mahdollisuuksia tehdä työtä tämän maailman ihmisten hyväksi?

Voisiko tämä julkinen myyttien haastaminen sisältää kysymyksen, ketkä tosiasiallisesti käännyttävät tässä maailmassa? Eikö kansainväliseen auttamistoimintaan ja kehitysyhteistyöhön sisälly vaara, että samalla kun kristityt ovat oppineet varomaan käännyttämisen ja ideologisen vaikuttamisen vaaraa, salonkikelpoista ja sallittua on julistaa uskonnottomuutta ja käännyttää sekularismiin? Eivätkö pahimpia käännyttäjiä ole ne, jotka eivät huomaa sitä tekevänsä vaan ajattelevat oman maailmanselityksensä olevan paras ja oikea? Ehkä tänä päivänä sellaisia ei niinkään löydy kirkkojen piiristä kuin sekulaarin länsimaisen ajattelun piiristä ja erilaisten maailmanparantajien joukosta.

Eräs myyteistämme taitaa olla ”pyyteeton auttaja”, jos sillä tarkoitetaan toimijaa, jonka tausta ei kulkisi hänen mukanaan ja olisi läsnä kaikessa kommunikaatiossa. Hölmöin ”pyyteeton” on se, joka ei osaa kuvitella, että toisellakin on tausta, joka vaikuttaa. Kommunikaatio toisen kulttuurin ihmisen kanssa välittää jotain minusta hänelle ja hänestä minulle, ja se saattaa muuttaa hänen elämäänsä samoin kuin minun. Eikö tämä ole moniarvoisuutta aidoimmillaan, johon me kristittyinä ilomielin suostumme, ja jossa kristillinen todistus ja palvelu voivat luonnollisesti ja pakotomasti elää? Kunhan vain meidän moniarvoisuutemme nimeen vannova oma yhteisömme tällaisen hyväksyisi.

Naiset talouden moottoreina

Anni Vepsäläinen

Naaiset ovat kehitysmaiden hyödyntämätön voimavara. Naisten asemaa ja toimeentulomahdollisuuksia parantamalla voidaan vaikuttaa tehokkaasti köyhyyden vähentämiseen maailmassa, jossa noin 70 prosenttia 1,3 miljardista köyhästä on naisia.

Olen erityisesti viimeisen kuluneen vuoden aikana pohtinut näkemyksiäni sekä yrityselämän näkökulmasta että ihmisenä, naisena ja itsekin äitinä siitä, miten naiset toimivat talouden moottoreina kehitysmaiden aseman parantamiseksi.

Maailman köyhyydellä on naisten kasvot. Toisaalta näen, että kehitysmaiden naisissa on valtavasti tahtoa vaikuttaa asioihin ja kykyä ryhtyä konkreettisiin tekoihin arjessa oman perheensä ja laajemmankin yhteisön köyhyyden vähentämiseksi. Pessimistien mielestä kehitysmaiden, erityisesti Afrikan, nostaminen köyhyydestä on toivoton urakka. Itse haluan katsoa asiaa positiivisemmin, uusia ratkaisuja hakien, ja käyttää yrityselämässäkin koeteltuja keinoja kääntää nämä kieltämättä vallavat haasteet mahdollisuuksiksi.

Näen globalisaation mahdollisuutena. Taloudellinen kasvu antaa välineitä köyhyyden vähentämiseen. Kehitysavulla luodaan vakautta ja autetaan markkinoiden syntymistä, jossa yrittäminen ja taloudellinen kasvu ovat mahdollisia. Näiden isojen asioiden lisäksi uskon vakaasti siihen, että maailmaa muutetaan myös pienempien konkreettisten tekojen avulla. Urakka on iso, mutta ei toivoton. Naiset ovat merkittävä voimavara, jota tässä pienten tekojen ketjussa pitäisi hyödyntää aikaisempaa paremmin.

Toukokuussa 2007 suomalaisten vaikuttajanaisten ja Kirkon Ulkomaanavun yhteisesti perustaman uudenlaisen kehitysyhteistyörahasto Naisten Pankin hankkeilla tuetaan naisten asemaa ja edistetään yrittäjyyttä. Ensimmäisen neljän toimintakauden aikana on jo käynnistetty joukko hankkeita, joita ovat Kambodžhan kyläpankkien perustaminen, Kongon tyttösotilaiden ammatillinen ja psykososiaalinen koulutus, Etiopian yrittäjäkoulutus sekä Ugandan Aids-orpojen auttaminen.

Toinen konkreettinen esimerkki on Liberia, jossa maan jälleenrakentamisessa vuosikausien repivän sisällissodan jälkeen naisilla on ollut erityisen merkittävä rooli etenkin taloudellisesti. Liberia valitsi vuoden 2005 lopussa itselleen Afrikan

---

Puheenvuoro Kirkon Ulkomaanapu 60 vuotta -juhlaseminaarissa 24.9.2007.

ensimmäisen naispresidentin, Ellen Johnson Sirleafin. Hänen johdollaan maassa on toimittu aktiivisesti korruption poistamiseksi ja saatu kerättyä valtiolle merkittävästi lisää tuloja. Yritystoiminnalle luodaan edellytyksiä maan infrastruktuuria, kuten sähkö- ja tieverkostoa rakentamalla. Maan elinkeinoelämästä valtaosa on torikauppiaana toimivien naisten käsissä. Onkin mielenkiintoista seurata, miten naiset toimivat talouden moottoreina Liberiassa.

Tärkeää on huomata, että naisten koulutukseen, yrittäjyyteen ja parempaan toimeentuloon suuntautuvilla hankkeilla on positiivisia vaikutuksia paitsi naisten itsensä, niin ennen kaikkea koko perheen ja jopa kokonaisten kyläyhteisöjen hyvinvointiin. Naisten aseman parantamisen heijastusvaikutukset ovat huomattavat.

Viime aikoina olen käynyt paljon keskusteluja muiden yrityselämän edustajien kanssa muun muassa siitä, miten varmistetaan kehitys yhteistyöprojektien tulokellisuus. Omiin kokemuksiini perustuen voin sanoa, että oikeiden kanavien kautta toimitettu apu menee perille. Nyt NaistenPankin sateenvarjon alla eteenpäin vietävissä projekteissa meillä on erinomainen mahdollisuus tutkia, saadaanko erityisesti naisten ja perheiden taloudellista toimeentuloa suoraan edistävillä projekteilla nopeammin tuloksia aikaiseksi kuin muilla tavoilla toimien.

Naisten ja miesten välisen tasa-arvon edistäminen on hyvin vahvasti ihmisoi-keuskysymys. Kaikilla ihmisillä tulee olla samanlaiset mahdollisuudet koulutukseen ja työhön sekä osallistumiseen julkiseen ja poliittiseen elämään. Tyttöjen ja naisten koulutus on välttämätön edellytys heidän vaikutusmahdollisuuksiensa laajentamiselle. Liberiassa paikallisia naisia tavatessani kysyin heiltä, mitä he toivovat kaikkein eniten. Yllätyin siitä, että nämä naiset, joilla perheineen oli pulaa aivan perusasioista kuten vedestä ja ruuasta, vastasivat kysymykseeni samalla tavoin. Heidän mielestään tärkeintä on, että lapset ja vanhemmat pääsisivät kouluun ja saisivat tätä kautta mahdollisuuden parempaan elämään.

Naisten elämässä köyhyydellä on iso vaikutus myös käytettävissä olevaan aikaan. Käytännössä tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että köyhällä perheenäidillä tai perheen tyttärillä ei ole aikaa kouluttautumiseen, koska heidän aikansa kuluu arkisiin askareisiin, kuten veden- ja puidenhakuun, peltotöihin tai ruoanlaittoon. Perinteisten roolien mukainen työnjako yhdistettynä alkeelliseen yhteiskunnan infrastruktuuriin sitoo naisten resurssit pelkästään kotitöihin. Miten saada tähän asiaan muutosta? Esimerkiksi kaivojenrakennusprojektit ovat tärkeitä, koska ne vapauttavat naisten ja tyttöjen aikaa kouluttautumiseen, kun vältytään tuntikausien vesienhakumatkoilta.

Kahden lapsen äitinä hätkähdin Liberian matkallamme myös sitä, miten samanlaisia ja kuitenkin niin eri mittakaavassa olevia meidän äitien huolet ympäri maapal-

loa ovat. Torikauppiaana seitsemän päivää viikossa – maanantaista sunnuntaihin – työtätekevän äidin huoli pienen tyttärensä turvallisuudesta pitkien työpäivien aikana oli käsin kosketeltavan suuri. Lastenhoidon järjestelyt ovatkin yksi tapa vapauttaa yritteliäiden ja aktiivisten naisten aikaa köyhyyden voittamiseen.

Olen itse ihmisenä saanut ja oppinut valtavan paljon, kun olen päässyt mukaan auttamistyöhön. Toivon eläminen vaikeissa olosuhteissa, usko parempaan ja vahva yhteisöllisyys ovat niitä asioita, joita voisimme ehkä laajemminkin tuoda osaksi suomalaista yhteiskuntaa.

Lopuksi vielä lainaus meillä Suomessakin äskettäin vierailleen amerikkalaisen professori ja talousguru Jeffrey Sachsin ajatuksista. Hänen mukaansa miljoonia ihmisiä kuolee joka vuosi siitä syystä, että he ovat liian köyhiä pysyäkseen hengissä. Sachsin mielestä meistä jokainen voi valita, antaako ihmisten kuolla vai tekekö asialle konkreettisesti jotakin. Hän valitsi jälkimmäisen vaihtoehdon. Itse olen tehnyt saman valinnan ja olen iloinen siitä että yhä useammat ihmiset – miehet ja naiset, nuoret ja aikuiset – ovat valinneet samoin.

Ystävät, käykää kylässä

Kaisa Rauma

Turun arkkhiippakunnan ja El Salvadorin luterilaisen kirkon yhteistyötä on jatkunut jo vuosien ajan. Alun perin oli kyse kaksivuotisesta projektista, jossa tavoitteena oli lisätä hiippakuntiemme seurakunnissa tietoisuutta El Salvadorista ja sitoutua taloudelliseen avustamiseen. Pysähtymällä jonkin kohdemaan asioihin seurakuntalaiset saivat monipuolisempaa informaatiota kuin tilapäisistä katastrofikohteista. Samalla ajateltiin sitoutumisen maailman hätään lisääntyvän, kun vieraasta tulee ystävä. Matka jatkuu edelleenkin jo yli kymmenen vuoden taivalluksen jälkeen.

Kaikki lähti liikkeelle kiinnostuksesta

Lähdin projektiin mukaan kutsuttuna työryhmän sihteerinä. Aikaisempaa kokemusta minulla ei ollut Keski-Amerikasta eikä espanjan kielestä. Olin saanut saman tiedon El Salvadorista kuin muutkin Yhteisvastuukeräyksen järjestäjät. Alkumetrit olivatkin varsinaista hapuilua koko työryhmän osalta. Olimme ainoastaan kiin-

nostuneita ja sitoutuneita. Yhteydenpito tapahtui ensi alkuun välikäsien kautta, ja vähitellen työryhmä alkoi saada otteen työstään. Kun kaksivuotinen projekti oli loppumetreillään, aloimme pyydellä hiippakunnalta mahdollisuutta kolmanteen vuoteen, koska nyt vasta alkoi tulla tulosta. Saimmekin jatkovuoden, ja heti pian sen jälkeen Turun arkkihiippakunta ja El Salvadorin luterilainen kirkko allekirjoittivat kumppanuussopimuksen.

En ole enää virallisesti toimikunnan jäsen, mutta olen edelleen käytännön asioissa mukana erityisesti vierailujen aikana. Henkilökohtainen sitoutumiseni ei ole työryhmän jäsenyydestä kiinni. Sitoutuminen on jo tapahtunut ja voin nyt toimia samalla periaatteella kuin kuka tahansa arkkihiippakunnan alueella asuva. Voin rukoilla El Salvadorin kirkon ja sen ihmisten puolesta, tukea heitä taloudellisesti, lukea heidän uutisiaan ja tarvittaessa kutsua kylään.

Pitkä kokemukseni kansainvälisestä diakoniasta ja varsinkin edellä kuvattu yhteistyö pohjanani mietin työni myönteisiä ja kielteisiä puolia. Laman syvinä vuosina tällainen uusi, ikään kuin ylimääräinen projekti olisi järjellä ajatellen kannattanut hyllyttää heti. Suomi oli täynnä epäonnistumista ja köyhyyttä. Uteliaisuus veti kuitenkin mukaan katsomaan, miltä elämä näyttää Keski-Amerikassa. Uskon tämän olleen myös yksi voimavara työssäni, sillä sain muutakin ajateltavaa kuin suomalainen köyhyys ja ikuinen rahanpuute. Vaikka omaa perustyötä oli aivan riittämiin, oli mielenkiintoista ja voimaannuttavaa työskennellä toisenlaisessa työryhmässä. Päälimmäisenä fokuksena ei ollut suomalaisen yhteiskunnan kurjan tilan seurausten selvittäminen, niin kuin aika laajasti silloisessa diakoniassa oli.

Kaukainen ystävä saa kasvot

Toinen varsin mielenkiintoinen seikkailu alkoi siitä kun kotini muuttui ”majataloksi”. Salvadorilaiset vieraat, jotka ovat olleet Suomessa kirkon vieraana, ovat useimmiten tutustuneet kotiini ja perheeseeni. Tämän kynnyksen ylittäminen oli aluksi aika vaikeaa, koska meillä ei aina ollut yhteistä kieltä, ja työn touhussa yleensä siivous jää vähän pintapuoliseksi. Käytännössä minun oli kuitenkin helpompaa huolehtia vieraista ja omasta perheestä samalla kertaa, kuin kuskata vieraita johonkin syömään ja jossain välissä huoltaa omat lapset. Kynnyksen ylitys tuli huomattavasti helpommaksi, kun sain itse käydä El Salvadorissa ja kohdata sen suunnattoman lämmön ja rakkauden ilmapiirin kodeissa, joissa ei siivous ja sisustus olleet elämän keskeisimpiä asioita. Oman oppimiseni matkan yksi asema oli se, ettei aina kannata panostaa ulkonaiseen, edes peräpohjollassa syntyneen.

Uusia katastrofikohteita tulee eteemme lähes viikoittain, autamme näitä ihmisiä kertapanoksella. Emme vaivaudu selvittämään kovin syvällisesti, mitä näille ihmi-

sille kuuluu vuoden tai kahden kuluttua. Pitkään jatkunut ystävyystyö on antanut mahdollisuuden perehtyä ja tutustua syvästi toisen kirkon ja kansan elämään. Joskus kuva ystävästä voisi olla idealistisempi, jos kulkisi vain kappaleen matkaa yhdessä. Tässä jatkuvien kriisien ja katastrofien maailmassa on kuitenkin informaatiivisempaa ja syvällisempää keskittyä johonkin pidemmäksi aikaa. On terveellistä nähdä molemmissa osapuolissa myös inhimillisyyttä ja heikkoutta.

Vierailut, joita on vuosien saatossa tehty puolin ja toisin, ovat olleet yksi keskeinen osa ystävyssuhdetta. Kun aloitin työryhmässä asian suhteen täysin tietämättömänä, olivat ensimmäiset vierailut todella merkittäviä. Ystävyystyö lähti käyntiin, kun ystäväälle saatiin kasvot. Edelleenkin uskon vierailujen vahvistavan toinen toistamme. Olen alkanut vakavasti miettiä lentomatkoilua osana ilmastonmuutosprosessia. En ole mitenkään innokas ympäristöaktiivi, mutta silti huomaan miettiväni, milloin lentäminen merten yllä on välttämätöntä ja perusteltua? Voin avoimesti myöntää, että olen itsekin lentänyt monta kertaa turhaan sekä työssäni että vapaa-ajalla, mutta...

Voiko minulla olla ystävää, jota en halua tavata? Voiko kasvottomasta ystävyystyöstä kehittyä todellinen ystävyys? Hyvin moni Suomesta käynyt El Salvadorissa käynyt matkalainen on sitoutunut matkan jälkeen kantamaan kortensa kekoon yhteistyön ja avun jatkumisessa.

Toivoa vai häpeää

Olin lähtenyt auttamaan toisia kansainvälisen diakonian kentällä ja huomasinkin saavani heiltä kaiken aikaa. Sen verran minulla oli kyllä entistä kokemusta, että tiesin, kuinka monissa asioissa kolmannen maailman ihmiset voivat meitä opettaa. Kokemukseni tällä matkalla on ollut kuitenkin aivan ylivertainen. Siellä kaukana on ystäviä, jotka käyvät kylässä luonani, rukoilevat puolestani ja opettavat minulle diakonian teologiaa. Monet puheet ja kirjoitukset ovat olleet omalle diakonian teologialleni avaavia, erityisesti piispa Medardo Gómezin ja pastori Miriam Gasparin ajatukset.

Matkallani El Salvadorissa kohtasin monia minulle uusia asioita, mutta hämmästyttävän paljon asioita, jotka ovat arkipäivää suomalaisessakin diakoniatyössä. Lähtemättömästi jäi mieleeni esimerkiksi tapa, jolla siellä kohdeltiin prostituoituja ammatinharjoittajina, koska heillä ei ollut muuta mahdollisuutta elättää itseään ja perhettään. Päiväkeskuksessa heille oli tarjolla terveydenhuoltoa ja erilaisia kursseja. Keskukseen johti yksi ovi kadulta – vierailijoille, asiakkaille ja työntekijöille. Meillä Suomessa ei seurakuntadiakoniassa ole kovinkaan paljon edes keskusteltu prostituoitujen asemasta, saatikka että olisi tehty jotain.

Köyhien teologiasta voi ammentaa loputtomasti arjen diakoniaan. Köyhät ovat kirkon aarre, näin opettaa piispa El Salvadorissa. Köyhät voisivat olla meidänkin kirkkomme aarre. Diakonian teologian tämänhetkiset mullistavimmat ajatukset ovat tulleet meille köyhien kirkoista. Näissä kirkoissa on kiinnostusta ja tarvetta ammentaa Raamatun näkökulmia köyhyydestä ja tasa-arvoisuudesta.

Toivon näkökulma on salvadorilaisilla elämän kaikissa tilanteissa päivästä toiseen kantava näkökulma. He eivät ole luovuttaneet vaikeuksissaan, vaan jaksavat ylläpitää toivoa arjessansa. Jos tästä ajatusmaailmasta voisi saada kiinni edes hitusen, arki olisi helpompaa. Mikään asia ei ole rauennut iäksi, vaan aina on toivoa. Näkökulmaa toivon tuo myös elävä ja aito lähimmäisenrakkaus. Häädässä olevaa autetaan mahdollisuuksien mukaan. Auttaminen on hyvinkin konkreettista ja samalla myös henkistä ja hengellistä. Meillä suurissa seurakunnissa yksittäisen ihmisen hätä tulee hyvin harvoin osaksi seurakunnan todellisuutta. Lähimmäisenrakkaus herää vasta sitten, kun onnettomuus on kohdannut monia ihmisiä samanaikaisesti ja media herättää seurakunnan toimimaan. Suomalainen ei osaa myöskään pyytää apua julkisesti, meidän perusvarustuksenamme on ehkä häpeä toivon sijaan.

Kylässä kannattaa käydä

Aikanaan matkallani El Salvadoriin olin mukana kirkon tiedotustilaisuudessa. Jokaisella työntekijällä tuli olla tilaisuutta varten mietittynä jokin uutinen omalta vastuualueeltaan. Tiedotustilaisuus oli viikoittainen, ja paikalla oli maan johtavan lehdistön edustajat. Muistan, kuinka ystävänä mielti kuumeisesti omalta työalaltaan uutista. Sillä kertaa häneltä ei kysyty mitään, koska ilmassa tuntui olevan muitakin uutisia, joten vaivalla mietitty teema jäi seuraavaan viikkoon. Jokaisen oli silti varauduttava nostamaan julkisuuteen yksi asia. Vähemmistökirkon ääni kiinnosti tiedotusvälineitä toisin kun meillä Suomessa. Suomalaista seurakuntadiakoniaa on vaikea edelleenkään mieltää profeettallisena äänenä. Emme me ole ensimmäisenä kommentoimassa lehtien yleisönosastoissa tai tarjoamassa uutisia omalta työalaltamme. Meidän kirkossamme rakennekin on senkaltainen, että odotamme meitä ylemmän tahon reagoivan asioihin. Lopulta jää epäselväksi, kuka reagoi kenenkin puolesta.

Kansainvälisen diakonian, lähetyksen ja kohdemaiden taloudesta olen joskus ajatellut hyvinkin kriittisesti. Antajan peruskysymys on, mihin ne kerätyt rahat todellisuudessa menevät. Kuulemistani kommenteista kriittisin on ollut väite siitä, että rahat hupenevat Atlantin yli lentämiseen. Toinen kriittinen ajatus on liittynyt sanojan mielestä normaalia runsaampaan vieraanvaraisuuteen. Rahaa menee varmasti siihenkin, mutta rahalla saadaan aikaan paljon hyvää köyhistä köyhim-

pien elämässä, ja kohdemaissa kontrolli on erittäin pitkälle kehittynyt ja kehittyy kaiken aikaa. Siltikin lähettäisin ensimmäisenä moneen maahan tiukan kamreerin opettamaan kirjanpitoa muutamaksi kuukaudeksi. Meillä Suomessa on usein niin toisenlainen näkemys kuittien ja tilitapahtumien käsittelystä. Vuorovaikutus auttaisi näkemään taloudelliset asiat samalla tavalla molemmissa päissä. Toiseksi lähettäisin kielenopettajia. Koulutus ja työmarkkinat aukeaisivat toisella tavalla kielitaitoisille nuorille tulevaisuudessa. Monellakaan ei ole varaa opiskella yksityisesti maailmalla käytettäviä kieliä, joten Agricolaan tarvittaisiin opettamaan esimerkiksi englantia. Ystävyyden kannaltakin kielitaito on välttämätön. Kolmanneksi, näistä maista kannattaisi lähettää ihmisiä Suomeen opettamaan ja elävöittämään meidän seurakuntiemme elämää. Kylässä kannattaa käydä.

Tottelemattomuuden teologia

Irja Askola

Egyptin kuningas puhui heprealaisten kättilövaimoille, joista toisen nimi oli Sifra ja toisen Pua, ja sanoi: "Kun autatte heprealaisnaisia synnytyksessä, tarkastakaa heti lapsen sukupuoli. Jos lapsi on poika, tappakaa se, mutta jos se on tyttö, se saa jäädä eloon." Mutta kättilöt pelkäsivät Jumalaa eivätkä tehneet niin kuin Egyptin kuningas oli käskenyt, vaan jättivät poikalapsetkin eloon. Silloin Egyptin kuningas kutsui kättilöt luokseen ja kysyi heiltä: "Miksi olette antaneet poikalasten elää?" Kättilöt vastasivat faraolle: "Heprealaiset naiset ovat toisenlaisia kuin egyptiläiset, paljon vahvempia. He ovat synnyttäneet jo ennen kuin kättilö ehtii heidän luokseen." Jumala antoi kättilöiden menestyä, ja kansa lisääntyi ja voimistui suuresti. 21 Koska kättilöt tottelivat Jumalaa, säilyivät perheet suurina.

Niin farao antoi koko kansalleen käskyn, että kaikki heprealaisille syntyneet pojat oli heitettävä Niiliin mutta tytöt oli jätettävä eloon.

Muuan Leevin sukuun kuuluva mies otti vaimokseen tytön, joka myös oli Leevin jälkeläisiä. Vaimo tuli raskaaksi ja synnytti pojan. Kun hän näki, kuinka kaunis lapsi oli, hän piilotteli sitä kolme kuukautta. Mutta kun hän ei enää voinut piilotella sitä, hän otti kaislakorin, tiivisti sen asfalttipiellä ja tervalla, pani pojan siihen ja laski korin Niilin rantakaislikkoon. Pojan sisar jäi jonkin matkan päähän nähdäkseen, mitä lapselle tapahtuisi.

Faraon tytär tuli Niilin rantaan peseytymään, ja hänen hovinaisensa jäivät virran rannalle kävelemään. Silloin hän näki kaislikon keskellä korin ja lähetti orjattarensa hakemaan sen. Avatessaan korin hän näki, että siinä oli lapsi, joka itki. Faraon tyttären valtasi sääli, ja hän sanoi: "Tämä on varmaan heprealaisten poikia."

Silloin pojan sisar sanoi faraon tyttärelle: "Menenkö hakemaan tänne jonkun heprealaisnaisen, joka voi imettää pojan sinulle?" Faraon tytär sanoi: "Tee niin", ja tyttö haki paikalle pojan äidin. Faraon tytär sanoi äidille: "Ota tämä lapsi mukaasi ja imetä se minulle, niin minä maksan sinulle siitä palkan." Vaimo otti lapsen imetetäväksi. Kun poika oli kasvanut suuremmaksi, äiti vei hänet faraon tyttärelle, ja tämä otti hänet omaksi pojakseen. Faraon tytär antoi hänelle nimeksi Mooses sanoen: "Olen nostanut hänet vedestä ylös." (2. Mooseksen kirja 1: 15– 2:10)

Viisi naista rikkoi sovittuja sääntöjä ja totuttuja tapoja. Heidän väärät tekonsa muodostivat kudelman, jonka varaan Jumalan huikea vapautussuunnitelma punoutui. Mooseksen osuus tässä suunnitelmassa oli kariutua jo alkumetreillään: tarvittiin

viisi tottelematonta naista Niilin rantamille takaamaan hänen tulevaisuutensa, joka vuosikymmenten jälkeen huipentui Punaisen meren ylitykseen. Orjuus oli päättynyt, horisontissa kajasti lupaus vapaudesta!

Kukin näistä viidestä naisesta teki oman osuutensa ajallaan, kokonaisuutta tietämättä ja silti siihen olennaisesti liittyen. Sifra ja Puua, siviilirohkeat kättilöt, tekivät työtään oman väestöryhmänsä äitien parissa; heidän, jotka synnyttivät kaukana kotimaastaan, valtaväestön karsastavat katseet ympärillään tunnistaen. Vähitellen valtaväestön karsastus muuntui rakenteelliseksi rasismiksi ja syntyneitä poikavauvoja uhkasi kuolema. Tässä kriisitilanteessa kahden ammattilaisen työtiimi kieltäytyi kuitenkin toimimasta vastoin etiikkaansa. Yhteisen neuvottelunsa tuloksena he päättivät kiertää valtaväestön määräämän säännön totuutta muunnellen.

Mooses jäi siis henkiin; kolme kuukautta äiti piilotti häntä sylissänsä. Rangaistusta peläten ja kauhua tuntien. Syvä kiintymys lapseen tuottaa luovuutta, joka uhmaa järjen tosiasioita. Hän laskee lapsensa kaislakorissa ja lähettää hänet Niilin aalloille – toivoen, mitä? Silloin koittaa Mirjamin tottelemattomuuden vuoro. Uteliaisuus ottaa vallan. Äitinsä neuvoja rikkoen hän hyppelee rantapiennarta pitkin ja seuraa pikkuveljensä koria, ilmiantoriskin unohtaen. Kori ajautuu suoraan vihollisen syyliin. Faaraan tytär kiinnostuu korista ja haetuttaa sen itselleen.

”Hän näki lapsen, joka itki.” Siinä hetkessä hänen mielensä avautui mahdollisuudelle ajatella toisin. Kapina isän tahtoa vastaan oli alkanut. Hän rohkenee nähdä sydämellään: viholliskansan edustajan sijasta korista katsookin häntä lapsi, joka itkee päästä syyliin. Ei vierasmaalaisen jälkeläinen, jolle ei kuulu elämisen oikeus.

Tapahtuma huipentuu vuoropuheluun, jossa kaksi tytärtä asettuvat kasvokkain. Sortaja ja sorrettu, valtaväestön edustaja ja vierasmaalainen, rikas ja köyhä vaihtavat tietoja tasa-arvoisesti. He ylittävät heille määritellyt sopivaisuuden rajat. He ohittavat etniset, sosiaaliset ja kulttuuriset viholliskuvat. He yksinkertaisesti unohtivat kaiken sen, mitä heille kotona oli toinen toisistaan kerrottu ja mitä selkeänä totuutena oli opetettu.

Matka Punaiselle merelle, prosessi orjuudesta vapauteen, alkoi siitä, kun he eivät enää alistuneet. Siihen tarvittiin oivallusta ja rohkeutta uskoa, että mahdoton voi olla mahdollista. Siihen tarvittiin intuitiota ja irtiottoa siitä, mitä oli opetettu, määrätty tai käsketty tehdä. Siihen tarvittiin uskallusta avata suunsa ja aloittaa vuoropuhelu juuri siellä, missä sen ei todennäköisin ennustein pitäisi koskaan onnistua.

Diakonia jatkaa tätä prosessia. Se mahdollistaa yksittäisten ja yhteisöjen voimaantumista kohti vapautta. Se solmii verkostoja, joissa ihmiset uskaltavat asettua isiensä opetusta vastaan silloin, kun se on muuttunut kahleeksi ja ihmisarvoisen elämän esteeksi. Se rakentaa vuoropuhelun siltoja ja kuulemisen keskuksia, jotta viholliskuvien edestä tippuvat naamiot ja me rohkenemme katsella toinen toisiamme kasvoista kasvoihin.

Diakonian perusluotausta

Kari Latvus ja Antti Elenius (toim.)

Auttamisen teologia. Kirjapaja 2007. 336 s.

Diakonia-ammattikorkeakoulun piirissä on toimitettu kokonaisesitys diakonian teologiasta. Kirja on artikkelikokoelma, joka on tutkimukselliseen tietoon perustuva sisältäen muun muassa lähdeviitteet. Silti kyseessä ei ole varsinainen tutkimus. Osa artikkeleista perustuu kirjoittajien omaan tutkimukseen, osa on tutkimuskirjallisuutta referoivaa ja katsauksenomaisia. Kirja pyrkii olemaan samalla puheenvuoro 1990-luvun lamaa seuranneeseen muutokseen diakoniassa ja sen jäsentämisessä. Näin kirja auttaa muodostamaan teologista analyysia siitä diakonian murroksesta ja muutoksesta, joka väistämättä seurasi suomalaisessa yhteiskunnassa tapahtuneista muutoksista. Mikäli diakonia ei nimittäin muuttuisi tuollaisissa yhteiskunnallisissa muutoksissa kuin taloudellinen lama – tai aikaisemmin sotien luoma tilanne – voitaisiin syystä kysyä, auttaako diakonia siellä, missä ”häätä on suurin ja joita ei muulla tavoin auteta”.

Teos ei käsittele vain kirkon diakoniaa vaan auttamista laajemminkin – auttamista kirkon ja yhteiskunnan rajapinnoilla. On helppo ymmärtää tästä näkökulmasta, että toimittajat ovat halunneet antaa kirjalle nimeksi *Auttamisen* teologia. Yhtä hyvin juuri tästä näkökulmasta kirjan nimi olisi voinut olla *Diakonian* teologia, jolloin korostus olisi ollut siinä, että diakoninen auttaminen tapahtuu juuri tuolla rajapinnalla.

Auttamisen juuret ja kytkennät

Kirja alkaa historiallisella katsauksella siihen, miten diakonian teologiaa on Suomessa jäsennetty ja tutkittu. Kirjan ensimmäisenä pääosiona on diakonian ja diakonian viran historiallisten taustojen hahmottaminen. Heikki Räisänen tarkastelee lähimmäisenrakkauden kehitystä ja puutteessa olevien auttamista Raamatussa ja varhaiskirkossa. Kari Latvus jatkaa samaa teemaa laajentaen sen pitkittäisleikkaukseksi auttajan viran problematiikasta. Hän tarkastelee diakonian viran syntyhistoriaa ja siihen eri aikoina liittyneitä perusteluja kriittisesti ja perustellen.

Mikko Malkavaara luo katsauksen suomalaisen diakoniatyön taustaan ja nykytilanteeseen selvittäen diakonialaitosten ja sisälähetyksen historiallisia vaiheita

1800-luvulla Saksassa ja diakonialiikkeen juurtumista Suomeen. Malkavaara luo pitkittäisleikkauksen sotienjälkeisen suomalaisen diakonian kehitykseen aina 1990-luvun laman luomiin uudenlaisiin haasteisiin ja uuden vuosituhannen kysymyksen-asetteluihin saakka. Malkavaara ei vain raportoi historiallisia faktoja verifioiden, vaan hän myös tekee diakonian teologiaan liittyviä relevantteja kysymyksiä. Jo pelkästään lukemalla Malkavaaran artikkelin saa hyvän kuvan diakonian kehityksestä. Ensimmäisen pääosion loppuksi Matti Repo tarkastelee diakonian virkaa ekumeenisesta näkökulmasta ja diakonaattiuudistuksen nostattamia teologisia kysymyksiä.

Kirjan toinen pääjakso jäsentyy systemaattisen teologian näkökulmasta. Kari Kopperi tarkastelee luterilaisen diakonian teologisia perusteita Lutherin ristinteologian ja eettisen ajattelun pohjalta päätyen neljään teesiin diakoniasta. Antti Elenius puolestaan piirtää avaran diakoniakäsityksen mallin Lutherin yhteiskunta-ajattelun pohjalta. Keskeisenä on apua tarvitsevan ihmisen näkökulma.

Kolmas pääjakso käsittelee auttamisen kansainvälisiä ulottuvuuksia. Mielenkiintoisen ja ajankohtaisen on Ari Hukarin artikkeli lähimmäisen auttamisesta islamin ja kristinuskon näkökulmasta. Vesa Häkkinen analysoi kansainvälistä diakoniaa kirkon ulkomaanavun johtajana profiloineen Tapio Saranevan diakonista ajattelua, jonka taustalla vaikuttivat vapautuksen teologiasta nousseet painotukset. Pauliina Kainulainen puolestaan tarkastelee kansainvälisen diakonian suhdetta jumalanpalveluselämään ja spiritualiteettiin.

Kirjan neljäs pääjakso keskittyy sielunhoidon ja diakonian suhteeseen. Pirjo Hakalan ja Raili Gothónin artikkelit esittelevät erilaisia sielunhoidon malleja ja käytäntöjä sekä arvioivat niiden soveltuvuutta diakoniaan.

Diakonian tekeminen on sen teologian tekemistä

Kirjan toimittajat pitävät puutteena sitä, kuinka vähän diakonian teologiasta on puhuttu. Varmaan pitääkin paikkansa, että diakoniaa on enemmän tehty kuin sen teologiasta puhuttu. Toisaalta juuri diakonian tekeminen on ollut sen teologian tekemistä. Kirjan toimittajat näkevät syyn diakonian teologiasta puhumisen niukkuuteen historiassa. Mielenkiinnottomuus diakonian teologiaan johtuu heidän mukaansa teologien ja diakoniatyöntekijöiden mielenkiinnon eroista. He puhuvat jopa ammatillisesta työtapaturmasta. Diakoniatyöntekijät ovat jättäneet diakonian teologiasta puhumisen teologeille, jotka puolestaan ovat kokeneet vierautta diakonian kentällä.

Perustellusti kirjan toimittajat näkevät, että diakonian teologia edellyttää molempien tahojen yhteistyötä. He toivovatkin rakentavansa kirjalla yhteistyön siltaa.

Kriittisenä näkökulmana ja sitä yllättävämpänä voikin pitää, ettei kirjaan sisälly yhtään diakoniatyöntekijän artikkelia. Eikö sillan rakentamista olisi kannattanut aloittaa heti eikä vasta joskus tulevaisuudessa! Kirjan kaikki kirjoittajat ovat teologeja. Mukana ei ole yhtään diakoniatyöntekijää eikä yhteiskunnan ja kirkollisen auttamisen rajapinnalla ”diakonista auttamista” tekevää tai sitä refleктоivaa muun alan ammattilaista. Sellaisiakin olisi tästä maasta löytynyt. Ehkä toteutukseen sisältyy implisiittisesti tietty näkemys teologiasta. Teologiaa on vain kirjoittaminen. Mieleeni tulee tapaus Saksasta. Kysyin opiskelija-asuntolan aamupalalla vastaapäätä olevalta opiskelijalta: ”Mitä sinä opiskelet?” Vastaus oli puhutteleva: ”Ich mache Theologie.” Teologiaa voi tehdä monella tavoin – kirjoittamalla diakoniasta ja tekemällä diakoniaa. Molempia tarvitaan.

Kirja on asiallisesti toimitettu. Se on oiva paketti diakonian perusluotausta eri näkövinkkeleistä. Kirja sopii hyvin oppikirjaksi niin ammattikorkeakouluihin kuin yliopistoihinkin.

Paavo Kettunen
paavo.kettunen@joensuu.fi

Kreikan sana diakonia ei merkitse karitatiivista palvelua

Anni Hentschel

Diakonia im Neuen Testament. Studien zur Semantik unter besonderer Berücksichtigung der Rolle von Frauen. WUNT 226. Mohr Siebeck 2007. 498 sivua.

Diakonian kenttää on viimeisten vajaan parinkymmenen vuoden ajan kiertänyt John N. Collinsin käynnistämä keskustelu siitä, mitä antiikin kreikan kielen sana *diakonia* ja sen johdannaiset merkitsevät. Collinsin vastaus kysymykseen oli *sanansaattaja*, *viestinviejä* (*go-between*). Hentschel on tarttunut samaa kysymykseen kuin Collins ja ikään kuin kulkee saman polun uudestaan. Hän käy läpi antiikin kreikan kirjallisuuden keskeisiä tekstejä ja sitten keskittyy Uudessa testamentissa Paavaliin ja Luukkaan kaksoisteokseen. Mukana on myös katsaus Paavalin jälkeisiin kirjeisiin (Tim. ja Tiit.) sekä varhaiskristillisiin teksteihin.

Hentschel on analyysissään perinpohjainen ja käy huolellisesti läpi analysoitavan aineksen tyytymättä Collinsin ratkaisuihin. Analyttisesti hän osoittaa, kuinka Collinsin tarjoama lähettiläs-teema on mahdollinen joissakin teksteissä ja toisinaan taas kovin mekaaninen tai keinotekoinen. Läpi tutkimuksen Hentschel välttää kääntämästä kreikan sanaa *diakonia* ja sen sijaan puhuu eri henkilöi-

den diakoniasta etsien sanan semanttista merkitystä. Tähän viittaa myös kirjan otsake: tutkittavana on kreikan sana *diakonia*, ei nykyajan tuntema termi *diakonia* (saksaksi: *Diakonie*).

Hentschelin keskeinen tulos on se, että sanaa *diakonia* on käytetty antiikissa ja myös varhaiskirkossa tavalla, joka on vaihteleva. Sikäli onkin harhaanjohtavaa etsiä vain yhtä merkitystä sanan käännökseenä. Muita useammin kuitenkin nousee esiin se, että sanaa käytetään kuvaamaan evankeliumin eteenpäin viejää, joka on valtuutettu tähän toimeen. Keskeinen sisältö liittyy Hentschelin mielestä useassa kohdin kristillisen sanoman välittämiseen, siis julistustyöhön. Erityisen hyvin tämä sopii Paavalin teksteihin. Ensimmäisen vuosisadan lopulla sanan merkitys vakiintuu siten, että seurakunnan viranhaltijoita voidaan nimittää verbaalisubstantiivilla *diakonos*. Hentschelin mielestä tuolloin ei vielä ole näkyvissä se, että *diakonos* olisi alistetussa asemassa suhteessa *episkopokseen* (kaitsija). *Diakonos* on ensisijassa valtuutettu ja hoitaa saamaansa valtuutusta (*Beauftragung*). Sanan merkitys on samansuuntainen kuin Paavalin termi *apostoli*.

Samalla Henschel tekee selväksi, että moderni merkitys sanalle *diakonia*, siis sosiaalis-karitaativinen toiminta, ei vastaa sitä merkitystä, mikä sanalla *diakonia* on antiikissa ja Raamatussa. Teoksessa ei myöskään käsitellä kysymystä, mikä johti sanan sosiaalis-karitattiviseen (väärin) tulkintaan myöhempinä vuosisatoina.

Hentschelin oma analyysi on parhaimmillaan Paavali-analyysin yhteydessä. Suurimmat kysymysmerkit jouduin piirtämään tulkintaan, jossa Luukkaan kaksoisteoksen kohdalla naisten epäonnistuva diakonia (esim. Martha) on peitettyä ensimmäisen vuosisadan naispuolisiin vaikuttajiin suunnattua symboliikkaa, siis piilotettua kritiikkiä naisten asemaa kohtaan. Luukkaan mukaan erityisesti miehillä on valtuutus (*Beauftragung*) toimia ylösnousseen todistajina. Myöskään pastoraalikirjeiden kohdalla tulkinta eri ryhmien välisestä suhteesta ei ole vakuuttava.

Mikä merkitys Hentschelin tutkimuksella sitten on? Henschel osoittaa varsin vakuuttavasti, kuinka mekaaninen ja yksipuolinen Collinsin tulkinta joissakin kohdin oli. Diakonia-johdannaisten sanojen merkitystä onkin vaikea kutistaa vain yhteen päämerkitykseen. Samalla Henschel toisaalta vahvistaa, että Collinsin esittämä kritiikki perinteistä sosiaalis-karitatiivista tulkintaa kohtaan oli päälainjoiltaan oikeassa. Oma käsitykseni (esim. DT 2/2005 tai Auttamisen teologia –kirjassa) on osin saman suuntainen sanojen *diakonia* tai *diakonos* tulkinnasta (kyse ei ole sosiaalis-karitatiivisista tehtävistä). Se, mitä modernilla sanalla *diakonia* tulisi tarkoittaa nykyisin, onkin kokonaan toinen kysymys. Mitä enemmän sana elää omaa, toisen polven merkitystään, sitä tarkemmin on tulkintahistoria selvitettävä ja kristillisen sosiaalis-karitatiivisen työn perustelu esitettävä.

Kari Latvus

kari.latvus@diak.fi

Kaksi kirjaa köyhyydestä: Latinalaisen Amerikan vapautuksen teologiaa ja suomalaisten köyhien kokemuksia

Gustavo Gutiérrez

A Theology of Liberation. History, Politics, and Salvation. Revised Edition with a New Introduction. Orbis 1988 (17th printing 2005). 264 sivua.

Anna-Maria Isola, Meri Larivaara ja Juha Mikkonen (toim.)

Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä. Avain 2007. 349 sivua.

Klassikko vapautuksen teologiasta

Gustavo Gutiérrez on vapautuksen teologia isä. Vuonna 1971 kirjoitettu ja paria vuotta myöhemmin englanniksi käännetty *A Theology of Liberation. History, Politics, and Salvation* on yksi maailman levinneimpiä teologisia teoksia. Se sai vuonna 1988 korjattuun laitokseen uuden esipuheen ja siitäkin on otettu jo seitsemäntoista painosta. Gutiérrez täyttää muuten tänä vuonna 80 vuotta.

Vuoden 1971 teos oli sensaatiomainen. Ennen näkemättömällä tavalla Gutiérrez esitteli uutta teologista ja yhteiskunnallista ohjelmaa, jossa keskeisenä on köyhien todellisuuden ottaminen vakavasti. Latinalaisessa Amerikassa vapaan kansanvallan puute, kärjistyneet yhteiskunnalliset olot ja taustalla vaikuttanut 1960-luvun demokratiamyönteinen katolisen kirkon ilmapiiri loivat maaperän, jossa oli mahdollista esitellä teologia, joka pyrki arkitodellisuuden (*praxis*) kriittiseen reflektointiin. Usko mittasi arkea ja arki uskoa. Teologian suunta oli selvä, sillä kansa kaipasi vapautusta, pelastusta, jolla oli selkeän poliittinen tavoite. Gutiérrez näki ihanteellisimmaksi ratkaisuksi uuden version sosialismista, joka perustui paikallisiin tarpeisiin. Pelastus ei rajautunut maailmansisäiseksi (immanenttiseksi), mutta sillä oli kouriintuntuvat aineelliset tavoitteet.

Vuonna 1988 tehtyyn toiseen painokseen tuli mukaan uusi, laaja johdanto. Se toimi samalla uutena kiteytyksenä vapautuksen teologian metodin ytimeä. Mukaan oli tullut kuitenkin aimo annos puolustelua: lukuisat sitaattit eri paavien ja kirkolliskokousten teksteistä kielivät suurista kirkon sisäisistä paineista. Vatikaanin johto, erityisesti puolalainen paavi Johannes Paavali II, jonka erityinen pyrkimys oli kommunismin vastainen taistelu, katsoi karsaasti vapautuksen teologian yhteyksiä vasemmistolaiseen ideologiaan. Gutiérrezin yritys Vatikaanin pehmittämiseen jäikin vain öljyn läikäksi laineelle.

Tällä hetkellä teos on yhä mielenkiintoinen sen perustavan kysymyksenasettelun takia. Miten voi mielekkäästi puhua Jumalasta köyhyyden keskellä? Miten voi sitoa yhteen yhtäältä teologian ja toisaalta vakavasti otettavan toiminnan köyhien aseman edistämiseksi? Kestävämmäksi ovat osoittautuneet Gutiérrezin esittämät kysymykset. Vastaukset ja perustelut ovat jo varsin haalistuneet. Esimerkiksi tarkastellessaan köyhyyttä Raamatun teksteissä Gutiérrezin ote on valikoiva ja esitys syyllistyy liian helposti osatotuuksiin. Kaikesta huolimatta kirja on klassikko, jolla on ollut ratkaiseva vaikutus kautta maailman, ja joka on edelleen lukemisen arvoinen.

Köyhien puhetta köyhyydestä

Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä on kooste Suomessa vuonna 2006 järjestetystä kirjoituskilpailusta. Siihen osallistuvia pyydettiin kuvaamaan omia kokemuksiaan köyhänä elämisestä ja köyhyyden kokemuksista. Kilpailuun lähetti tarinansa 850 henkilöä, ja niistä on julkaistu alle kymmenesosa. Silti kokonaisuus on järeä vonkale, suomalaisten köyhien oma ääni. Kirjan esipuheen on kirjoittanut Ilkka Taipale.

Tarinat ovat ainutlaatuisia ja erilaisia. Kukin kirjoittaa oman elämänsä suurta kertomusta siitä, mitä elämä on ja miksi siitä tuli mitä tuli. Yhdellä on elämänhallinnan vienyt terveyden pettäminen, yhden mies on menettänyt työnsä ja alkoholisoitunut, kolmas on jäänyt velkaiseksi yrityksen mennessä nurin, neljäs kuvaa sukunsa ylisukupolvista taistelua köyhyyden nakerruksen keskellä. Köyhyydellä on kovin monet kasvot ja useita luokituksia, mutta helpolla se ei päästä ketään.

Varsin useasti kirjoituksissa toistuu euron venytyksestä koville joutuneiden ihmisten väsyminen jatkuvaan taisteluun elämän luhistumista vastaan. Se voisi merkitä lasten menettämistä, asunnottomuuteen ja alkoholismiin putoamista, myös ennenaikaista kuolemaa. Monia kirjoittajia mietityttää häpeän leima. Köyhyys on polttomerkinä, johon ei haluta samastua jos suinkin sen voi välttää. Häpeä riittämättömyydestä, häpeä huonommuudesta, häpeä myös avustuksen hakemisesta.

Kertomuksissa mainitaan usein myös kirkko, usko ja Jumala. Toisaalta maininnat tulevat kuin rivien välissä ja lyhyinä kommentteina. Jumala ja köyhyys on varsin niukalti tutkittu alue ja kaipaisi vielä tarkempaa selvitystä jossakin yhteydessä. Toimittajien alkusanoista ei käy ilmi ovatko tekstit julkaistu sellaisenaan vai toimitettuna. Kirjoituskilpailun aineistosta on tekeillä useita analyysejä ja kirkon rooli voisi olla yksi selvittämistä kaipaava alue.

Arkipäivän kokemukset köyhyydestä lienevät tuttua aineistoa monelle diakoniatyöntekijälle. Silti niiden näkökulma on tarpeellinen ja tärkeä myös alan ammattilaisille, koska näitä kertomuksia lukiessa ei ole päättämässä avustuksen määrää vaan jakamassa toisen tarinaa. Kokoelma toimii kaikille kiinnostuneille

loistavana perehdytyksenä suomalaiseen köyhyys-maailmaan. Toisin kuin teoreettiset tutkimukset, tarinat eivät vaadi oppiaineen tietoja vaan ovat lähestyttävissä elämäkokemuksen pohjalta. Tässä on tarinoita, joita kannattaa kuulla. Gutierrezin oppien mukaan köyhät puhuvat omasta puolestaan.

Kari Latvus
kari.latvus@diak.fi

Toivon siemeniä, pelon siemeniä

-valokuvanäyttely vie kuvamatkalle ihmisten arkeen palestiinalais-alueilla, missä miehityksen todellisuus on ollut läsnä yli 40 vuotta.

Silminnäkijöinä alueella ovat olleet muun muassa suomalaiset kuvaajat Carina Appel, Laura Junka, Sami Kero, Petteri Kokkonen, Tapio Kujala, Mikko Louhivuori, Leena Saraste ja Rauli Virtanen.

Näyttely kiertää:

Pasilan kirjasto, Helsinki 6.-28.3.

Ison Omenan kirjasto, Espoo 7.4.-19.4.2008

Lumo, Vantaa 2.5.-19.5.2008

Nummen kirjasto, Turku 06/2008

Rovaniemen kirjasto 21.7.-2.8.2008

Pääkirjasto Metso, Tampere 11.-24.8.2008

Jyväskylän kaupunginkirjasto 13.-31.10.2008

Kulttuurikeskus Caisa, Helsinki 11/2008

Näyttely on osa Kirkon Ulkomaanavun

Näkymättömät-kampanjaa. www.kua.fi

**KIRKON
ULKOMAANAPU**

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

Psykologien Sosiaalinen Vastuu ry – PSV

Ohjeita kirjoittajille

Diakonian tutkimus ottaa vastaan artikkeleita ja erilaisia diakonian tutkimukseen liittyviä kirjoituksia. Toimitukselle voi lähettää myös uutisia ja tiedotteita. Diakonian tutkimus ei ennalta sitoudu julkaisemaan mitään aineistoa, ei edes tilattua. Julkaistuista kirjoituksista ei makseta tekijänpalkkioita. Kirjoittajien tulee liittää mukaan toimitukselle seuraavat tiedot: nimi, oppiarvo, ammatti, työpaikka ja yhteystiedot.

Tutkimusartikkelit ovat tutkimukseen perustuvia kirjoituksia. Niissä ilmaistaan selkeästi selvittävä tutkimuskysymys, tutkimuksen lähdeaineisto sekä käytetty tutkimuskirjallisuus. Toimitus pyytää niistä referee-käytännön mukaisesti asiantuntija-arviot, joiden perusteella toimitus päättää tarvittavista korjauksista ja kirjoituksen julkaisemisesta. 30 000 merkkiä laajemmista teksteistä on neuvoteltava toimituksen kanssa erikseen. Käsikirjoitukseen on liitettävä noin sadan sanan mittainen tiivistelmä tekstistä.

Kirjoituksia on paikka esseille, katsauksille, hiljaisen tiedon ja uusien näköalojen esittelyyn. Kirjoituksissa voi olla viitteitä tutkimuskirjallisuuteen, mutta se ei ole julkaisemisen edellytys.

Kirja-arvostelut arvioivat ja esittelevät uusia kotimaisia ja kansainvälisiä julkaisuja. Mukaan liitetään kirja-arvostelun otsikko sekä kirjan/kirjojen osalta kirjoittajan nimi, kirjan nimi, kustannuspaikka, kustantaja, julkaisuvuosi sekä sivumäärä. Laajuus lyhyissä esittelyissä on enintään 1500 merkkiä ja laajemmassa kirja-analyyseissä enintään 8000 merkkiä.

Ajankohtaiset koostuu lyhyistä uutisista, hanke- tai tutkimusesittelyistä.

Käytännölliset ohjeet

Tekstit lähetetään sähköpostilla tai disketillä tallennettuna mieluiten rtf-muodossa. Kirja-arvostelut lähetetään DT:n toimittaja Raija Pyykölle, muut tekstit DT:n päätoimittaja Kari Latvukselle.

Kaikki halutut erityiskorostukset, kuten kursiivi tai lihavoitu teksti, tulee ilmaista myös paperiversiossa, joka liitetään mukaan. Tekstin vasen laita on suora ilman sisennyksiä, teksti on tavuttamatta ja oikea laita tasaamaton. Kappaleet ilmaistaan rivinvaihdolla ja tyhjällä rivivälillä. Otsakkeet ovat omilla riveillään.

Kirjallisuusviitteet esitetään tekstissä siten, että sulkeisiin merkitään tekijän nimi ja julkaisuvuosi sekä viittaus sivunumeroon (Hyväri 2001, 276). Mikäli viitataan useampaan lähteeseen, merkitään ne vanhimmasta uusimpaan. Jos viitteen tekijöitä on kaksi, merkitään molempien sukunimet (Stenman & Toljamo 2002, 5-10) ja jos useampia, vain ensimmäinen sukunimi ja ym. (Oranta ym. 2002, 17-20). Jos viitteen tekijä on yhteisö, merkitään yhteisön nimi ja painovuosi (STAKES 2001, 55). Alaviitteitä tulee käyttää vain erityisestä syystä. Taulukot ja kuvat kirjoitetaan erillisille sivuille kirjallisuuden jälkeen. Tekstiin on kuitenkin merkittävä selvästi taulukon ja kuvion ehdotettu paikka. Dataan pohjautuvat diagrammit lähetetään Excel –muotoisina.

Lähteet merkitään kirjallisuus- ja lähdeluetteloon ensimmäisten tekijöiden sukunimen mukaan aakkosjärjestyksessä sisältäen seuraavat tiedot: tekijän suku- ja etunimi, julkaisuvuosi, teoksen nimi, kustannuspaikka ja kustantaja. Esimerkiksi: Davey Andrew (2001). Urban Christianity and Global Order. Theological Resources for an Urban Future. London: SPCK.

Sihvo Jouko (1994). Kirkon virka ja siihen vihkeminen, asettaminen, siunaaminen. Teoksessa Ryökäs Esko (toim.) Yksi virka – monta tehtävää. Kirkollisen virkakeskustelun taustoja ja rinnastuksia. Helsingin yliopiston käytännöllisen teologian laitos. Julkaisuja 79. Helsinki.

Aikakauslehtiartikkeleista ilmoitetaan tekijän suku- ja etunimi, julkaisuvuosi, artikkelin nimi, aikakauslehden nimi, vuosikerta, ja artikkelin sivunumerot. Esimerkiksi: Heikkilä Matti (2001). Lama, nälkä ja sosiaaliturvan väärinkäyttö. Yhteiskuntapolitiikka 66, 545-551.